

TILL KREUTZER

AVOIN SISÄLTÖ - KÄYTÄNNÖN OPAS CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KÄYTTÄMISEEN

LC-BTE

WIKIMEDIA
SUOMI

Organisation
der Vereinten Nationen
für Bildung, Wissenschaft
und Kultur

Deutsche
UNESCO-Kommission e.V.

WIKIMEDIA
DEUTSCHLAND

IMPRESSUM

"Avoin sisältö - käytännön opas Creative Commons -lisenssien käyttämiseen"

Till Kreuzter

Suomeksi toimittanut Susanna Änäs

Julkaisija

Wikimedia Suomi ry

info@wikimedia.fi

fi.wikimedia.org

Alkuperäisjulkaisu

"Open Content - Ein Praxisleitfaden zur Nutzung von Creative-Commons-Lizenzen", 2014

Saksan UNESCO-toimikunta

Nordrhein-Westfalenin yliopistokirjastokeskus (hbz)

Wikimedia Deutschland e.V.

Julkaisun toteuttamista on tukenut

ZB MED - Leibniz-Informationszentrum

Toimitus ja koordinointi

Sarah Kraus (Saksan UNESCO-toimikunta)

Andreas Salz (Saksan UNESCO-toimikunta)

Jan Neumann (Nordrhein-Westfalenin yliopistokirjastokeskus hbz)

Katja Ullrich (Wikimedia Deutschland)

Suomentaminen, toimittaminen suomeksi ja taitto

Susanna Änäs

Tekstin tarkistaminen

Tarmo Toikkanen, Creative Commons Suomi

Layout

Markus Büsges, leomaria designbüro, CC BY-SA 4.0

Painos 300

ISBN 978-952-93-8672-7 (nid.)

ISBN 978-952-93-8673-4 (PDF)

Julkaisupäivämäärä 1.4.2017

Painopaikka Koopia Niini & Rauam OÜ, Tallinna, Viro

Lisenssi

Tämän julkaisun alkuperäisteksti on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä. Saksan UNESCO-toimikunta, Nordrhein-Westfalenin yliopistokirjastokeskus tai Wikimedia Deutschland e.V. eivät vastaa tietojen myöhemmästä käyttämisestä. Tässä julkaisussa esitetyt näkemykset ovat yksinomaan kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Saksan UNESCO-toimikunnan, Nordrhein-Westfalenin yliopistokirjastokeskuksen tai Wikimedia Deutschland e.V.:n kantaa.

Suomenkielisen laitoksen teksti on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.

Tämä kuva kuumailmapallosta oli yksi valokuvakilpailu "Picture of the Year 2011" finalisteista Wikimedia Commonsissa. Wikimedia Commonsiin on talletettu lähes 40 miljoonaa kuva-, video-, grafiikka- ja äänitiedostoa, mikä tekee siitä maailman suurimman avoimen sisällön media-arkiston.

KUVIEN TIEDOT

Kuumailmapallo

Benh LIEU SONG (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cappadocia_Balloon_Inflating_Wikimedia_Commons.jpg), "Cappadocia Balloon Inflating Wikimedia Commons", rajannut Markus Büsges, CC BY-SA 3.0

Pietarin moskeija

Canes (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Мечеть_Санкт-Петербурга_Майолика_портала.jpg),

"Мечеть Санкт-Петербурга. Майолика портала", rajannut Markus Büsges, CC BY-SA 3.0

Planetaario Galileo Galilei

Emmanuel Iarussi (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Planetario_de_la_Ciudad_de_Buenos_Aires.jpg), "Planetario de la Ciudad de Buenos Aires", rajannut Markus Büsges, CC BY-SA 3.0

Jääkukka

Annick MONNIER (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fleur_de_givre_L.jpg), "Fleur de givre L", rajannut Markus Büsges, CC BY-SA 3.0

Nukkapiilea

Poco a poco (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pilea_involucrata_Jardín_Botánico_Múnich_Alemania_2012-04-21_DD_02.jpg), "Pilea involucrata, Jardín Botánico, Múnich, Alemania 2012-04-21, DD 02", rajannut Markus Büsges, CC BY-SA 3.0

Dawn Patrol

Frank Schulenburg (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dawn_Patrol.jpg) "Sonoma County Hot Air Balloon Classic in Windsor, California. Dawn Patrol on Sunday, June 17, 2012", rajannut Susanna Änäs, CC BY-SA 3.0.

Skarabee

Museum für Naturkunde Berlin (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:MFNB_Col_Scarabaeidae_Dynastinae_D185.jpg), "MFNB Col Scarabaeidae Dynastinae D185", värittänyt ja rajannut Markus Büsges CC BY 4.0

LISENSSITEKSTIT

Creative Commons Nimeä 4.0 <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode/>

Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>

Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 3.0 <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode/>

ALUKSI

Digitalisoituvassa Suomessa avointa lisensointia hyödynnetään yhä enemmän. Avoin sisältö on vaihtoehto, joka sujuvoittaa teosten jakelua ja yleisön pääsyä tietoon.

Oppaan julkaisemisella haluamme edistää verkossa saatavan avoimen kulttuurisen aineiston ja yhteisten resurssien tuottamista ja käyttöä. Avoin lisensointi on avain erityisesti uudemman aineiston uudelleenkäytön helpottamiseksi. OpenGLAM-periaatteiden mukaisesti (<https://openglam.org/principles/>) kannatamme sitä, että tekijänoikeuksista vapaata aineistoa ei suojattaisi uudelleen valokuvan lähioikeuksilla, vaan sen annettaisiin pysyä julkisena ja avoimena. Alkuperäisteoksen mukaisesti haluamme myös kyseenalaistaa rajoittavien lisenssiehtojen hyödyt suhteessa niistä koituviin haittoihin.

Tietoaaineistojen rajattu lisensoiminen tuottaa ongelmia niiden uudelleenkäyttämisessä.

Creative Commons Nimeä -lisenssi on otettu laajasti käyttöön Suomen valtion- ja kunnallishallinnon JHS 189 -suosituksen mukaisesti julkishallinnossa. Datan ja metatiedon täydelliseen avaamiseen CC0-luopumalla täytyisi kuitenkin kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Koska Wikimedia-säätiön avoin linkitetyn tiedon tietokanta Wikidata hyödyntää vain CC0-merkittyjä aineistoja, suomalaiset CC BY -lisensoidut aineistot uhkaavat jäädä projektin ulkopuolelle.

Avoin lisensointi ei tarkoita tekijänoikeudettomuutta. Avoimen lisenssin ehtona on usein vain vaatimus ilmoittaa tekijän nimi. Tämän oppaan avulla avoimen aineiston käyttäjät, kuten uutismedia, voivat perehtyä siihen, kuinka avoimesti lisensoidun aineiston tekijätiedot ilmaistaan ja kuinka voi välttyä tekijänoikeusrikkomuksilta.

Tämän julkaisun on tuottanut Wikimedia Suomi ry. Se on muunneltu versio Wikimedia Deutschlandin, Saksan UNESCO-toimikunnan ja Nordrhein-Westfalenin yliopistokirjasto-keskuksen (hbz) vuonna 2014 tuottamasta oppaasta. Versiota on lyhennetty luvussa 3. *Creative Commons -lisensointijärjestelmä*, jossa perehdytään yksityiskohtaisesti lisenssi-järjestelmään. Suomenkieliseen versioon, jonka julkaisemista on tukenut Opetus- ja kulttuuriministeriö, on lisätty luku 5. *Pikaopas Wikimedian aineiston hyödyntämiseen*. Sen tarkoituksena on tarjota aineiston tarjoajille ja uudelleenkäyttäjille kootut ja tiiviit ohjeet Wikimedian projekteissa käytetystä lisensoinnista ja sen soveltamisesta. Alkuperäisteksti on luettavissa ja käännettävissä uusille kielille Wikimedia-säätiön Meta-wikissä (https://meta.wikimedia.org/wiki/Open_Content_-_A_Practical_Guide_to_Using_Creative_Commons_Licences).

Version on suomentanut ja toimittanut ja luvun 5 kirjoittanut Susanna Ånäs. Tekstin on tarkistanut Tarmo Toikkanen, Creative Commons Suomi.

Opastusta ja neuvontaa Creative Commons -lisenssien käyttöön tuottaa myös Open Knowledge Finlandin projekti *Creative Commons -lisenssien käytön tuki (2016–2019)*.

Susanna Ånäs ja Heikki Kastemaa, puheenjohtaja, Wikimedia Suomi ry

ALKUPERÄISTEKSTIN ALKUSANAT

Kaikki oikeudet pidätetään on lause, joka usein yhdistetään perinteiseen tekijänoikeuteen. Se kertoo, että tekijänoikeuksien haltija lähtökohtaisesti pidättää kaikki oikeudet. Kopioiminen, levittäminen eikä johdannaisteosten tekeminen ole sallittua kysymättä selkeästi lupaa oikeudenhaltijalta.

Jotkin oikeudet pidätetään, avointen sisältölisenssien pääperiaate, on vastaus tähän ongelmaan: Avoin sisältö antaa tekijöille ja oikeudenhaltijoille mahdollisuuden levittää teostaan helpommin – antamalla muille mahdollisuuden käyttää, jakaa ja miksata teostaan tarvitsematta pyytää lupaa etukäteen. Taiteilijat voivat hyödyntää käytettävissä olevaa musiikkia tai kuvia omien remiksausten tekemiseen. Kansalaisjärjestöt voivat lisätä tekstiä ja grafiikkaa verkkosivuilleen. Ihmiset, jotka etsivät kuvia esimerkiksi verkkosivustojen tai julkaisujen kuvittamiseen, voivat löytää näistä media-arkistoista avointa sisältöä. Päivittäin lukuisia projekteja voidaan alkaa hyödyntämään, kun niiden sisältöä jaetaan koko maailmalle. Ihmiset luovat jatkuvasti uusia julkisia hyödykkeitä jakamalla ja hyödyntämällä toistensa tietoa ja luovuutta.

Siten avoin sisältö on korvaamaton työkalu kahteen tärkeään tarkoitukseen: Sen avulla tekijänoikeus tulee yhteensopivaksi digitaalisen ajan kanssa – kun kukin sisällön käyttäjä voi helposti tulla tekijäksi. Samaan aikaan, pääsy tietoon tulee paljon helpommaksi. Globalisoituneessa maailmassamme tästä tulee yhä tärkeämpää. Pääsy tietoon on yksi nykyaikaisen tietoyhteiskunnan kulmakivistä.

Tämän julkaisun avulla tarkoituksemme on tarjota kiinnostuneille henkilöille ja organisaatioille ohjeistusta avoimien lisenssien käyttämiseen: Miten avoimet lisenssit toimivat? Miten valitsen parhaiten soveltuvan lisenssin omiin tarkoituksiini? Mistä löydän avointa sisältöä verkossa? Tämä opas pyrkii vastaamaan muun muassa näihin kysymyksiin. Toivomme, että taito käyttää avoimia lisenssejä lisääntyy tämän tuloksena. Kiitämme tohtori Till Kreutzeria näiden tärkeiden ohjeiden kirjoittamisesta ja toivotamme lukijoille informatiivisiä ja opettavaisia lukuhetkiä.

Tohtori Roland Bernecker
pääsihteeri
Saksan UNESCO-toimikunta

Christian Rickerts
Wikimedia Deutschland e.V.

Dr. Silke Schomburg
Nordrhein-Westfalenin
yliopistokirjastokeskuksen (hbz) johtaja

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO: TEORIASTA KÄYTÄNTÖÖN	7
2. AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN PERUSTEET	11
2.1 TAUSTAA	12
2.2 ERILAISIA AVOIMEN SISÄLTÖLISENSSIN MALLEJA	13
2.3 AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN HYÖDYT	13
2.4 AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN OIKEUDELLISIA NÄKÖKULMIA JA KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSIA	16
3. CREATIVE COMMONS -LISENSOINTIJÄRJESTELMÄ	27
3.1 KUUSI CREATIVE COMMONS -LISENSSITYYPPIÄ	28
3.2 CREATIVE COMMONS -TYÖKALUT TEKIJÄNOIKEUDETTOMILLE TEOKSILLE	31
3.3 YLEISET JA SOVITETUT LISENSSIVERSIOT	32
3.4 KAIKKIEN CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KESKEISET LISENSSIEHDOT, KÄYTTÄJÄN VELVOLLISUUDET JA RAJOITUKSET	33
3.5 MUITA LISENSSIKOHTAISIA RAJOITUKSIA JA VELVOLLISUUKSIA	38
4. KÄYTÄNNÖN OHJEITA: CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KÄYTTÄMINEN	53
4.1 "OIKEAN" LISENSSIN VALITSEMINEN	54
4.2 LISENSSIN MUODOSTAMINEN	54
4.3 CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN LIITTÄMINEN ERILAIISIIN TEOKSIIN	58
4.4 KUINKA AVOINTA SISÄLTÖÄ VOI LÖYTÄÄ VERKOSTA	60
5. PIKAOPAS WIKIMEDIAN AINEISTOJEN HYÖDYNTÄMISEEN	67
6. AIHEHAKEMISTO	75
AIHEHAKEMISTO	77

1. JOHDANTO: TEORIASTA KÄYTÄNTÖÖN

Tämä kuva Pietarin moskeijan sisätiloista äänestettiin vuonna 2011 yhdeksi parhaista kuvista verkkoarkisto Wikimedia Commonsissa.

Avoimen sisältölisensoinnin periaate kehitettiin helpottamaan tekijänoikeuksilla suojatun sisällön käyttöä ja levittämistä. Tekijänoikeus on melko rajoittava järjestelmä, joka antaa tekijänoikeuksien haltijalle joukon yksinomaisia oikeuksia, kuten oikeuden levittää tai muokata teosta. Näitä toimia ei voi tehdä ilman tekijänoikeuden haltijan nimenomaista lupaa.

Tiettyihin tarkoituksiin on mahdollista käyttää teosta ilman lupaa. Näitä kutsutaan tekijänoikeuden *rajoituksiksi* tai *poikkeuksiksi*, ja niihin kuuluvat mm. oikeus lainata teosta tai luoda kopio yksityiskäyttöön.

Nämä oikeudet eivät ole kuitenkaan kovin laajoja ja ne ovat toisinaan vaikeasti määriteltäviä.

Avoim sisältö edistää digitaalisten yhteisresurssien syntymistä

DIGITAALISET YHTEISRESURSSIT ovat eräänlainen julkinen hyödyke, jota voidaan jaella ja uudelleenkäyttää, vaikka se on tekijänoikeudella suojattua.

Avoimen sisällön idean kehittäjät pitivät tekijänoikeusjärjestelmää liian rajoittavana niin käyttäjille kuin tekijöillekin. Siksi he päättivät luoda helppokäyttöisten lisenssien järjestelmän vapaan kulttuurin edistämiseksi ja yhteisesti jaettujen **digitaalisten yhteisresurssien** eli digitaalisen commonsin synnyttämiseksi. Nykyisin miljoonia tekijänoikeudella suojattuja teoksia on julkaistu verkossa avoimen sisällön lisensseillä, muun muassa elokuvia, musiikkia, kuvia, tekstejä ja grafiikkaa, joita voi kuka tahansa käyttää, levittää, antaa käyttöön, muokata tai remiksata ilman erillistä lupaa tekijänoikeuden haltijalta tai lisenssimaksuja. Siksi voi perustellusti väittää, että digitaalinen commons on toteutunut viimeisen vuosikymmenen aikana.

Avoimen sisällön ajatus nojaa kolmeen periaatteeseen:

1. Oikeustoimien yksinkertaistaminen:

Avoimen sisällön lisenssit julkaistaan verkossa ja niitä voi käyttää kuka tahansa kiinnostunut tekijä tai tekijänoikeuden haltija. Ne tarjoavat oikeudenhaltijoille työkalun, jolla he voivat tehdä oikeudellisesti sitovia sopimuksia kenen tahansa teoksen uudelleenkäytöstä kiinnostuneen kanssa. Osapuolten – toisin sanoen lisenssiantajan (tekijänoikeuden haltijan) ja lisenssinsaaajan (aineiston hyödyntäjän) – ei tarvitse olla toisiinsa yhteydessä millään muulla tavoin, toisin kuin tavanomaisissa sopimukseen pohjautuvissa oikeusmenettelyissä.

2. Laajan rojaltivapaan käyttöluvan myöntäminen:

Käyttäjän on mahdollista käyttää teosta vapaasti useimpiin tarkoituksiin. Käyttäjän oikeudet ovat itse asiassa paljon perinteistä tekijänoikeuslainsäädäntöä laajemmat. Kaikki oikeudet myönnetään ilman korvausta. Tekijänoikeuden haltijan on mahdollista valita usean hyvin rajoittavan ja hyvin sallivan lisenssin väliltä ja valita, mitkä oikeudet annetaan vapaasti ja mitkä varataan yksittäistä sopimista varten.

3. Oikeudellisten epävarmuustekijöiden vähentäminen:

Sekä käyttäjät että oikeudenhaltijat hyötävät lisenssien yksinkertaisuudesta, sillä niiden toteuttama oikeudellinen sääntely on huomattavasti yksinkertaisempaa kuin itse tekijänoikeuslainsäädäntö. Lisenssiantaja hyöttyy siitä, että voi kertoa teostensa käyttäjille yksinkertaisilla ja standardisoiduilla sanamuodoilla, mitä he voivat tai eivät voi tehdä teoksella. On todennäköisempää, että selkeitä sääntöjä noudatetaan. Käyttäjä puolestaan tietää mikä on sallittua ja voi helposti ymmärtää velvoitteet.

Avoimen sisällön perusajatus on **joitain oikeuksia pidätetään**. Se kehiteltiin vasta-kohtana perinteiselle tekijänoikeusmerkinnälle *kaikki oikeudet pidätetään*, joka löytyy monesta CD-levystä, kirjasta tai lehdestä. *Joitain oikeuksia pidätetään* -periaate erottaa avoimen sisällön käsitteen tekijänoikeudettomasta (Public Domain). Avoin sisältö

ei ole vapaata (tekijänoikeuksista) eikä sitä voi käyttää ilman lupaa tai sääntöjä. Sitä suojaa tekijänoikeuslaki ja sitä voi käyttää vain tekijän teokselle valitseman oikeudellisesti sitovan lisenssin edellytyksin. Avoin lisensointi ei ole poliittinen eikä oikeudellinen mielenilmaisu **immateriaalioikeuksia (IPR)** eikä tekijänoikeusjärjestelmää vastaan. Sen sijaan avoin lisensointi on toimintatapa, joka helpottaa tekijänoikeuksilla suojatun teoksen käsittelyä niin, että siitä hyötävät sekä tekijät että käyttäjät.

Tämä opas on tarkoitettu helpottamaan avoimen sisällön ja lisenssien lainmukaista ja korrektia käyttöä. Se on kirjoitettu kenelle tahansa, joka haluaa oppia lisää avoimesta sisällöstä – erityisesti tekijöille, yrityksille, organisaatioille ja yksityisille käyttäjille – ei niinkään lakiasiantuntijoille. Tavoitteena on ilmaista tieto selkeästi, jolloin on tasapainoiltava yksinkertaisuuden ja ammatillisen täsmällisyyden välimaastossa.

Oppaan tarkoituksena on tarjota yleistietoa ja vastata tavallisimpiin kysymyksiin avoimesta sisältölisensoinnista. Sen ei ole tarkoitus toimia lakiapuna tai korvata sellaista. Lakiapua tarvitsevien suositellaan ottavan yhteyttä lakimieheen.

Periaate ”joitain oikeuksia pidätetään” hyödyttää sekä oikeudenhaltijoita että teosten uudelleenkäyttäjiä.

IMMATERIAALI-OIKEUDET (IPR) ovat aineettomien hyödykkeiden, kuten laulujen, tekstien tai keksintöjen tekijöille myönnettyjä yksinoikeuksia. Immateriaalioikeuksiin kuuluvat tekijänoikeus, tavaramerkkisuojat ja patentit.

2. AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN PERUSTEET

Tämä kuva Galileo Galilein planetaariosta Buenos Airesissa oli yksi valokuvakilpailu [Wiki Loves Monuments](#)in finalisteista. Maailman suurimmassa valokuvauskilpailussa kuvataan arkkitehtonisia ja kulttuurimonumentteja. Tuhannet valokuvaajat osallistuvat vuosittain syyskuussa järjestettävään kilpailuun julkaisemalla kulttuurimonumenttien kuvia [Wikimedia Commons](#)issa, avoimessa media-arkistossa.

2.1 TAUSTAA

Avoimen sisällön periaatteet perustuvat Free and Open Source Software -liikkeen (vapaan ja avoimen lähdekoodin ohjelmistot, FOSS) ajatuksiin. Avoimen lähdekoodin toimintatapa vakiinnutettiin

ohjelmistotuotannossa 1990-luvulla. Se oli seurausta ensisijaisesti

GNU-Linuxin saavuttamasta suuresta suosiosta ja sen lisenssistä GNU General Public License (GPL).

Vuonna 1989 kirjoitettu GPL oli ensimmäinen vapaan ohjelmiston lisenssi, joka antoi käyttäjälle mahdollisuuden käyttää, tutkia, jakaa ja muokata ohjelmistoa. Nykyään kokonaiset markkinat perustuvat avoimen lähdekoodin kehittämiseen, ylläpitämiseen, muokkaamiseen ja markkinoinnille. Avoimen sisällön periaatteen keksijät omaksuivat FOSS-periaatteet ja sovelsivat niitä muuhun luovaan sisältöön, kuten musiikkiin, elokuvaan ja kuviin.

Avoimen sisällön liikkeen pääpuolesta puhuja on ollut oikeustutkija Lawrence Lessig Harvard Law Schoolista Yhdysvalloista. Vuonna 2001 hän perusti yhdessä

Hal Abelsonin ja Eric Eldredin kanssa **Creative Commons** (CC) -projektin jaettujen digitaalisen hyödykkeiden (*digitaalisen commonsin*) edistämiseksi. Creative Commonsin oli tarkoitus rohkaista tekijöitä ja antaa heille mahdollisuus teostensa avaamiseksi yleiseen käyttöön tarvitsematta turvautua kalliiseen ja monimutkaiseen lakiapuun tai joutumatta vaihtoehtoisesti luopumaan tekijänoikeuksista kokonaan. Tähän tarkoitukseen Creative Commons suunnitteli ja julkaisi useita erilaisia lisenssejä, joita lisenssiantajan on helppo käsitellä ja käyttäjien ymmärtää. Lisäksi projektin verkkosivustolta on saatavissa hyödyllistä tietoa ja useita apuvälineitä vapaasti käytettäväksi.

Avoimet lisenssit ovat hyödyksi sekä tekijöille että yleisölle.

Avoin sisältö on lisensointimalli, joka perustuu tekijänoikeuslakiin. Tekijänoikeudella suojatut teokset voidaan saada yleisön varsin vapaaseen ja rajoittamattomaan käyttöön. Koska Creative Commons on tekijänoikeuden lisenssijärjestelmä, sen

lisenssit eivät perustu eivätkä johda tekijänoikeudettomuuteen (*Public Domain*).¹ Sen sijaan käytössä oleva tekijänoikeuden suoja

johtaa lisensoinnin tarpeeseen. Ilman tekijänoikeutta lisensointia ei tarvita, eikä uudelleenkäytölle voi asettaa ehtoja.²

Lisensointi tarkoittaa tekijänoikeuden alaisen teoksen käyttöoikeuden antamista kolmannelle osapuolelle (kenelle tahansa paitsi tekijänoikeuden haltijalle itselleen). Lisenssi myönnetään käyttäjälle kuitenkin vain tiettyjen ehtojen ja velvollisuuksien alaisena. Avoimet sisältölisenssit voivat esimerkiksi velvoittaa lisenssinsaaajan mainitsemaan teoksen tekijän jokaisella käyttökerralla. Tätä oikeuden ja velvollisuuden yhdistelmää voidaan ilmaista esimerkiksi näin: *Voit julkaista teoksen uudelleen, kun mainitset teoksen tekijän.*

Avoimet sisältölisenssit sopivat yleisesti ottaen kaikenlaisiin luoviin teoksiin. Creative Commons -lisenssit ovat yleislisenssejä, joita voi käyttää musiikin, tekstin, kuvien ja minkä tahansa muiden esteettisten luomusten lisenssoimiseen. Ne eivät kuitenkaan sovi ohjelmistojen lisenssointiin. Tietokoneohjelmat tarvitsevat erilaisia lisenssintiehtoja, koska ne ovat teknisiä tuotteita. Ohjelmistoille on omat erityiset lisenssinsä, kuten edellä mainitut avoimen lähdekoodin lisenssit. Myös muille teknisille tekeleille, kuten tietokannoille, on omat erityiset lisenssinsä.

Avointa sisältöä kutsutaan toisinaan tekijänoikeudenvastaiseksi lähestymis-

CREATIVE COMMONS on voittoa tavoittelematon järjestö, joka edistää digitaalisen commonsin toteutumista. Tavoitteen edistämiseksi se on tuottanut useita sisältölisenssejä, joita kuka tahansa voi käyttää.

tavaksi. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Se on malli, jolla tekijänoikeuden haltijat voivat suhtautua lisensointiin toisin kuin perinteisellä *kaikki oikeudet pidätetään* -lähestymistavalla. Avoimen sisällön lisenssit ovat apuvälineitä, joita voidaan hyödyntää molemmista näkökulmista: tekijän näkökulmasta oikeuksien suojaamiseksi ja yleisön taholta uudelleenkäytön mahdollistamiseksi. Tekijänoikeuksien omistajan päätettävissä on, sopivatko avoimen sisällön lisenssit hänen tarpeisiinsa.

2.2 ERILAISIA AVOIMEN SISÄLTÖLISENSSIN MALLEJA

Toisin kuin FOSS³, ilmausta *avoin sisältö* ei ole tarkasti määritelty, eli siitä ei ole kirjoitettu yhteisesti sovittua määritelmää.⁴ Määrittely mahdollistaa monia erilaisia lisenssejä. Tässä julkaisussa avoimien sisältölisenssien (käytössä on myös nimitys *julkiset lisenssit*) oletetaan olevan yleislisenssejä, jotka sallivat lisenssinsaajan vähintään levittävän, saattavan julkisesti saataville ja kopioivan teosta ei-kaupallisiin tarkoituksiin millä tahansa tavalla ja missä tahansa mediassa ilman korvausta.⁵ Sallivat avoimen sisällön lisenssit, jotka mahdollistavat esimerkiksi johdannais-teosten tekemisen ja julkaisemisen tai kaupallisen uudelleenkäytön, sisältyvät myös luonnollisesti tähän määritelmään.

Lisenssien väliset erot näkyvät käytännössä silloin, kun teosta käytetään luovasti, eli siihen tehdään muutoksia, muokattuja versioita jaetaan tai sitä käytetään kaupallisesti. Kun toiset lisenssit sallivat teoksen muokkaamisen, kääntämisen, päivittämisen, remiksauksen tai räätä-

löinnin, toiset eivät. Niistä lisensseistä, jotka sallivat muokkaamisen, osa seuraa **copyleft-periaatetta**, joka tunnetaan myös nimellä JaaSamoin (SA, ShareAlike). Sellaiset lausekkeet velvoittavat muokatun avoimen sisällön teoksen tekijän saattamaan oma teoksensa saataville alkuperäisen teoksen lisenssillä. Jos joku muokkaa teosta ja julkaisee uuden version, hänen täytyy antaa sen käyttäjälle samat vapaudet, mitkä koskivat alkuperäistä. Tämän taustalla oleva ajatus on yksinkertainen: Avoimen sisällön teos pysyy avoimena kaikissa siitä johdetuissa ilmaisuissa ja versioissa. Ilman JaaSamoin-velvoitetta teoksen muokatut versiot voitaisiin julkaista suljetuilla lisenssijärjestelmillä. Tämä puolestaan olisi vastoin alkuperäisen teoksen tekijän tavoitteita.⁶

2.3 AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN HYÖDYT

Avoimen sisältölisenssin käyttämisellä on monia etuja. Huomattavasti laajemman levityksen lisäksi se myös lisää käyttäjien kokemaa oikeusvarmuutta ja merkittävästi vähentää oikeustoimikuluja.

A) LAAJA JAKELU

Avoimen sisältölisensoinnin päätavoite on mahdollistaa laaja jakelu. Jakelua kannustetaan antamalla lisenssinsaajalle käytännössä rajoittamattomat jakelu- ja jakamisoikeudet. Tämä on oleellinen ehto lailliselle jakamiselle, koska ainakaan Euroopassa tekijänoikeuslainsäädäntö ei anna oikeutta jakaa suojattua sisältöä julkisesti ilman oikeudenhaltijan nimenomaista suostumusta. Tämä pätee jakamiseen sekä verkossa että yleisesti. Avoimet sisältölisenssit sallivat teoksen lataamisen verkkosivuille,

COPYLEFT-PERIAATTEELLA pyritään saattamaan luovia teoksia yleisön saataville niin, että kaikkien ilmenemismuodot ja johdannaiset on myös julkaistu vapaalla lisenssillä.

Avoimilla lisensseillä käyttäjälle myönnetään teoksen käyttöoikeus automaattisesti.

blogeihin tai mihin tahansa verkkojulkaisuun. Ne myös sallivat paperiversioiden tuottamisen missä tahansa muodossa, kuten valokopioina, CD:nä tai kirjana ja näiden jakelemisen kenelle tahansa ilman rajoituksia.

Ilman avoimen sisällön lisenssiä teoksen jakaminen jonkin toisen online-kanavan kautta vaatisi yksilöllisen sopimuksen jakajan ja oikeudenhaltijan välillä. Sama päitisi, jos joku haluaisi muokata, remiksata tai tehdä mashupin teoksesta yhdessä muiden teosten kanssa ja julkaista muokatun version: Tekijänoikeuslain mukaan kaikissa näissä käyttötapauksissa vaaditaan jokaisen teoksen tekijänoikeuden haltijan suostumus. Avoimen sisällön lisenssin mukainen suostumus syntyy sen sijaan automaattisesti.

Tarvittavia oikeudellisia toimia helpottamalla avoimet sisältölisenssit palvelevat sekä tekijöitä että yleisöä. Sekä tekijät että käyttäjät hyötyvät kiinnostavan, saavutettavan ja moniin erilaisiin tarkoituksiin ilmaisesti käytettävissä olevan luovan sisällön lisääntyvästä määrästä. Toisin sanoen he hyötyvät jatkuvasti kasvavasta *luovasta commonsista*, joka on nautittavissa tai hyödynnettävissä luovaan käyttöön ilman monimutkaisia yksilöllisiä sopimusmenettelyjä.

Yleisön kiinnostus saattaa houkuttaa taiteilijoita avaamaan teoksiaan tai sitten ei. Avoim sisältö on yhtä tärkeä myös julkishallinnolle, jolla on tekijänoikeus tuottamaansa ja julkaisemaansa yleishyödylliseen eikä niinkään kaupalliseen luovaan sisältöön. Koska nämä teokset on luotu ja julkaistu pääasiassa veronmaksajien rahoilla, avoimen sisällön julkaisustrategiat ovat erityisen suositeltavia julkishallinnolle.

Avoimen sisällön lähestymistapa ei välttä-

mättä ole ensisijaisesti epäitsekäs yksityisten oikeudenhaltijoidenkaan näkökulmasta. Muutoin se ei olisi niin menestyksekkästä. Avoin sisältö mahdollistaa jakamisen ja siten laajan lähdemateriaalin käyttämisen ja levittämisen. Tämä on usein tekijälle hyödyllisempää kuin rajoitettu *kaikki oikeudet pidätetään* -jakelukonsepti. Jos sisältö on riittävän kiinnostavaa, jotta se innostaa muitakin jakamaan sitä, se sijoittuu paremmin hakutuloksissa ja saa siten enemmän julki-suutta.

Tällä voi puolestaan olla positiivinen vaikutus tekijän suosioon ja teosten kysyntään. Se voi tuoda taloudellistakin hyötyä: Huomion saaminen on niukka resurssi huomiotaloudessa⁷, joka vallitsee digitaalisessa ajassa. Huomio on itse asiassa keskeinen taloudellinen tekijä: Huomio johtaa klikkauksiin, klikkaukset johtavat mainostuloihin ja/tai lisääntyneeseen tunnettuuteen, lisääntynyt tunnettuus johtaa kasvavaan kysyntään ja korkeampiin hintoihin tai palkkioihin. Erityisesti internetissä, enemmän vapauksia käyttäjille ja vähemmän kontrollia johtaa usein korkeampiin tulovirtoihin kuin *kaikki oikeudet pidätetään* -ajattelutavassa.

Avoimen sisällön konseptin koko vaikutuksen ymmärtämiseksi on tärkeätä ettei termiä *avoin* sekoiteta *ilmaiseen* tai *epäkaupalliseen*. *Avoin* vapaassa ohjelmistossa, samoin kuin avoimessa lähdekoodissa tai avoimessa sisällössä, ei tarkoita samaa kuin *ilmainen* vaan *vapaasti käytettävissä*. Julkinen lisensointi pyrkii tarjoamaan käyttäjille tarvittavat oikeudet tekijänoikeuden alaisen sisällön käyttämiseen haluamallaan tavalla. Julkisten lisenssien ehtojen rajoissa he voivat vapaasti käyttää sisältöä, toisin sanoen kopioida, levittää ja julkistaa. Lisäksi lisenssimaksuja ei tarvitse suorittaa. Tämä lisenssimaksuttomuuden ajattelumalli on

AVOIN SISÄLTÖ on aineistoa, joka on saatavilla avoimella lisenssillä, jolloin sitä voidaan hyödyntää ja uudelleenkäyttää vapaasti, kunhan tietyt edellytykset täyttyvät. Nämä ehdot kuvataan vastaavissa lisenssiteksteissä.

tarkoitettu kannustamaan vapaata käyttöä. Ilman sitä moni jäisi käyttöoikeuden ulkopuolelle, koska heillä ei olisi varaa maksaa lisenssimaksuja.

Tämä malli ei kuitenkaan välttämättä merkitse sitä, että avoimen sisällön on oltava ilmaista tai että sitä voi käyttää vain epäkauppal-

lisesti. Se ei myöskään tarkoita sitä, etteikö tekijä tai julkaisija voisi ansaita saattamalla sitä julkisuuteen. Jos näin olisi, avoimen lähdekoodin teollisuudenalaa ei olisi.⁸

B) LISÄÄNTYNYT OIKEUSVARMUUS JA OIKEUSTOIMIEN SELKEYS

Avoimet sisältölisenssit lisäävät oikeudellista läpinäkyvyyttä sekä käyttäjien että oikeudenhaltijoiden näkökulmasta. Tekijänoikeus on monimutkainen asia: Maallikon on vaikea päätellä, millä ehdoilla teosta voi laillisesti kopioida yksityiskäyttöön, käyttää opetuksessa tai lainata. Sitävastoin avoimissa sisältölisensseissä selitetään lisenssinsaaajalle selkeässä muodossa, mitä heidän on sallittua tehdä teoksella, mitä velvollisuuksia heidän täytyy täyttää ja mitä he eivät voi tehdä. Nämä selvennykset hyödyttävät myös lisenssinantajaa, joka ei yleensä ole lakiasiantuntija (eritoten, jos tekijä itse on lisenssinantaja), ja joka saa näin kaiken tarpeellisen tiedon aineiston käytön säännöistä.

Toinen avoimien sisältölisenssien tärkeä etu on oikeustoimien yksinkertaistaminen oikeuksien omistajan ja käyttäjän välillä. Avoimen sisällön lisenssit ovat standardeoituja työkaluja, joiden avulla tällaiset liiketoimet pysyvät yksinkertaisina molemmille osapuolille. Yksittäisten käyttöoikeuksien laatiminen ja neuvottelemineen on monimutkainen asia, joka vaatii yleensä asianajajien osallistumista. Tekijänoikeudella suojattujen teosten lahjoittaminen

yhteisiksi jaetuiksi resursseiksi (commonsiin) kansainvälisessä ympäristössä (internetissä) on vieläkin monimutkaisempaa. Avoimet sisältölisenssit vapauttavat teoksen tekijän ja muut oikeudenhaltijat tästä monimutkaisuudesta.

”Avoin” ei tarkoita samaa kuin ”ilmainen” vaan ”vapaasti käytettävissä”.

On huomattava, että suurten toimijoiden, kuten Creative Commonsin julkaisemat lisenssittekstit, ovat oikeusasiantuntijoiden huolella laatimia ja sitten asianosaisille ilmaiseksi käyttöön saattamia.

C) TARKOITUKSELLINEN KONTROLLISTA LUOPUMINEN

Avoimen sisällön lisensointi vaatii tahtoa luopua tietoisesti oman teoksensa käytön valvomisesta. Valvomisesta luopuminen ei ole välttämättä huono asia, vaan julkisen lisensoinnin ominaisuus. Itse asiassa, ajatus sisällön käytön täydellisestä hallinnasta on useimmissa tapauksissa harhaanjohtavaa, erityisesti internet-julkaisuissa, riippumatta siitä, sovelletaanko *kaikki oikeudet pidätetään* vai *jotkut oikeudet pidätetään* -lähestymistapaa. Kun artikkeli, kuva tai runo on saatavilla verkossa, käytön kontrolli yleensä menetetään. Toisin sanoen, mitä suositummaksi sisältö tulee, sitä vaikeammaksi tulee valvoa sitä tehokkaasti. Sitä jaetaan verkossa – oli se laillista tai ei – ellei käytetä jyrkkiä menetelmiä, kuten järeitä teknisiä suojauskeinoja (Technical Protection Measures, TPM) tai digitaalisten käyttöoikeuksien hallintaa (Digital Rights Management, DRM) tai kattavaa oikeuksien valvontaa, joka edellyttää asianajajien ja piratismiin vastaisten toimijoiden mukanaoloa tai muita haitallisia menetelmiä.

Ratkaiseva päätös mahdollisuudesta valvoa tai olla valvomatta teoksen käyttöä on siten

kysymys laittaako teosta verkkoon vai ei. Kun yksittäinen tekijä päättää ladata työnsä julkiseen verkkopalveluun (suuryrityksille tilanne voi olla erilainen), on luontevaa julkaista se julkisella lisenssillä. Epäilemättä tulee olemaan ihmisiä, jotka rikkovat sääntöjä eivätkä noudata tekijänoikeuslakia eivätkä avoimen sisältölisenssin ehtoja. Tarjoamansa vapauden lisäksi lisenssi myös ohjaa monia huomaavaisia tekijänoikeuslain monimutkaisuuteen hukkumaisillaan olevia käyttäjiä.

Useimmat ihmiset ovat valmiita noudattamaan lakia, mutta se ei onnistu ilman ymmärrettävää tietoa säännöistä. Onko

luvallista ladata verkkosisältöä, jakaa, tulostaa tai upottaa sitä?

Tekijänoikeuslain näkökulmasta useimmat käyttäjät eivät pysty vastaamaan näihin

kysymyksiin. Sen sijaan avoin sisältölisenssi neuvoo käyttäjää näissä kysymyksissä pitämällä vastaukset lyhyinä ja yksinkertaisina. Lisenssissä voidaan sanoa: *Voit käyttää sisältöä haluamallasi tavalla, kunhan täytät lisenssin ehdot.* Toisin sanoen, lisenssin velvoitteet tehdään selväksi tavalla, jota käyttäjä voi ymmärtää ja noudattaa. Tästä johtuva oikeusvarmuus hyödyttää paitsi oikeudenhaltijoita, mutta myös käyttäjiä.

2.4 AVOIMEN SISÄLTÖLISENSOINNIN OIKEUDELLISIA NÄKÖKULMIA JA KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSIA

Seuraava jakso kuvailee yksityiskohtaisesti sitä, kuinka avoin sisältölisenssi toimii ja

mitä jotkut sen käytännön vaikutukset ovat. Nämä näkökohdat ovat yleensä merkittäviä kaikentyyppisille avoimille sisältölisensseille. Katso lisätietoja tietyistä lisenssityypeistä luvuista 3 ja 4.

A) LISENSSIN KATTAVUUS

Avoin sisältö perustuu *jotkut oikeudet pidätetään* -malliin. Siinä missä useimmat teoksen käyttöoikeudet lisensoidaan ja siten sallitaan, jotkut pidätetään.

Avoimet sisältölisenssit tarjoavat siten kaikille kiinnostuneille käyttäjille mahdollisuuden hankkia laajat oikeudet käyttä

sisältöä millä tahansa tavalla, mihin tarkoitukseen tahansa, millä tahansa välineellä, kaikkialla ja ilman maantieteellisiä tai ajallisia rajoituksia. Rajoituksia voi kuitenkin olla

(riippuen käytettävästä lisenssistä) kaupallisen käytön tai muuntelun osalta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että julkisella lisenssillä julkaistu romaani voidaan haluttaessa kopioida digitaaliseseen tai ei-digitaaliseen muotoon. Se voidaan skannata tai digitoida, ladata palvelimille, tallentaa kovalevylle tai ladata. Tekijänoikeuden näkökulmasta kaikkia näitä käyttötarkoituksia kutsutaan *kopioinniksi*. Teosta voi myös painaa ja jaella (uudelleen), esim. kirjana, e-kirjana tai julkaista internetissä. Musiikkia voidaan soittaa julkisesti, runoja voidaan lausua ja näytelmiä esittää.

Avoimet sisältölisenssit on tarkoitettu helpottamaan suojattujen teosten käyttöä missä tahansa maantieteellisessä sijainnissa. Tämä on otettu huomioon lisenssejä laadittaessa: Koska ne on tehty tasapuoliseksi, niitä on tarkoitus soveltaa maailmanlaajuisesti.⁹

Lisäksi oikeudet myönnetään ilman maksua tai muuta vastiketta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että teosjäljennöksen hankkiminen tai pääsy teoksen luo olisi maksutonta (katso kappale 2.4, jakso C alla), vaikka näin usein on.

Oikeuksien pidättäminen tulee kyseeseen, kun teos on julkaistu julkisella lisenssillä, joka ei kata esimerkiksi oikeutta muuttaa teosta ja jakaa näitä muutoksia. Jokaisen, joka haluaa käyttää näitä *pidätettyjä oikeuksia* on tehtävä erillinen lisenssi-sopimus oikeudenhaltijan kanssa. Tekijät voivat esimerkiksi päättää käyttää EiKaupallinen-lisenssiä voidakseen päättää kaupallisesta käytöstä tapauskohtaisesti ja vaatia rojalteja, kun joku haluaa tehdä voittoa käyttämällä teoksia. Jos lisenssinantaja päättää valita rajoittavan lisenssin (esimerkiksi EiKaupallinen-lisenssin), tämä ei välttämättä tarkoita, että hän vastustaa muita kuin julkisen lisenssin käyttötapoja. Nämä käyttötarkoitukset eivät ole kiellettyjä, mutta vaativat erillisen sopimuksen oikeudenhaltijan kanssa.

B) SOVELLETTAVUUS KAIKKIIN TEOKSEN KOPIOIHIN

Julkinen lisenssi koskee aina yhtä tiettyä teosta eikä tiettyä jäljennöstä tästä teoksesta. Teos on aineeton luomus, joka ilmaisee tekijän yksilöllisyyden. Kuvat, tekstit, sävellykset tai graafinen suunnittelu ovat teoksia. Musiikki- tai kuvatiedosto, kirja tai aikakauslehti ovat vain konkreettisia teoskappaleita, mutta eivät itse teos.

Lisensointipäätöstä varten on tärkeitä tietää, että lisenssi pätee teokseen, eikä teoksen tiettyyn jäljennökseen. Jos ei ole tietoinen työn ja kopion välisestä erosta, voi tehdä vääriä oletuksia lisensoinnin mahdollisista vaikutuksista.

Laajalle levinnyt käytäntö on esimerkiksi

jakaa vapaasti matalan resoluution kuvatiedostoja tai huonolaatuisia musiikkitiedostoja avoimella sisältölisenssillä aikomuksena ja uskoen, ettei lisenssi kata korkean resoluution versiota samasta kuvasta tai musiikkituotannosta, jolloin niitä voisi edelleen hyödyntää kaupallisesti. Tämä taktiikka perustuu väärään oletukseen, että lisenssi koskee vain matalan resoluution kopioita teoksesta. Lisenssi koskee kuitenkin itse teosta, ei yksittäistä teoksen kopiota, vaan kaikenlaisia kopioita kuvasta, riippumatta niiden laadusta. Matalan resoluution ja korkean resoluution versiot valokuvasta eivät ole eri teoksia, vaan ainoastaan eri formaatteja samasta teoksesta.

Toisin sanoen, jos huonolaatuisia kopioita jaetaan avoimella sisältölisenssillä, lisenssi koskee myös laadukasta kopiota samasta työstä. Tällöin olisi mahdollista rajoittaa pääsyä korkean resoluution kappaleeseen maksumuureilla tai muilla **teknisillä suojausmenetelmillä**. Kuitenkin kun käyttäjä saa käsiinsä korkearesoluutioisen kopion, hänellä on lupa jakaa se sen CC-lisenssin ehtojen mukaisesti, jolla pieni-resoluutioinen kappale julkaistiin.¹⁰

C) EI LISENSSIMAKSUJA

Kaikki avoimet sisältölisenssit noudattavat *ei lisenssimaksuja* -periaatetta, eli oikeus käyttää teosta myönnetään maksutta. Se ei kuitenkaan vaikuta muihin mahdollisiin tulonlähteisiin. Esimerkiksi kirjan sisältö eli artikkelit, kuvat, piirroksiset jne. voivat olla avointa sisältöä, vaikka itse kirjaa myydään. Tässä tapauksessa ostaja maksaa vain fyysisen hyödykkeen hankintahinnan eli paperista, kansista yms. Avoin sisältö-lisenssi koskee teoksen sisältöä, toisin sanoen tekijänoikeudella suojattuja teoksia. Se antaa käyttäjälle oikeuden kopioida, levittää ja jakaa teosta joutumatta maksamaan rojalteja tai lisensointimaksuja.

TEKNISET SUOJAUSMENETELMÄT (Technical Protection Measures) on tarkoitettu estämään tekijänoikeusrikkomuksia.

Otetaan toinen esimerkki online-maailmasta: Pääsystä avoimen sisällön verkkoarkistoon voidaan pyytää maksua, vaikka tarjottavat artikkelit julkaistaan julkisella lisenssillä. Tällöin käyttömaksu peritään palvelusta, ei oikeudesta käyttää sisältöä. Maksu ei siis ole lisenssimaksu, joten se ei ole ristiriidassa *ei lisenssimaksuja* -periaatteen kanssa.

Tätä taustaa vasten kaupalliset liiketoimintamallit ovat helposti sovitettavissa yhteen avoimen sisällön periaatteen kanssa. Jokainen, joka haluaa yhdistää avoimen sisällön julkaisustrategioita kaupalliseen liiketoimintamalliin, on vapaa tekemään niin. Edellytykset tämän onnistumiselle on arvioitava tapauskohtaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon kunkin tapauksen erityispiirteet.

D) LISENSSISOPIMUKSEN TEKEMINEN

Lisenssi on lupa käyttää tekijänoikeudella suojattua teosta tavalla, joka muutoin olisi tekijänoikeusrikkomus. Se, pidetäänkö lisenssiä sopimuksena vai yksisuuntaisena lupana, vaihtelee oikeusjärjestelmästä riippuen. Vaikutus on kuitenkin sama: Lisenssi on pätevä laillinen sopimus, joka ohjaa tietyn teoksen käyttöä. Käyttötavat, joita lisenssi ei kata tai jotka ovat ristiriidassa käyttöehtojen kanssa ovat lainvastaisia tekoja, joilla voi olla oikeudellisia seurauksia.

Loppujen lopuksi julkinen lisenssi on yksinkertainen. Ensimmäisessä vaiheessa lisenssinantaja ilmoittaa mahdollisille käyttäjille, että hänen teostaan voidaan käyttää tietyn lisenssin ehtojen mukaisesti. Tämä tapahtuu liittämällä teokseen lisenssimerkintä ja linkki lisenssitekstiin.¹¹ Oikeudellisesta näkökulmasta tämä tulkitaan tarjoukseksi yleisölle (eli asianomaiselle osapuolelle) käyttää teosta lisens-

siehtojen mukaan. Kun käyttäjä käyttää teosta tavalla, joka aktivoi lisenssin¹², lisenssisopimus solmitaan, ja lisenssin-saajalla on tarvittava lupa laillisesti käyttää teosta (mutta myös velvollisuus noudattaa velvoitteita, jotka sisältyvät lisenssiin).

E) EDELLYTYKSET AVOIMIEN SISÄLTÖLISENSSIEN KÄYTTÄMISEEN

Jotta voi lisensoida työn avoimena sisältönä, lisenssinantajalla täytyy olla kaikki tarvittavat oikeudet tehdä niin. Julkinen lisenssi antaa kaikille kiinnostuneille ei-yksinomaisen oikeuden käyttää teosta. Tätä varten lisenssinantajan täytyy omistaa yksin kaikki oikeudet, jotka kuuluvat julkiseen lisenssiin. Ei-yksinomaisten oikeuksien omistaja, oikeusjärjestelmästä riippuen, ei yleensä voi myöntää oikeuksia kolmansille osapuolille. Jos lisenssinantajalla ei ole lainkaan tai vain riittämättömät oikeudet käyttöoikeuksien myöntämiseen, myönnetty lisenssi on kokonaan tai osittain mitätön. Tämän seurauksena lisenssinantaja syyllistyy tekijänoikeusrikkomukseen omimalla oikeuksia, joita hän ei itse omista. Vielä pahempaa, kaikki käyttäjät syyllistyvät myös tekijänoikeusrikkomukseen, koska myönnetty lisenssi oli virheellinen.

Oikeudellinen syy jälkimmäiseen on, että vain oikeuksien haltijat voivat (ali-)lisensoida käyttöoikeudet muille. Myönnetty lisenssi on mitätön, jos lisenssinantajalle ei ole siihen oikeutta. Esimerkiksi kustantaja omistaa yksinomaiset painatus- ja levitysoikeudet romaaniin, mutta sillä ei ole oikeuksia jakaa aineistoa verkossa. Tällöin kustantaja ei voi olla avoimen sisältö-lisenssin lisenssinantaja, sillä avoin sisältö-lisenssi kattaisi myös välittämisen verkossa. Soveltamalla avointa sisältölisenssiä julkaisija rikkoisi (yleensä tekijän) oikeutta jakaa teosta verkossa. Sama koskee mitä

tahansa avoimen sisällön lisenssinsaajaa, joka välittäisi romaania verkossa. Koska lisenssinantajalla ei ole oikeutta välittämiseen, käyttäjä ei voi myöskään saada sitä häneltä. Sillä ei ole merkitystä tiesivätkö lisenssinantaja ja/tai käyttäjä puuttuvasta valtuutuksesta.

Miten lisenssinantaja voi saada oikeuden toimia lisenssinantajana? Alkuperäinen tekijänoikeuden omistaja on aina teoksen tekijä.¹³ Jos tekijä toimii lisenssinantajana itse, ei lisätoimia tarvita. Kuitenkin, jos kolmas osapuoli toimii lisenssinantajana, tarvitaan yksi tai useampia sopimuksia oikeuksien siirtoon. Kun oikeuksia siirretään toistuvasti, on tärkeää luoda johdonmukainen lisensointiketju lisenssinantajan valtuuttamiseksi oikein. Toisin sanoen, jos työ on lisensoitu useita kertoja osapuolelta toiselle ennen kuin se julkaistaan julkisella lisenssillä, kaikkien osapuolten välisten lisenssisopimusten täytyy kattaa tarvittavat oikeudet ja niiden on oltava lainvoimaisia.¹⁴

F) KESKITETYT VS. HAJAUTETUT LISENSOINTIMALLIT

On olemassa monia erilaisia avoimen sisällön julkaisustrategioita. Kestävän ja tehokkaan strategian suunnitteleminen voi kuitenkin olla hankalaa. Jotkut vaihtoehdot edellyttävät oikeuksien siirtämistä ennen varsinaista julkisella lisenssillä julkaisemista, toiset eivät. Tilanteesta riippuu, mikä malli on toteutettavissa. Tässä esitellään kaksi tärkeintä lähestymistapaa käyttäen esimerkkinä verkkotietosanakirja Wikipediaa.

Wikipedia on massiivinen monen kirjoittajan yhteistyöprojekti. Kaikki halukkaat ovat tervetulleita osallistumaan sen

tekemiseen. Kirjoittajat voivat ladata sinne artikkeleita ja tehdä muutoksia olemassa oleviin artikkeleihin itse. Kaikki tuotokset julkaistaan samalla CC-lisenssillä (CC BY-SA).¹⁵

Tällaisessa projektissa on olemassa kaksi keskeistä vaihtoehtoa lähestymistapaa lisensointiin: Joko jokainen kirjoittaja toimii lisenssinantajana omiin tuotoksiinsa tai kaikki oikeudet yhdistelee keskeinen taho, esimerkiksi Wikimedia-säätiö, joka sitten toimii lisenssinantajana kaikelle julkaistulle sisällölle. Ensimmäistä vaihtoehtoa voisi kutsua hajautetuksi, jälkimmäistä keskitetyksi lisensointijärjestelmäksi.

Hajautettu lisensointimalli

Wikipedian perustaja valitsi hajautetun lupajärjestelmän. Tekijät, jotka tuottavat tekijänoikeudella suojattuja artikkeleita tai muokkaavat olemassa olevia artikkeleita tietosanakirjaan, säilyttävät yksinoikeutensa ja lisensoivat niitä käyttäjille. Mitään oikeuksia ei siirretä Wikimedia-säätiölle, joka puolestaan ei toimi eikä voi toimia artikkeleiden lisenssinantajana. Tässä skenaariossa Wikimedia-säätiö toimii tekijänoikeusnäkökulmasta pikemminkin alustan tarjoajana ja isännöintipalveluna kuin kustantajana.¹⁶ Tätä mallia voidaan soveltaa myös muihin julkaisuihin, esimerkiksi antologioihin, Open Access -arkistoihin tai kuva- ja videoalustoihin. Periaate on yksinkertainen: Toisin kuin perinteiset julkaisu- ja lisensointimallit, kustantaja (jos tämä käsite on sopiva alustan tarjoajille ylipäänsä) ei ole keskeinen julkaistun sisällön oikeudenhaltija eikä lisenssinantaja. Kirjoittajat

Jotta sisältöä voi lisensoida avoimella lisenssillä, tulee lisenssinantajalla olla siihen yksinomaiset oikeudet.

Lähes 50 miljoonan artikkelin WIKIPEDIA on kirjoitettu yli 280 kielellä, ja se on maailman suurin tietosanakirja. Englanninkielinen Wikipedia on kieliversioista suurin, lähes 5,5 miljoonaa artikkelia.

pitävät yksinoikeudet artikkeleihin ja lisensoivat niitä käyttämällä avoimia sisältölisenssejä ei-yksinoikeudella kenelle tahansa, mukaan lukien itse julkaisijalle / alustan tarjoajalle. Monissa tapauksissa avoimen sisältölisenssin myöntäminen riittää oikeuttamaan palveluntarjoajan oman käytön.¹⁷

Tietyissä tilanteissa kustantaja ei ehkä saa riittävän laajoja oikeuksia käytettäessä julkista lisenssiä. Otetaan esimerkiksi julkaisija, joka haluaa painaa ja myydä antologiassa artikkeleita usealta kirjoittajalta. Artikkelit tullaan julkaisemaan julkisella lisenssillä, minkä avulla kirjoittajat saavat pitää yksinoikeutensa. Tämän mallin mukaisesti kustantaja pikemminkin toimii vain kirjan myyjänä kuin artikkeleiden lisenssinantajana. Jotta voitaisiin estää muiden kustantajien kaupallinen kilpailu, kustantamo voisi päättää julkaista artikkelit CC EiKaupallinen (NC) -lisenssillä. Kirjoittajat voisivat esimerkiksi lisensoida tuotoksensa CC BY-NC -lisenssillä.

Tällä järjestelyllä CC-lisenssi ei kata kustantajan omaa käyttöä, koska kirjan myyminen lasketaan kaupalliseksi käytöksi. Julkaisijan täytyy tehdä tekijöiden kanssa ylimääräinen sopimus, jossa oikeutetaan kustantaja hyödyntämään artikkeleita kaupallisesti. Tämä ylimääräinen sopimus voisi olla kirjallinen sopimus tai yksisuuntainen yhteislisenssi. Oikeus hyödyntää teosta kaupallisesti voitaisiin myöntää yleisellä tasolla tai suhteessa tiettyyn kirjan julkaisuun.

Keskitetty lisensointimalli

Vaihtoehtoisesti kaikki oikeudet voitaisiin siirtää kustantajalle jotka sitten toimisi teoksen avoimen sisältölisenssin lisenssinantajana. Tämä vaihtoehto edellyttäisi

yksittäisten lisenssisopimusten solmimista tekijöiden ja kustantajan välillä ennen julkaisemista.

Oletetaan esimerkiksi, että Wikipedia noudattaisi keskitetyn lisensoinnin lähestymistapaa. Kaikki oikeudet olisi siirrettävä Wikimedia-säätiölle (tai toiselle oikeudelliselle taholle), joka toimisi yksittäisten Wikipedia-artikkeleiden kirjoittajien säätiölle myöntämien CC-lisenssien lisenssinantajana. Suorittaakseen oikeuksien siirron kirjoittajilta kustantajalle, *avustajasopimukset* olisi solmittava jokaisen tekijän kanssa. Näitä kutsutaan myös nimellä *sisäiset lisenssit*.¹⁸

Saapuvien lisenssien täytyy olla yhteensopivia lähtevien lisenssien kanssa oikean lisensointiketjun toteutumiseksi.¹⁹ Tässä yhteydessä on väistämätöntä, että kirjoittajat myöntävät yksinoikeuksia tai jopa siirtävät oikeutensa kokonaan kustantajalle,²⁰ koska ei-yksinomaiset lisenssit eivät yleensä – riippuen sovellettavasta kansallisesta lainsäädännöstä – salli uudelleenlisensointia tai siirtämistä kolmansille osapuolille. Lisäksi lisenssin täytyy olla maantieteellisesti ja ajallisesti rajoittamaton. Koska avoimet sisältölisenssit myöntävät käyttäjille maailmanlaajuisen ja pysyvän oikeuden käyttää teosta, lisenssinantajan oikeuksien on oltava yhtä laajoja.

Myös se, pitäisikö ja missä määrin saapuvan lisenssin lisensoitujen oikeuksien laajuutta pitäisi rajoittaa, riippuu lähtevästä lisenssistä eli avoimesta sisältölisenssistä. Esimerkiksi jos EiKaupallinen (NC) -lisenssiä käytetään, saapuva lisenssi (avustajasopimus) voitaisiin myös rajoittaa ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Tai jos hanke päätettäisiin lisensoida EiMuutoksia (ND) lähtevällä lisenssillä, tekijöiden ei tarvitsisi siirtää muokkaus-oikeuksia kustantajalle.

Wikipedian koko sisältö on lisensoitu avoimella lisenssillä.

Kustakin tapauksesta riippuu, kannattaako tällaisia rajoituksia suositella. Voisi olla järkevää jättää yksittäiset päätökset esimerkiksi kaupallisesta käytöstä tekijälle.

Muissa tapauksissa sekä käytännöllisestä että taloudellisesta näkökulmasta vaikuttaisi, että kaikki lisensointipäätökset kannattaisi tehdä keskitetysti.

Saapuvan lisenssin tulisi lisäksi nimenomaisesti mainita, että se sallii sen kattamien teosten julkaisemisen julkisella lisenssillä. Tämä on tärkeää siksi, että joissakin maissa tekijältä on saatava nimenomainen lupaa oikeuksien alilisensoimiseksi ja/tai siirtämiseksi kolmansille osapuolille. Vaikka näin ei välttämättä ole kaikissa eurooppalaisissa lainsäädännöissä, tekijän täytyy kuitenkin olla tietoinen, että teos julkaistaan avoimena sisältönä. Avoimena sisältönä julkaistun teoksen käyttö saattaa olla paljon laajempaa kuin säädelyssä lisensointijärjestelmässä. Varsinkin silloin, kun lähtevä lisenssi sallii muutokset, se voi vaikuttaa esimerkiksi tekijän moraalisiin oikeuksiin.

Tilanteesta riippuu, onko keskitetty vai hajautettu lisensointijärjestelmä parempi. Ensi silmäyksellä voidaan väittää, että hajautettu lähestymistapa on yksinkertaisempi järjestää. Se ei esimerkiksi vaadi monimutkaista lisenssien hallintaa julkaisijan ja tekijöiden välillä. Lisäksi se suojaisi kustantajaa vastuukysymyksiltä. Jos julkaisija toimisi lisenssinantajana, sitä voitaisiin pitää vastuussa tarjotusta sisällöstä. Jos yksittäiset kirjoittajat toimivat lisenssinantajina, vastuukysymykset koskisivat tavallisesti vain heitä. Esimerkiksi Wikipediassa vain kirjoittajat tuntevat sisällön ja kirjoitusten historian. Näin ollen olisi kohtuullista päättää, että heidän yksin täytyisi vastata siitä.²¹

Wikipedian kirjoittajat säilyttävät yksinoikeutensa omaan panokseensa.

Keskitetty menetelmä lisenssien tai oikeuksien hallinnassa olisi erittäin monimutkaista erityisesti massiivisissa monen tekijän yhteistyöhankkeissa, kuten

Wikipediassa. Näin voi sanoa myös pienemmistä hankkeista.

Otetaan esimerkiksi tutkimuslaitos, joka

haluaa julkaista CC-lisenssillä antologian, jossa on artikkeleita 20 eri kirjoittajalta.

Hyvin pian neuvotteluissa käy ilmi, etteivät kirjoittajat onnistu sopimaan yhtenäisestä lisensointimallista. Toiset eivät hyväksy julkista lisensointia lainkaan ja toiset haluavat sisällyttää artikkeleita, jotka on jo julkaistu akateemisessa julkaisussa. Jälkimmäisiä ei voida lisensoida avoimena sisältönä, koska kirjoittajat ovat jo siirtäneet yksinomaiset oikeutensa aiemmalle julkaisijalle ja pidättäneet vain ei-yksinomaiset oikeudet uudelleenjulkaista niitä. Niistä, jotka myöntyvät julkaisemaan avoimena sisältönä, osa haluaa sallivan lisenssin, esimerkiksi CC BY, kun taas toiset haluaisivat pidättää itselleen oikeuden käyttää työtään kaupallisesti ja sen vuoksi suosia CC BY-NC -lähestymistapaa.

Hajautetussa mallissa jokainen tekijä voi päättää henkilökohtaisesti oman osuutensa lähtevästä lisensoinnista.²² Avoimen sisällön suosijat voisivat julkaista artikkeleinsä millä tahansa julkisella lisenssillä. Toiset voisivat pidättää kaikki oikeudet. Sen sijaan keskitetty malli edellyttäisi instituution neuvottelevan yksittäisistä lisenssisopimuksista kunkin tekijän kanssa erikseen. Tällainen ponnistus veisi aikaa ja rahaa.

Toisaalta voisi olla useita syitä yhden keskeisen lisenssinantajan valintaan. Kaupallisille kustantajille voisi olla edullista hallita kaikkia oikeuksia. Erityisesti massiivisissa monen tekijän yhteistyö-

hankkeissa perustavat päätökset lisensointi-järjestelmästä olisi paljon helpompi toteuttaa kuin hajautetussa mallissa, jossa jokaiselta oikeudenhaltijalta pitää pyytää lupa, jotta voidaan esimerkiksi muuttaa projektin lisenssiä. Jos ratkaisevat päätökset lupa- tai markkinointistrategioista tai liiketoimintamalleista riippuvat usean henkilön hyväksynnästä, ongelmia yleensä syntyy, sillä tällaiset päätöksentekorakenteet ovat erittäin arvaamattomia ja lähes mahdottomia hallita.

Päätösten julkaisumalleista ja lisenssijärjestelmistä on luonnollisesti oltava harkittuja. Jokaisella vaihtoehdolla on etunsa ja haittansa, jotka on suhteutettava toisiinsa. Tämä on sitäkin tärkeämpää, koska tällaisia päätöksiä ei ole helppo peruuttaa ja ne ovat mitä todennäköisimmin ratkaisevia hankkeen onnistumiselle.

G) UUELLEENJULKAISEMISEN ODOTTAMATTOMAT ONGELMAT

Lisenssiantajan on varmistettava, että avoin sisältölisenssi ei riko kolmansien osapuolten oikeuksia. Erityisesti jo aiemmin kaupallisesti julkaistujen teosten uudelleenjulkaisut voivat aiheuttaa ongelmia. Julkaisut esimerkiksi tiedejulkaisussa tai sanomalehdessä vaativat usein yksinomaisten oikeuksien siirtämisen työn kustantajalle. Tällaisessa tilanteessa uusi julkaiseminen avoimella sisältölisenssillä ei ole mahdollista paitsi julkaisijan suostumuksella. Muussa tapauksessa kirjoittajat rikkoisivat julkaisijan yksinoikeutta, huolimatta siitä, että he ovat itse tekijöitä (kysymys niin sanotusta itsensä plagioinnista, jos siitä on kysymys, ei liity tekijänoikeuteen). Tästä syystä olisi tehtävä hyvin selväksi järjestäytyneissä avoimen sisällön projekteissa, että tekijöillä täytyy olla oikeus uudelleenjulkaista tekeleensä julki-

sella lisenssillä ja ettei kolmansien osapuolten oikeuksia loukata. Nämä oikeudet voivat juontua joko tekijän itsensä omistusoikeudesta (isysoikeudesta,

Kun avoin lisenssi on myönnetty, sitä ei voi enää peruuttaa.

tekijänoikeudesta, yksinomaista käyttöoikeuksista) tai avoimesta sisältölisenssistä. Sisältöä voi esimerkiksi siirtää Wikipediaan

kuka tahansa, joka ei ole tekijä tai oikeuksien omistaja, jos se on jo lisensoitu avoimella sisältölisenssillä, joka on yhteensopiva tai samanlainen kuin Wikipediassa käytetty lisenssi.²³

H) AVOIMEN SISÄLTÖLISENSSIN KÄYTÖN KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSET

Avoimen sisällön lisensointi yhdistettynä verkkojulkaisemiseen johtaa todennäköisesti tiettyyn hallinnan menetykseen. Jokaisella, joka haluaa kopioida, levittää, julkaista tai muuten käyttää työtä, on oikeus tehdä niin (paitsi ehkä kaupallisilla käyttäjillä). Tämän johdosta teokset *virtaavat vapaasti*. Koska käyttöoikeudet myönnetään maksutta, mahdollisuudet suoran voiton johtamiseksi ovat rajalliset sisällön julkaisemisen jälkeen. Lisensointipäätös on myös peruuttamaton – ainakin teoksen kyseiselle versiolle. Käyttölisenssit myönnetään pysyvästi eikä tekijä tai oikeudenhaltija voi niitä irtisanoa. Jos oikeudenhaltija päättäisi muuttaa lisensointimallia alkuperäisen julkaisemisen jälkeen, tätä muutosta ennen tehty lisenssisopimukset pysyisivät voimassa. Toisin sanoen ihmiset, jotka olisivat hyväksyneet lisenssin aiemmin, voisivat jatkaa teoksen käyttöä alkuperäisten lisenssiehtojen mukaisesti, eli käyttää ja jakaa sitä, koska jo levinneen teoksen lisenssiä ei voi muuttaa jälkikäteen. Vaikka oikeudenhaltija voi teoriassa vapaasti muuttaa lisensointipäätöstään milloin tahansa, muutoksia lisensointimalliin voi tehdä vain teoksen

suurten päivitysten yhteydessä. Näin ollen päätettäessä avoimen sisällön julkaisemisesta ja erityisesti lisenssin valinnassa on oltava erityisen huolellinen.

I) AVOIMIEN SISÄLTÖLISENSSIEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Avoin sisältö ei ole oikeuksista vapaata, eikä vastaa tekijänoikeudettomuutta (Public Domain). Jos joku käyttää teosta lisenssiehtojen vastaisella tavalla, oikeuksien omistaja voi ryhtyä oikeustoimiin tekijänoikeuslain ja/tai sopimus-oikeuden perusteella.²⁴

CC-lisenssit sisältävät lisäksi automaattisen purkulausekkeen, joka varmistaa tehokkaan täytäntöönpanomahdollisuuden.²⁵ Säännön mukaan mikä tahansa lisenssirikkomus saa lisenssin raukeamaan automaattisesti. Ilman voimassa olevaa lisenssiä jatkokäyttö synnyttää tekijänoikeusrikkomuksen, joka voi johtaa vahingonkorvausvaatimuksiin, kieltoihin ja muihin oikeuskeinoihin.

J) LISENSSIEN YHTEENSOPIMATTOMUUDEN ONGELMAT

Ehkä yksi tärkeimmistä avoimen sisällön eduista on, että sitä voidaan yhdistää tai liittää muihin julkaisuihin ja julkaista uudessa yhteydessä. Lisenssien yhteensopivuusongelmat kuitenkin uhkaavat tätä julkisen lisenssin tavoitetta.

Lisenssien yhteensopimattomuus tarkoittaa, että kahta tai useampia teoksia ei voida julkaista yhdistettynä teoksena johtuen ristiriitaisista lisenssielvoitteista. Lisenssien yhteensopivuusongelmat ovat muun muassa JaaSamoin-lisenssien (*copyleft*) haittavaikutus. Yksinkertais-

tettuna näissä lisensseissä on ehto, jonka mukaan teoksen muokattuja versioita voidaan jakaa vain alkuperäisellä lisenssillä.²⁷ Teoksen suoran muokkaamisen (esimerkiksi artikkelin lyhentäminen tai kääntäminen) lisäksi termi *sovitus* tai *muutos* voi koskea myös teosten yhdistelmiä, erityisesti remiksauksia tai mashupeja.²⁸

Kuvitellaan valokuvataiteilija, joka haluaa julkaista valokuvakollaasin yhdistämällä yhden CC BY-SA -lisenssillä lisensoidun kuvan toisen erilaisella JaaSamoin-lisenssillä (esimerkiksi GNU FDL) lisensoidun kanssa. Molemmilla lisensseillä olisi sama vaatimus, jossa todetaan: *Voit jakaa yhdistelmän tai muokatun teoksen minun lisenssiehdollani*. Jos kummankin lisenssin ehdot eivät ole samanlaisia tai vähintään samansisältöisiä – mikä on erittäin epätodennäköistä – lisenssit ovat yhteensopimattomia eikä sisältöä voi yhdistää. Yhden lisenssin noudattaminen johtaisi vääjäämättä toisen lisenssin rikkomiseen. Sama ilmiö voisi toistua, riippuen tilanteesta ja lisenssien tulkinnasta, jos joku haluaa yhdistellä eri lisensseillä lisensoituja artikkeleita tai grafiikkaa.

Avoin lisenssi pätee teoksen kaikkiin kopioihin riippumatta niiden laadusta.

Lisenssien yhteensopivuusongelmat ovat ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että luodaan ja laajennetaan *kulttuurisia yhteisresursseja* – *kulttuurista commonsia* suojuetuille teoksille, joita

voidaan järjestellä uudelleen, remiksata ja (uudelleen)yhdistellä uuden kulttuurisisällön luomiseksi. Koska tällä hetkellä ei ole konkreettista ratkaisua yhteensopimattomuuden ongelmaan,²⁹ sen mahdollisia vaikutuksia pitää huolella arvioida lisenssiä valittaessa.³⁰

Avoimet sisältölisenssit ovat sitovia sopimuksia ja ne ovat voimassa kaikkialla maailmassa.

GNU Free Documentation License, GNU FDL, mahdollistaa tekstien uudelleenkäytön ja muuttamisen. Siksi kaikki teoksen muunnelmät on julkaistava alkuperäisellä lisenssillä. Kaupallinen käyttö on sallittu.

HUOMIOITA

1 Creative Commons tarjoaa kuitenkin välineitä, joilla voi merkitä sisältöä, joka on tai pitäisi olla tekijänoikeudetonta. Nämä työkalut on pidettävä erillään lisensseistä. Tekijänoikeuksista luopuminen tai sisällön merkitseminen ”tekijänoikeuksista vapaaksi” (Public Domain), tarkoittaa yksinoikeudesta luopumista, kun taas lisensointi tarkoittaa teoksen käyttöoikeuden myöntämistä tietyin edellytyksin.

2 Oikeudellinen selitys tähän on monimutkainen ja vaihtelee oikeusjärjestelmästä toiseen. Yksinkertaistaen ilmaistuna yksinomaiset immateriaalioikeudet, kuten tekijänoikeus, pätevät kehen tahansa (esineoikeudet), kun taas lisenssi tai sopimus sitoo vain sopimusosapuolia. Käytännön erot ovat merkittävät: Kuvittele esimerkiksi, että joku kopioi kaupallisiin tarkoituksiin teoksen, joka on lisensoitu vain ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Lisenssirikkomus voitaisiin näyttää toteen joko tekijänoikeuden tai sopimusnoikeuden perusteella. Sopimusnoikeus vaatisi loukkaajan irtisanomaan lisenssin, eli loukkaajan olisi oltava sopimusosapuoli. Sitävastoin tekijänoikeuslain mukaan kuka tahansa, joka rikkoo oikeudenhaltijan yksinoikeuksia, voi joutua vastuuseen riippumatta siitä oliko hän sopimussuhteessa oikeudenhaltijan kanssa tai ei. Tämä osoittaa, että tekijänoikeuslakiin perustuvat oikeussuojakeinot ovat yleensä paljon tehokkaampia kuin sopimuksiin perustuvat vaatimukset.

3 FOSS-ohjelmistoille on kaksi määritelmää. Katso Free Software Foundationin (FSF) määritelmä: <https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> ja Open Source Initiativen (OSI) Open Source Definition -määritelmä: <http://www.opensource.org/docs/definition.php>. Molemmat määritelmät ovat pääosin identtisiä.

4 Avoimelle sisällölle, Vapaalle sisällölle ja Vapaille kulttuuriteoksille on joukko eriviä määritelmiä (katso esim. <http://opendefinition.org/od/>), joita voi pitää de facto -standardeina, vaikkakaan mitään niistä ei ole laajasti hyväksytty.

5 Tämä määritelmä on laajempi kuin muut ”avoimuuden” käsitykset. Esimerkiksi Open Knowledgen määritelmän mukaan (katso: <http://opendefinition.org/od/>) sisältö ja data voi olla avointa vain, jos lisenssinsaaajan on enintään mainittava teoksen tekijä ja jaettava johdannaisteos samalla lisenssillä.

6 Lisätietoa ShareAlike -periaatteesta ja sen vaikutuksista, katso luku 3.5, jakso C.

7 Lisätietoja huomiototalouden termistä ja käsitteestä, katso https://en.wikipedia.org/wiki/Attention_economy.

8 Lisätietoja rojaltivapaudesta, katso luku 2.4, jakso C.

9 Katso esimerkiksi lisenssin osassa 2a tekstiä ”Lisenssinantaja myöntää Sinulle tämän Julkisen Lisenssin ehtojen mukaisesti maailmanlaajuisen, rojaltivapaan ja peruuttamattoman lisenssin ilman alilisensointi- tai yksinoikeutta. Sinä voit käyttää Lisensoituun Aineistoon kohdistuvia Lisensoituja Oikeuksia seuraavasti”.

10 Katso Creative Commonsin UKK seuraavista aiheista: ”Voinko lisensoida CC-lisenssillä matalaresoluutioisen kuvan ja säilyttää oikeuteni korkearesoluutioiseen kuvaan?” (https://wiki.creativecommons.org/wiki/Frequently_20Asked_Questions%20#Can_I_apply_a_CC_license_to_low-resolution_copies_of_a_licensed_work_and_reserve_more_rights_in_high-resolution_copies.3F) ja ”Kuinka tiedän, onko matala- ja korkearesoluttioinen kuva sama teos?” (<https://creativecommons.org/faq/#how-do-i-know-if-a-low-resolution-photo-and-a-high-resolution-photo-are-the-same-work>)

11 Hyperlinkin voi liittää kirjaan tai muuhun digitaaliseen julkaisuun. Vaihtoehtoisesti voidaan lisätä itse lisenssitexti. Käytännön ohjeita lisenssin merkitsemiseksi, katso luku 4.

12 Jotkut käyttötarkoitukset ovat lain mukaan sallittuja, eli rajoituksista on poikkeuksia, joihin ei tarvita lisenssiä. Monissa maissa kopiointi yksityiseen käyttöön on laissa sallittua, jolloin lupaa ei tarvita. Myöskään vapaa lisenssi ei ole silloin voimassa eikä sen ehtoja tarvitse noudattaa. Käyttäjän ei esimerkiksi tarvitse ilmoittaa tekijän nimeä yksityiskäytössä. Lisätietoja, katso luku 3.4, jakso B.

13 Tapaoikeuteen perustuvissa tekijänoikeusjärjestelmissä tästä periaatteesta on poikkeuksia. Englantilaisessa järjestelmässä on sääntö, jonka mukaan työnantaja tulee työntekijöidensä koko työaikanaan tekemien teosten alkuperäiseksi tekijäksi. Yhdysvaltaisessa järjestelmässä on vastaava sääntö, nk. ”work-for-hire”.

14 Toisin kuin omistusoikeus fyysisiin esineisiin, immateriaalioikeuksia ei yleensä voi saada ”bona fide”, eli immateriaalioikeuden voi siirtää vain jos oikeuksien siirtäjällä on siihen täydet valtuudet. Se, onko oikeuksien vastaanottaja hyvässä uskossa saadessaan oikeudet, on merkityksetöntä.

15 Creative Commons käynnisti aiheesta aloitteen ”Open Business Models”: <https://creativecommons.org/weblog/entry/45022>.

16 Tästä lisenssin luvussa 3.1, jakso B.

17 Lisensointinäkökulman lisäksi Wikimedia-säätiö on tietenkin Wikipedialle paljon muutakin kuin alustan tarjoaja. Se vastaa hallinnosta ja monista muista oleellisista elementeistä.

18 Tämä ei ehkä ole oleellista pelkän alustan tarjoajille, joita ei tekijänoikeuslainsäädännön mukaan pidetä tekijänoikeuslain mukaisina käyttäjinä eivätkä siksi tarvitse lisenssiä. Alustan tarjoaja ei tosiasiallisesti käytä suojattua sisältöä tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamassa merkityksessä, vaan ainoastaan tarjoaa teknisen rakenteen, jonka avulla alustan käyttäjät voivat tarjota sisältöä. Kuitenkin kustantamon, joka julkaisee kirjoja, on välttämättä hankittava tekijänoikeuslisenssi sitä varten, sillä artikkeleiden painaminen kirjaan ja niiden myyminen on tekijänoikeuden piiriin kuuluvaa jakelua.

19 Saapuva lisenssi viittaa tekijöiden ja kustantajan väliseen sopimukseen. Lähtevä lisenssi, tässä tapauksessa CC-lisenssi, on julkaisijan ja käyttäjien välinen lisenssi.

20 Tämä johtuu asianmukaisen lupaketjun tarpeesta. Lisenssinhaltija ei voi myöntää oikeuksia, joita hän ei omista tai joita hänellä ei ole oikeus luovuttaa.

21 Oikeudellisesta näkökulmasta on olemassa useita tapoja suunnitella sopimuksia tekijöiden kanssa. Joissakin oikeusjärjestelmissä, erityisesti tapaoikeuteen perustuvissa tekijänoikeusjärjestelmissä on mahdollista tekijänoikeuden osoittaminen toiselle. Siinä missä lisenssi on lupa käyttää toisen osapuolen tekijänoikeudella suojaamaa teosta, tekijänoikeuden osoittaminen on itse tekijänoikeuden siirto, tai voisi sanoa omistusoikeuden siirto. Jotkut avustajasopimukset perustuvat lisensseihin, toiset taas tekijänoikeuden siirtämiseen. Manner-Euroopan tekijänoikeusjärjestelmissä (Saksa, Itävalta) ei yleensä hyväksytä tekijänoikeuden siirtoa. Tutustu aiheeseen: Maracke. 2013. Copyright Management for Open Collaborative Projects: Inbound Licencing Models for Open Innovation. SCRIPTed, vol. 10, issue 2, p. 140; <http://script-ed.org/wp-content/uploads/2013/08/editorial.pdf>

22 Tämä näkökohtaa sovellettaisiin, jos artikkeli rikkoisi kolmannen osapuolen oikeuksia, esimerkiksi tekijänoikeuksia. Jos tekijä itse olisi lisenssinantaja, hän olisi vastuullinen ja korvausvelvollinen. Alustan tarjoaja voisi joutua poistamaan oikeuksia rikkovan artikkelin alustalta, mutta se ei olisi korvausvelvollinen aiheutuneista vahingoista. Jos alustan tarjoaja toimisi sisällöntarjoajana, esimerkiksi lisenssinantajana, sitä voitaisiin pitää korvausvelvollisena.

23 Toisin kuin massiivisessa monen tekijän yhteistyöhankkeessa, kuten Wikipediassa, erilaisten lähtevien lisenssien ei pitäisi olla liian ongelmallisia pienissä julkaisuissa. Siksi yhtenäistä lisenssijärjestelmää ei olisi ainakaan pakko tehdä.

24 Katso selitykset osoitteessa: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:FAQ/Copyright#Can_I_add_something_to_Wikipedia_that_I_got_from_somewhere_else.3F.

25 Sopimuslain ja tekijänoikeuslain eriävistä menettelyistä, katso alaviite 2. Kansainvälisestä julkisten lisenssien täytäntöönpanomahdollisuuksista eri oikeusjärjestelmissä, katso: Jaeger/Metzger. 2011. Open Source Software. 3rd edition. Recitals 371-379 (saksaksi).

26 Katso oikeudellisen tekstin jakso 6a: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.fi>.

27 Tämän säännön vaikutus on se, että heti kun rikkomus tapahtuu, lisenssi muuttuu kelvottomaksi. Siitä hetkestä lähtien jokainen teoksen käyttö on tekijänoikeusrikkomus. CCPL4-lisenssin perusteella rikkojan on mahdollista uusia lisenssi tai solmia uusi, kun rikkomus on korjattu. Käyttö rikkomuksen ja sen korjaamisen välillä pysyy kuitenkin rikkomuksena. Katso: "Lisenssin kesto ja päättäminen" in luvussa 3.4, jakso I.

28 SA-ominaisuus kuvataan yksityiskohtaisesti luvussa 3.5, jakso C.

29 CCPL4 lisenssi määrittelee muuntelun seuraavasti: "Muunneltu Aineisto tarkoittaa aineistoa, joka on Tekijänoikeuden ja Samankaltaisten Oikeuksien alaista ja joka on johdettu Lisensoidusta Aineistosta tai joka perustuu Lisensoituun Aineistoon ja jossa Lisensoitu Aineisto on käännetty, muutettu, sovitettu, muunneltu tai muulla tavoin muokattu tavalla, joka vaatii luvan Lisenssinantajan hallitsemien Tekijänoikeuksien ja Samankaltaisten Oikeuksien nojalla." Katso kohta 1a oikeudellisesta tekstistä: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.fi>.

30 Tutustu ongelman ratkaisemiseksi tehtyihin toimiin ja JaaSamoin-sääntöön yleensä luvussa 3.5, jakso C.

31 Lisätietoja vaikutuksista katso luku 4.1.

3. CREATIVE COMMONS -LISENTOINTIJÄRJESTELMÄ

Wikimedia Commonsissa käyttäjät valitsevat tuhansista vapaaehtoisten lähettämistä kuvista parhaita. Nämä saavat luokituksen **Erinomainen kuva**. Tämä kuva valkoisesta lumikiteestä on yksi niistä.

Creative Commons on ylivoimaisesti yleisin avoimen sisällön lisensointimalli. Sen suosio ja laaja käyttö tarkoittaa, että Creative Commonsia voidaan nykyään pitää käytännön standardina avoimessa lisensoinnissa.

3.1 KUUSI CREATIVE COMMONS -LISENSSI-TYYPPIÄ

Creative Commons tarjoaa kuusi lisenssiä ja kaksi työkalua tekijänoikeudettomien teosten merkitsemiseen. Kukaan lisenssi sisältää yhden tai useamman neljästä peruselementistä ("lisenssiominaisuuksista"), jotka on havainnollistettu lyhentein ja kuvin.¹

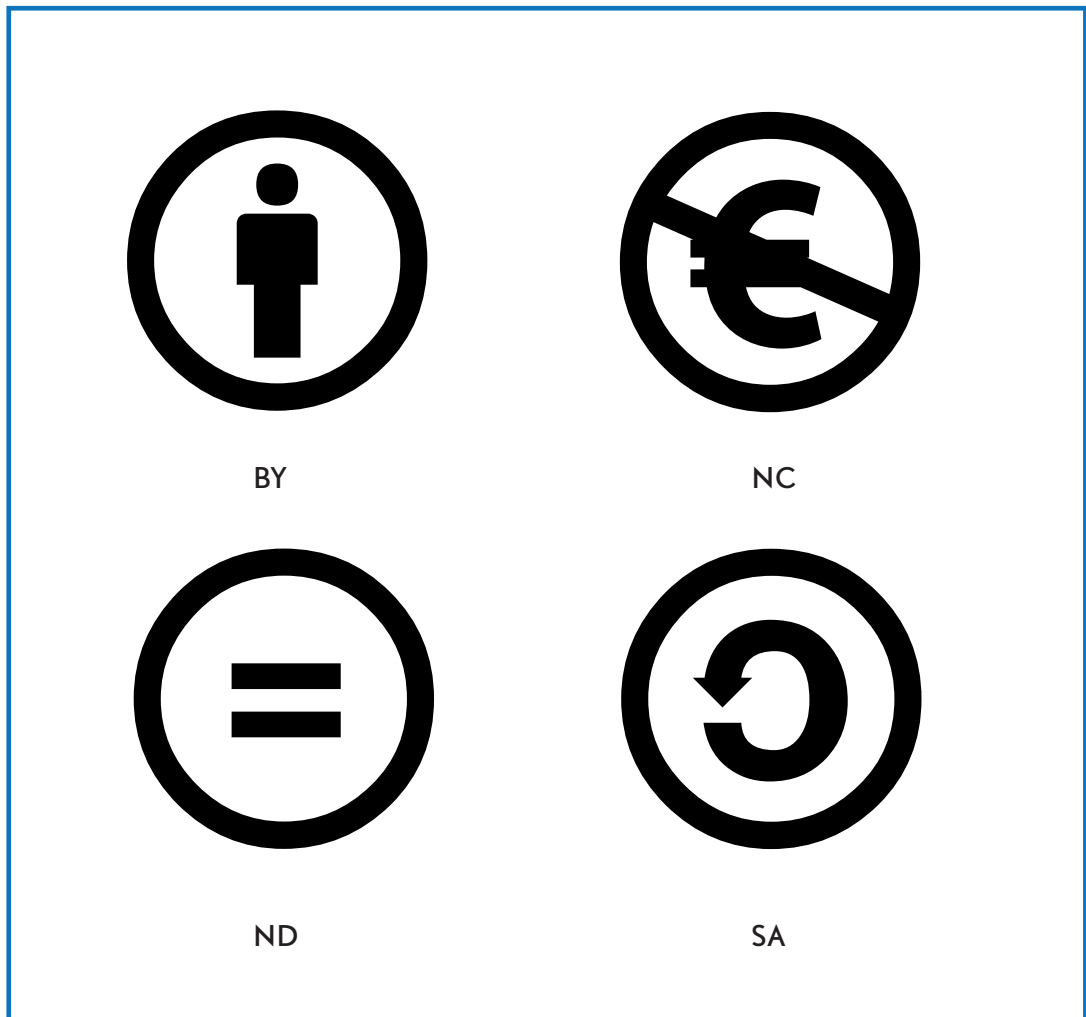
Lyhenne **BY** tarkoittaa nimeämistä ja ehto kirjoitetaan muodossa **Nimeä** (Attribution). Se tarkoittaa velvollisuutta nimetä tekijä ja muut nimettäväksi merkityt.

NC, EiKaupallinen (NonCommercial) tarkoittaa, että teoksen kaupallinen käyttö on jätetty lisenssin ulkopuolelle.

ND, EiMuutoksia (NoDerivatives) merkitsee, että ainoastaan muokkaamattomien kopioiden jakaminen on sallittua.

SA, JaaSamoin (ShareAlike) merkitsee, että työtä voidaan muokata, mutta muokatut versiot voidaan julkaista vain alkuperäisellä tai yhteensopivalla lisenssillä.

CC-LISENSSIMODUULIEN PIKTOGRAMMIT

Kuusi CC-lisenssiä perustuvat näille neljälle piirteelle:

Kaikkein sallivin lisenssi on CC BY. Se myöntää rajoittamattoman, peruuttamattoman, maksuttoman, maailmanlaajuisen ja päättymättömän oikeuden käyttää teostamillä tahansa tavalla, kenelle tahansa ja mihin tahansa tarkoitukseen. Ainoa vaatimus on, että käyttäjä nimeää tekijän ja muut nimettäväksi merkityt ja säilyttää käyttöoikeusmerkinnät. Kaikki muut lisenssiversiot sisältävät lisärajoituksia. Kaikkein rajoittavin lisenssi on CC BY-NC-ND. Se ei salli muutoksia eikä kaupallista käyttöä.

A) CC BY (NIMEÄ)

CC BY myöntää rajoittamattoman oikeuden käyttää kyseistä sisältöä. Ei ole merkitystä, miten sisältöä on käytetty, esimerkiksi alkuperäisessä muodossa vai muokattuna, kenen toimesta tai mihin tarkoitukseen. Oikeudellisen tekstin kohdan 3a mukaan² seuraavat vaatimukset on täyttyttävä:

1. Tekijä ja muut nimettäväksi merkityt osapuolet on nimettävä lisenssinantajan toivomalla tavalla, kunhan pyydetty muoto on kohtuullinen.³
2. Jos lisenssinantaja on antanut käytettäväksi, tekijänoikeustiedot, viittaus CC-lisenssiin (mieluiten linkkinä)

KUUSI CREATIVE-COMMONS -LISENSSIÄ

CC BY

CC BY-SA

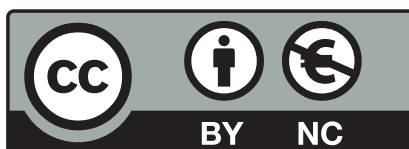
CC BY-NC-SA

CC BY-ND

CC BY-NC-ND

CC BY-NC

CC-verkkosivuille), ilmoitus, joka viittaa oikeus- ja vastuuvapauslausekkeeseen sekä linkki alkuperäiseen lähteeseen on säilytettävä.

3. Jos työ on jaettu muokatussa muodossa, käyttäjän täytyy ilmoittaa, että versio on muokattu. Aikaisemmat merkinnät muokkauksista on säilytettävä (3a.1.B).
4. Jos lisenssinantaja pyytää poistamaan jonkin tiedoista, joihin kohdassa 2 viitataan, käyttäjän on tehtävä se siinä laajuudessa kuin se on kohtuullisesti toteutettavissa.
5. Lisenssinsaaaja ei saa antaa sellaista vaikutelmaa, että sisällön käyttö on millään tavalla lisenssinantajan tai kenenkään nimetyn tekijäosapuolen suosittamaa (2a.6).

B) CC BY-SA (NIMEÄ-JAASAMOIN)

Koska CC BY-SA on Wikipedian käyttämä lisenssi, se on yksi tärkeimmistä ja laajimmalle levinneistä CC-lisensseistä. Lisenssinantajien, jotka haluaisivat tallentaa sisältöjään Wikimedia-projekteihin tai yhdistää niitä Wikipedian sisältöön, neuvotaan käyttävän CC BY-SA -lisenssiä.

Ainoa ero CC BY-SA ja CC BY -lisenssien välillä on JaaSamoin-lauseke oikeudellisen tekstin kohdassa 3b CC BY -lisenssin ehtoilla kuka

tahansa, joka muokkaa teosta, voi jakaa muunnetun version haluamallaan ehtoilla. CC BY-SA -lisenssi sitoo uudelleenkäyttäjän puolestaan alkuperäisen lisenssin ehtoihin. Toisin sanoen muokatut versiot on jaettava CC-BY SA tai muulla yhteensopivalla lisenssillä.⁴ Edellä mainittujen muutoksista ilmoittamista koskevien velvollisuuksien lisäksi

muuntelijan lisenssin⁵ täytyy täyttää seuraavat ehdot:

1. Muuntelijan lisenssin täytyy olla joko alkuperäinen lisenssi tai mikä tahansa uudempi versio samasta lisenssistä. Aikaisempia versioita ei voi käyttää. Se voi myös olla toinen CC-lisenssi, jossa on samat lisenssiominaisuudet, esimerkiksi sovitettu versio CC BY-SA lisenssistä.⁶
2. Hyperlinkki tai muu kohtuullinen viittaus muuntelijan lisenssiin on sisällytettävä.
3. Muunnetun version käyttöä ei saa rajoittaa lisäehdoilla tai kopionsuojausmekanismeilla.

C) CC BY-ND (NIMEÄ-EIMUUTOKSIA)

CC BY-ND -lisenssi ei salli teoksen muuntelemista. Koskemattomuuden suojaamiseksi vain täsmälliset kopiot ovat sallittuja. EiMuutoksia -rajoitus voi johtaa merkittäviin ongelmiin yhdistettäessä eri sisältöjä, esimerkiksi remiksatesa, samplatessa tai yhteisjulkaisuissa. Muutoin lisenssiehdot ovat samat kuin edellä kuvatussa CC BY -lisenssissä.

D) CC BY-NC (NIMEÄ-EIKAUPALINEN)

Toisin kuin edellä mainitut lisenssit, CC BY-NC pidättää oikeuden käyttää sisältöä kaupallisesti, eli käyttäjä ei saa jäljentää teosta tai luoda johdannaisia, jos niiden tarkoitus on tuottaa kaupallista hyötyä. Rajoitus löytyy lakitekstin kohdasta 2a.1. Muutoin lisenssi vastaa edellä kuvattua CC BY -lisenssiä ja siihen pätevät samat ehdot.

Tärkein ja laajimmalle levinnyt Avoimen sisällön lisenssi on CC BY-SA, jota käytetään Wikipediassa.

E) CC BY-NC-SA (NIMEÄ–EIKAUPAL- LINEN–JAASAMOIN)

CC BY-NC-SA yhdistää EiKaupallinen ja JaaSamoin -lisenssien ominaisuuksia. Siksi teosta voidaan muunnella, ja muunneltuja versioita voidaan jakaa ylläolevassa kappaleessa 2 mainittujen ehtojen mukaisesti. Kuitenkaan aineiston kaupallinen käyttö ei ole sallittua, ei alkuperäisessä eikä missään muokatussa muodossa. Tätä lisenssiä käytetään esim. Massachusetts Institute of Technology (MIT) OpenCourseWare -projektissa (OCW).⁷

F) CC BY-NC-ND (NIMEÄ–EIKAUPAL- LINEN–JAASAMOIN– EIMUUTOKSIA)

CC BY-NC-ND on kaikkein rajoittavin CC-lisenssistä. Muuntelu eikä kaupallinen käyttö ole sallittua. Yleiset velvoitteet, jotka on mainittu kappaleessa 1, pätevät myös tähän lisenssiin.

3.2 CREATIVE COMMONS -TYÖKALUT TEKIJÄN- OIKEUDETOMILLE TEOKSILLE

Kuten alussa kuvattiin, oikeudenhaltija säilyttää tekijänoikeutensa käytettäessä avoimia lisenssejä. Lisenssit vain myöntävät muille luvan käyttää teosta tietyn edellytyksin. Sitä vastoin tekijänoikeudettomiin (Public Domain) teoksiin ei (tai ei enää) lainkaan sovelleta tekijänoikeuden suojaa, ja niitä voi käyttää rajoituksetta. Tämän takia lupaa – lisenssiä – ei tarvita enää.

CC tarjoaa kaksi välinettä teoksen merkitsemiseksi tekijänoikeudettomaksi: CC0-ilmoituksen (Oikeuksia ei pidätetä), jolla voi luovuttaa omia teoksia avoimeen käyttöön ja Public Domain -merkinnän, jolla voi

merkitä teoksia, jotka ovat jo vapaita tekijänoikeuden suojasta, esimerkiksi koska suoja on päättynyt tai koska sitä ei ole koskaan syntynyt.

A) CC0 (OIKEUKSIA EI PIDÄTETÄ)⁸

CC0 on väline, jolla voi tietoisesti antaa tekijänoikeuden alaisille teoksille tekijänoikeudettoman aseman. Kun se on voimassa, teos kuuluu Public Domainiin ja sitä voi käyttää kuka tahansa ilman mitään rajoituksia tai velvoitteita. CC0 on vain standardoitu ilmoitus oikeuksista luopumiselle, ja sitä voi käyttää kuka tahansa, joka haluaa luopua tekijänoikeuksistaan ja antaa teoksensa vapaaseen julkiseen käyttöön.

Koska lainsäädäntö, erityisesti tekijänoikeusjärjestelmät ja tekijänoikeuskorvausjärjestelmät vaihtelevat eri maissa, CC0 suunniteltiin kolmiportaiseksi välineeksi varmistamaan sen maailmanlaajuinen pätevyys. Tekijänoikeusjärjestelmissä esimerkiksi Saksassa, Ranskassa ja Itävallassa ei yleensä ole mahdollista luopua tekijänoikeudesta kokonaan, toisin sanoen luopua omistusoikeudestaan teokseen. Tekijänoikeuksia pidetään jonkinlaisena ihmisoikeutena, mistä ei voida luopua eikä sitä voi siirtää. Näin ollen näissä tekijänoikeusjärjestelmissä, pelkkä luopuma (waiver) saattaisi olla pätemätön.⁹ Tämän ongelman välttämiseksi CC0-luopumaa on täydennetty kahdella varavaihtoehdolla:

Ensimmäinen varavaihtoehto on CC BY -lisenssiä vastaava salliva lisenssi ilman vaatimuksia tekijätietojen ilmoittamisesta.¹⁰ Siksi se on lisenssi ilman rajoituksia tai velvollisuuksia. Toinen varavaihtoehto, CC0,

Joissakin oikeusjärjestelmissä ei ole mahdollista luopua omista tekijänoikeuksista. Tällöin voi hyödyntää Creative Commonsin Public Domain -työkaluja.

on oikeudellinen konstruktio, jota yleensä kutsutaan *luopumisvakuudeksi*. Se on oikeudellisesti sitova oikeudenhaltijan lupaus olla vaatimatta oikeuksiaan millään tavalla, vaikka hänellä olisi laillinen mahdollisuus tehdä niin, koska luopuma ja/ tai lisenssi eivät ole voimassa. Kolmipor- taisen lähestymistavan ajatus on seuraava: Jos ensimmäinen vaihtoehto ei ole voimassa, toinen vaihtoehto tulee voimaan, ja jos myös tämä olisi tehoton, kolmas vaihtoehto tulisi voimaan. Joissakin maissa tiettyjä oikeuksia ei voida koskaan vapauttaa tai alistaa sopimukseen perustuvilla avoimilla käyttö- luvilla. Esimerkiksi näissä tapauksissa toinen varavaihtoehto tulee käyttöön.¹¹

B) PUBLIC DOMAIN -MERKINTÄ (EI TUNNETTUJA TEKIJÄNOIKEUKSIA)

Public Domain -merkintä ei ole ilmoitus vaan merkintä teoksille, jotka ovat jo tekijänoikeudettomia eli Public Domainissa.

Tästä voi olla kyse, esimerkiksi kun teossuoja päättyy. Tekijänoikeudet ja tekijöiden oikeudet myönnetään vain tietyksi aikaa. Euroo-

passa esimerkiksi oikeudet päättyvät 70 vuotta tekijän kuoleman jälkeen. Tämän ajanjakson jälkeen työn katsotaan olevan Public Domainissa eli tekijänoikeudeton ja sitä voidaan käyttää ilman rajoituksia.

Public Domain -merkinnän tarkoitus on antaa kenelle tahansa mahdollisuus selkeästi merkitä teoksia, joilla ei ole enää tekijänoikeussuojaa. Creative Commons tarjoaa verkkosivuillaan työkalun, jolla voi luoda HTML-koodin käytettäväksi tekijänoikeudettoman sisällön merkitsemiseen verkossa. Tämä koodi on erityisen hyödyllinen, koska hakukoneet löytävät tämän sisällön internetissä. Ennen kuin teokselle voidaan antaa Public Domain -merkintää, vaaditaan perus-

teellinen tutkimus oikeudellisesta asemasta. Eri maiden erilaisista säännöistä johtuen tarkan suoja-ajan laskeminen voi olla vaikeaa. Laskemisessa voi hyödyntää esimerkiksi Europeana Public Domain -laskuria.¹²

3.3 YLEISET JA SOVITETUT LISENSSIVERSIOT

Vuosien varrella Creative Commons on jatkuvasti kehittännyt, muuttanut ja modernisoinut lisenssejään. Nykyinen versio CC 4.0 (jäljempänä CCPL4) julkaistiin 26. marras- kuuta 2013. CC-lisenssin versio 3.0 (CCPL3) ja CCPL4 eroavat monin tavoin.¹³

Creative Commons -lisenssit suunniteltiin alun perin Yhdysvaltain tekijänoikeuslakiin sopiviksi. Koska sekä lakikieli että määräykset vaihtelevat maittain, Yhdys- valtain lakiin perustuvat lisenssit voivat olla

osittain pätemättömiä muualla maailmassa. Lisenssilausekkeen pätemättömyys voi johtaa oikeudellisiin epävarmuustekijöihin, jotka voivat estää

organisaatioita ja yksityishenkilöitä käyttämästä lisenssejä ylipäätään.¹⁴

Tarkoitus oli kuitenkin ennenkaikkea edistää kulttuuristen yhteisresurssien syntymistä maailmanlaajuisesti, ja lisenssejä alettiin sovittamaan muihin oikeusjärjes- telmiin.¹⁵ Kansainvälinen Creative Commons -projekti perusti sisarorganisaati- oiden verkoston, jonka avulla CCPL3 sovitettiin yli 60 oikeusjärjestelmään.

Sovittaminen (porting) tässä tarkoituksessa ei tarkoita pelkästään kääntämistä, vaan myös sääntöjen mukauttamista kielellisesti ja oikeudellisesti kuhunkin oikeusjärjes- telmään.¹⁶ Näiden sovitettujen versioiden

lisäksi Creative Commons tarjoaa nyt myös kansainvälisiä versioita lisensseistään, jotka tunnetaan myös *Ei sovitettuina* tai *Yleisinä*.¹⁷

Creative Commons 4.0 -lisensoija ei tarvitse sovittaa lainkaan. Nykyisessä UKK-versiossa, Creative Commons toteaa: *Versiosta 4.0 alkaen Creative Commons ei enää kannusta versioiden sovittamiseen. [...] Suosittelemme, että käytät version 4.0 kansainvälistä lisenssiä. Tämä on kaikkein ajantasaisiin versio lisensseistämme. Se on laadittu globaalin sijaorganisaatioverkostomme laajan kuulemisen perusteella, ja siitä on tehty kansainvälisesti pätevä. 4.0 -lisensoija ei ole sovitettuja versioita, ja suunnitelmien mukaan niitä tullaan tekemään vain vähän jos ollenkaan*.¹⁹

Creative Commons 4.0 -lisenssit on käännetty usealle kielelle. Lisenssi käännettiin ensimmäisenä maailmassa suomeksi vuonna 2014.²⁰

Sovitetut ja Ei sovitetut tai eri kieliset versiot johdannaisteoksissa

Moneen kertaan muokattuja teoksia voivat koskea monet lisenssiversiot, vaikka teos olisi alunperin julkaistu JaaSamoin-lisenssillä, koska lisenssiehtojen mukaan myös yhteensopivat lisenssit ovat sallittuja. Yhteensopivia lisenssejä ovat muun muassa sovitetut tai lisenssin myöhemmät versiot.

CCPL4 sisältää uuden säännön, joka ratkaisee ongelman. Johdannaisteoksen käyttäjä sitoo vain viimeisin *muuntelijan lisenssi*, joka kyseiseen teokseen on liitetty.²⁶ Aiempia teosversioita koskeneet lisenssit eivät ole enää voimassa.²⁷

3.4. KAIKKIEN CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KESKEISET LISENSSI-EHDOT, KÄYTTÄJÄN VELVOLLISUUDET JA RAJOITUKSET

A) LISENSSIN MYÖNTÄMINEN

Lisenssin myöntämislauseke oikeudellisen tekstin kohdassa 2a poikkeaa hieman aikaisemista lisenssiversioista. Yhteinen tekijä on, että siinä myönnetään rajoittamaton, peruuttamaton, maksuton, maailmanlaajuinen ja päättymätön lisenssi jakaa ja kopioida aineistoa, mihin tahansa käyttöön.

Mitään Creative Commons-lisenssiä ei voi alilisensoida (2a.1) Oikeudenhaltija myöntää käyttäjälle oikeudet aineistoon. Käyttäjät eivät voi myöntää oikeuksia aineistoon toisille käyttäjille.²⁸

Vain oikeudenhaltija voi myöntää oikeuden käyttää ja alilisensoida aineistoaan.

B) LISENSSIN PÄÄTTYMINEN JA LISENSSIEHTOJEN VOIMASSAOLO

Lisenssiehdot tulevat voimaan vasta, kun käyttötapaus on tekijänoikeuksien yksinoikeuksien puitteissa. Käytettäessä teosta tavalla, joka ei kuulu tekijänoikeuden piiriin, käyttäjän ei tarvitse noudattaa lisenssin velvoitteita.

Kun lisenssiä ei tarvita tai sitä ei voida käyttää: Sisäinen käyttö

Oikeudellisen tekstin kohdassa 2a.2 lukee:

Poikkeukset ja Rajoitukset. Selvyyden vuoksi todettakoon, että silloin kun Sinun käyttösi soveltuu Poikkeuksia ja Rajoituksia, tämä Julkinen Lisenssi ei sovellu, eikä Sinun tarvitse noudattaa tämän Julkisen Lisenssin ehtoja.

Lisäksi kohdassa 8a lukee:

Selvyyden vuoksi todettakoon, että tätä Julkista Lisenssiä ei tulkita eikä tule tulkita siten, että se vähentäisi, rajoittaisi, estäisi tai asettaisi ehtoja sellaiselle Lisensoidun Aineiston käytölle, joka olisi lain mukaan sallittua ilman tämän Julkisen Lisenssin mukaista lupaa.

Yhdessä luettuna nämä kaksi lauseketta tarkoittavat: Jos aineistoa ei saateta yleisön saataville,³⁰ käyttäjää ei velvoiteta noudattamaan lisenssiehtoja.

Käsite ”julkinen”

Yksinkertaistettuna *jakaminen* tarkoittaa aineiston saattamista yleisön edustajien saataville. Mitä *julkinen* tarkoittaa tässä yhteydessä?

Kysymyksellä on valtava käytännön merkitys, sillä lisenssin velvoitteet ja rajoitteet koskevat julkista käyttöä, mutta eivät yritysten, julkishallinnon tai yksittäisten käyttäjien yksityistä käyttöä.

CCPL4-lisenssit eivät määrittele käsitettä toisin kuin CCPL3. Tämän johdosta se on määriteltävä sovellettavan tekijänoikeuslain perusteella.

Euroopan tekijänoikeusdirektiivit eivät tarjoa kaikenkattavaa määritelmää. Euroopan unionin tuomioistuimien (EUT) on maininnut termin joissain päätöksissään, joiden perusteella on luotu seuraavat tulkinnat:

- Julkinen tarkoittaa *teoksen saattamista millä tahansa asianmukaisella tavalla*

*yleisesti kenen tahansa henkilöiden – eikä vain tiettyjen yksityiseen ryhmään kuuluvien henkilöiden – saataville.*³²

Tämä sulkee pois henkilöryhmät, jotka ovat liian pieniä ollakseen merkittäviä.

- Julkisella tarkoitetaan viestintää tai teoksen saattamista melko laajan ihmisjoukon saataville.³³ EUT ilmaisi: *Tässä suhteessa ei ole ainoastaan tärkeää tietää, kuinka monen henkilön saatavilla sama teos on samanaikaisesti, vaan myös, kuinka monen heistä saatavilla se on peräkkäin.*³⁴
- On merkitystä, hyötyykö käyttäjä rahallisesti.³⁵
- On oleellista, oliko yleisölle viestintä tai saattaminen tahallista.³⁶
- Online-teosten osalta *saattaminen yleisön saataville* vaatii *uuden yleisön* käsittelemistä eli yleisön *jota tekijänoikeuden haltijat eivät olleet ottaneet huomioon, kun he valtuuttivat alkuperäisen yleisölle viestimisen.*³⁷ Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että hyperlinkkejä teoksiin, jotka jo ovat yleisön saatavana verkossa (ilman teknisiä rajoituksia) ei voi pitää viestintänä tai *saattamisena yleisön saataville.*³⁸

Loppujen lopuksi nämä kysymykset on ratkaistava tapaus kerrallaan. Tämä pätee erityisesti CCPL4-lisensseihin, koska termi käsittää

useita käyttötarkoituksia, joita käsitellään eri tavoin tekijänoikeuslainsäädännössä, kuten julkinen näyttäminen, julkinen esitys, jakelu, levitys, viestintä, tuonti ja materiaalin saattaminen yleisön saataville.

C) NIMEÄMINEN

Tekijän mainitseminen on Avoimen sisällön julkaisijan tärkein palkinto, oli kysymyksessä tekijä, yritys tai julkishallinnon laitos.

Asianmukainen tekijän ilmoittaminen

Creative Commons -lisenssien vaatimukset tekijätietojen ilmoittamiseen ovat melko joustavia. Käyttäjää pyydetään ilmoittamaan tekijätiedot *kohtuullisella tavalla*.⁴¹

Tekijätietojen antamisesta on saatavana useita ohjeita⁴² Creative Commons -sivustolla ja lukuisa määrä parhaita käytäntöjä.⁴³

Oleellisinta on ymmärtää, että nimeäminen on tehokasta vain silloin kun käyttäjä voi liittää tekijätiedot oikeaan teokseen. Mitä lähempänä teosta tekijätiedot ovat, sitä todennäköisemmin lisenssiehdot täyttyvät.

Velvollisuus nimetä tekijä ja "muut nimettäväksi määritellyt tahot" (3a.1.A.i)

Velvollisuus nimetä tekijä ja tekijänoikeuden omistaja on yleinen tekijänoikeuteen kuuluva sääntö, joka varmistaa, että tekijä saa mainetta ja mahdollista taloudellista hyötyä. Se myös estää plagiointia. Se toisin sanoen estää sen, että käyttäjä esiintyisi teoksen tekijänä.

Velvollisuus liittää tekijänoikeusmerkintä (3a.1.A.ii)

Jos lisenssiantaja on tehnyt tekijänoikeusmerkinnän, se pitää säilyttää.

Velvollisuus viitata lisenssiin ja vastuuvapauslausekkeeseen (3a.1.A.iii, iv)

Velvollisuus tarjota lisenssin kopio tai linkki lisenssitekstiin on tarpeellinen vastaavalla tavalla kuin vastuuvapauslausekkeeseen

linkittäminen. Sopimuksella määritelty rajoitus on lainvoimainen vain jos se on tuotu lisenssinsaajan tietoisuuteen. Se voidaan toteuttaa vain tarjoamalla lisenssitexti ja sen sisältämä vastuuvapauslauseke (Osa 5) luettavaksi.

Velvollisuus linkittää verkkolähteeseen (3a.1.A.v)

Lisenssinsaajan on myös säilytettävä URI tai hyperlinkki lisensoituun aineistoon kohtuuden rajoissa. Tämä pätee myös offline-julkaisuihin (kuten muutkin nimeämisvelvoitteet).

Velvollisuus ilmoittaa muutoksista (3a.1.B)

Velvollisuus merkitä muutokset pyrkii suojaamaan alkuperäisen tekijän mainetta. Jos kuka tahansa voisi muokata teosta millä tahansa tavalla, alkuperäinen tekijä ei välttämättä haluaisi tulla liitettyksi tähän teokseen, koska se voisi muuttua tyyllisesti, laadullisesti tai sisällöltään epätydyttäväksi. Velvollisuus dokumentoida muutokset takaa sen, että kolmannet osapuolet mainitaan muutosten tekijöinä alkuperäisen tekijän sijasta.

Lisäksi tämä sääntö takaa, että teoksen historia voidaan aina jäljittää. Tämä on erityisen tärkeää massivisissa monen tekijän yhteistyöprojekteissa, kuten Wikipediassa, joiden toiminta perustuu laajasti versiohistorian kautta saavutettavaan kirjoitusprossin läpinäkyvyyteen.

Ei velvollisuutta nimetä teoksen nimeä CCPL4-lisenssissä

Yksi CCPL4:n tuoma muutos aikaisempiin verrattuna on se, ettei lisenssinsaajan enää ole pakko mainita teoksen nimeä. Lisenssin

Avoimia sisältölisenssejä tarvitaan vasta kun teos saatetaan yleisölle ja sitä jaellaan.

Usein Kysytyjen Kysymysten (UKK) mukaan nimen mainitseminen on edelleen suositeltavaa.⁴²

D) LISENSIN SOVELTAMINEN TIETOKANTA- JA MUIHIN OIKEUKSIIN

Creative Commons -lisenssillä julkaistava aineisto on usein monella eri immateriaali-oikeudella suojattua. Musiikkitiedostoa koskevat esimerkiksi sävellyksen ja sanoituksen tekijänoikeus ja sekä äänitteen että muusikoitten ja laulajien esityksen lähioikeudet. CCPL4-lisenssit pätevät kaikkiin tekijänoikeuden ja samankaltaisiin oikeuksiin. Ne määrittävät oikeudellisen tekstin kohdassa 1c: *Tekijänoikeus ja Samankaltaiset Oikeudet tarkoittavat tekijänoikeutta ja/tai siihen läheisesti liittyviä samankaltaisia oikeuksia, kuten esimerkiksi esityksiä, lähetyksiä ja äänitalenteita koskevat oikeudet sekä Sui Generis Tietokantaoikeudet, riippumatta siitä, kuinka nämä oikeudet on nimetty tai luokiteltu.*

Oikeudellisen tekstin kohta 4 käsittelee nimenomaisesti tietokantaoikeuksia. Tietokantojen sui generis -oikeus on eurooppalainen erikoisuus, jota ei ole monissa muissa osissa maailmaa, esimerkiksi Yhdysvalloissa. Se otettiin käyttöön EU:n tasolla vuonna 1996 tietokantadirektiivissä,⁴⁶ joka on kaikille jäsenvaltioille pakollinen.

Jakso 4 selventää, että kohdan 2a mukainen lisenssi kattaa myös nämä tietokantaoikeudet. Jos lisensoitu aineisto sisältää suojatun tietokannan, on luvallista irrottaa, kopioida, uudelleenkäyttää ja jakaa sitä kokonaan tai osittain. CCPL4-lisenssi edellyttää, että käyttäjä noudattaa lisenssin velvoitteita käyttäessään suojattua tietokantaa.⁵⁰

Lisenssinantaja voi lisensoida esimerkiksi tietokannan osaan, mutta ei koko tietokantaa. Tietokanta ja sen sisältö ovat erillisiä suojan kohteita ja se voi lisensoida toisistaan riippumatta. Lisenssinantajan tulee tällöin selvästi ilmaista, mitkä lisenssit koskevat eri kohteita.⁴⁸ Lisenssin velvoitteita ja rajoitteita voi soveltaa myös tietokantaoikeuksiin, koska tietokantaoikeuksien myöntäminen liittyy läheisesti tekijänoikeuslisenssin myöntämiseen.⁴⁹

E) PATENTTI- JA TAVARAMERKKI-SUOJA

Oikeudellisen tekstin kohdan 2b.2 mukaan patentti- ja tavaramerkkioikeuksia ei voi lisensoida Creative Commons -lisenssillä. Tämä on tärkeää erityisesti yritys- ja institutionaalisille lisenssinantajille, jotka omistavat tavaramerkkioikeudet yhtiönsä nimeen, logoon ym.

Tavaramerkkien lisensoinnin puuttuminen tarkoittaa, että teokseen liittyvää tavaramerkkiä voi käyttää ainoastaan jaettaessa teosta Creative Commonsin lisenssin mukaisesti. Esimerkiksi CC-lisensoitua kirjaa, joka on julkaistu kustantajan rekisteröidyn tavaramerkin alla, voi kopioida ja jakaa jukisesti. Kukaan lisenssinsaaja ei voi kuitenkaan käyttää tavaramerkkiä millään muulla tavoin kuin kirjan jakamiseen, esimerkiksi omien teosten julkaisemiseen tavaramerkin alla tai esittäen että tavaramerkin omistaja suosittelee hänen teostaan. Tätä tukee myös velvollisuus merkitä muutokset.⁵¹

LÄHIOIKEUDET ovat tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia, mutta ne eivät liity suoraan teoksen tekijään, vaan tallenteeseen tai esittäjien oikeuksiin.

TIETOKANTA-OIKEUDET ovat lähioikeuksia, jotka myönnetään tietokannan tekijälle.

F) MORAALISET OIKEUDET, YKSITYISYYDEN- JA HENKILÖN SUOJA

Yksi tärkeimmistä syistä maakohtaisten CC-lisenssien sovittamiselle oli erilaiset käsitykset moraalisisista oikeuksista eri oikeusjärjestelmissä. Moraalisten oikeuksien tarkoitus on suojella tekijän suhdetta hänen teokseensa. Moraaliset oikeudet kattavat oikeuden tulla mainituksi teoksen tekijänä (isysoikeus) ja suojan teoksen käytöltä taiteellista arvoa ja ominaislaatua loukkaavasti (respekti- eli kunnioittamisoikeus). Erityisesti manner-eurooppalaisissa tekijänoikeusjärjestelmissä on erittäin vahvat moraaliset oikeudet, jotka ovat vain osittain neuvoteltavissa. Valtiot, joissa noudatetaan *kopiointioikeuteen painottuvaa* lähestymistapaa, kuten Britannia ja Yhdysvallat, eivät myönnä vastaavia *koskemattomia* moraalisia oikeuksia. Näissä valtioissa moraaliset oikeudet ovat vapaasti neuvoteltavissa, jolloin ne voidaan sopimuksella helposti luovuttaa, rajoittaa niitä tai luopua niistä.

Eroavaisuudet asettavat haasteita tavoitteelle yhtenäisistä julkisista lisensseistä, joiden on tarkoitus olla päteviä ja toimeenpantavissa kaikkialla maailmassa.

Koska Creative Commons oli hylännyt ajatuksen sovitetuista lisensseistä, tarvittiin uusi konsepti moraalisten oikeuksien käsittelyyn. CCPL4-lisenssiä esittelevällä verkkosivuilla kuvataan, miten moraalisia ja niitä lähellä olevia oikeuksia, kuten yksityisyyden suojaa tai muita persoonallisuus-oikeuksia nyt käsitellään: *4.0-lisenssit yhtenäisesti ja selkeästi luopuvat lisenssinantajan moraalisisista oikeuksista siihen rajaan asti, mikä on välttämätöntä lisenssin tarkoittaman uudelleenkäytön mahdollistamiseksi. Lisenssinantajan oikeutta määrätä kaupallisesta käytöstä (right of*

*publicity), yksityisyyden ja persoonallisuus-oikeuksista luovutaan nimenomaisesti samaan rajaan asti.*⁵³

Tarkoitettu vaikutus on, että moraalisisista, persoonallisuus- ja muista oikeuksista, joihin lisenssi voi vaikuttaa, mutta joita tekijänoikeus ei kata,⁵⁴ luovutaan laajimmassa tekijänoikeuslain sallimassa laajuudessa.⁵⁵ Luopuman laajuus on kuitenkin rajattu ja se kattaa vain sen, mikä on tarpeellista lisensoidun teoksen käyttämiseksi.

Lisensseillä ei voi ratkaista persoonallisuus-oikeuksia. Yksityisyyden suoja loukkaavan aineiston levittäjät voivat joutua oikeustoimien kohteeksi riippumatta julkisista lisensseistä. Lisenssinantaja voi päättää ainoastaan itseään koskevista oikeuksista. Jos julkaiseminen vaikuttaa toisen henkilön oikeuksiin, lisenssinantajan täytyy varmistaa, että kaikki tarvittavat luvat on hankittu. Jos näin ei toimita, henkilö, jonka oikeuksia on rikottu, voi vaatia sekä lisenssinantajaa että lisenssinsajaa vastuuseen.⁵⁸

G) TAKUUN RAJOITUS JA VASTUUNRAJOITUSLAUSEKE

Kaikki CCPL4-lisenssit sisältävät kattavan takuun rajoituksen ja vastuunrajoituslausekkeen. Tämä tarkoittaa, että teos jaetaan *sellaisenaan* eikä lisenssinantaja ole vastuussa vahingoista, menetyksistä tai muista vahinkotapahtumista, jotka voivat johtua teoksen käyttämisestä.

Eurooppalaisen vahingonkorvauslain ja muiden määräysten mukaan ei ole mahdollista täysin sivuuttaa korvausvelvollisuutta vahingoista ja huolimattomuudesta.⁵⁹

Avoimet sisältölisenssit eivät vaikuta kolmansien osapuolien yksilön oikeuksiin.

H) KIELTO KÄYTTÄÄ TEKNISIÄ SUOJAUSTOIMENPITEITÄ

Johtuen velvoittavasta säännöksestä Euroopan tekijänoikeusdirektiivissä,⁶⁰ käytössä olevan teknisen suojaustoimenpiteen kiertäminen on kielletty kaikissa EU-maissa ja kaikissa olosuhteissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, ettei kukaan saa kopioida kopiosuojattua teosta teknisiä suojaustoimia kiertämällä, ei edes lainaukseen tai yksityiseen kopiointiin.

Oikeudellisen tekstin kohdassa 2a.4 selkeästi todetaan, ettei teknisiä estoja saa käyttää CC-lisensoidulle aineistolle. Sen vaikutus on se, että kuka tahansa lisenssin-saaja voi käyttää mitä tahansa kopion teknisiä muokkauskeinoja voidakseen käyttää sitä lisenssiehtojen mukaisesti, vaikka se vaatisi teknisten suojaustoimenpiteiden kiertämistä.

I) LISENSSIN VOIMASSAOLOAIKA JA PÄÄTTYMINEN

CC-lisenssit tehdään ikuisiksi (6a) eli ne ovat voimassa, kunnes teoksen tekijänoikeus tai muut liittyvät oikeudet lakkaavat. Kun oikeudet ovat lakanneet, aineisto muuttuu Public Domainiksi eikä sitä tarvitse enää lisensoida.

Lisenssi on lisäksi peruuttamaton (2a.1). Sen johdosta lisenssinantaja ei voi aktiivisesti

päätää lisenssisopi-
musta. Lisenssi
kuitenkin raukeaa, jos
lisenssin ehtoja

rikotaan (6a). Käyttö rikkomuksen jälkeen on tekijänoikeusriike, josta käyttäjä voi joutua vastuuseen.

Päättyminen ei kuitenkaan vaikuta kolmansien osapuolten lisensseihin. Jos lisenssi raukeaa, CCPL4 tarjoaa kaksi tapaa

saada se voimaan.⁶² Oikeudellisen tekstin kohdan 6b.1 mukaan oikeus palautuu automaattisesti, kun lisenssiä loukannut käyttäjä korjaa tilanteen 30 päivän kuluessa siitä hän saa siitä tiedon. Lisenssinantaja voi myös itse palauttaa lisenssinantajan oikeuden (6b.2). CCPL4:n UKK:n mukaan käyttäjä on kuitenkin vastuussa kaikesta sopimuksen-vastaisesta käytöstä ennen lisenssin palauttamista.⁶³

3.5 MUITA LISENSSIKOH- TAISIA RAJOITUKSIA JA VELVOLLISUUKSIA

Yhteisten ominaisuuksien lisäksi kullakin Creative Commonsin lisenssielementillä – NC, ND ja SA – on vaatimuksia ja vaikutuksia teoksen jakeluun.

A) NC – EIKAUPALLINEN

NC-lisenssi varaa oikeuden hyödyntää teosta kaupallisesti. Käyttäjä, joka haluaa hyödyntää teosta kaupallisesti, joutuu erikseen pyytämään oikeudenhaltijalta siihen luvan eli erillisen lisenssin.

Koska NC rajoittaa vapaata jakelua ja estää usein tahattomastikin monia käyttötarkoituksia, sitä ei pidetä Vapaan kulttuurin / avoimena lisenssinä.⁶⁵ Jopa koulutuksen ja tutkimuksen piirissä sitä leimaa oikeudellinen epävarmuus.⁶⁶ NC-lisenssoitua sisältöä ei voi esimerkiksi sisällyttää Wikipediaan tai muihin Wikimedian projekteihin.

Mitä tarkoittaa EiKaupallinen?

NC-lisenssin kohdassa 1i EiKaupallinen kuvaillaan näin: *EiKaupallinen tarkoittaa, että jokin ei ole pääasiassa tarkoitettu tai suunnattu kaupallisen hyödyn tai rahallisen korvauksen tavoitteluun. Tätä Julkista Lisenssiä käytettäessä ja tulkittaessa Lisen-*

Lisenssi raukeaa heti kun lisenssiehtoja rikotaan

*soidun Aineiston vaihtaminen muuhun Tekijänoikeuden ja Samankaltaisten Oikeuksien alaiseen aineistoon digitaalisen tiedostojenjakamisen keinoin tai muilla samankaltaisilla tavoilla katsotaan EiKaupalliseksi, mikäli vaihtamiseen ei liity rahallisen korvauksen maksamista.*⁶⁹

Tämä määritelmä jättää paljon tilaa tulkinnalle. Koska Creative Commons -lisenssi on sopimus, sitä täytyy tulkita sekä lisenssiantajan että lisenssinsaaajan näkökulmasta. Lisäksi on otettava huomioon kussakin tapauksessa sovellettava laki.

Creative Commons järjesti vuonna 2008 kyselyn, jossa tutkittiin tekijöiden ja käyttäjien mielikuvia kaupallisen ja ei-kaupallisen välisestä vastakkainasettelusta.⁷¹ Yksi mielenkiintoisista tuloksista osoitti, että käyttäjät yleensä tulkitsivat NC-lausekkeen rajoittavammaksi kuin itse oikeudenhaltijat. Rajatun osallistujajoukon takia tutkimusta ei kuitenkaan voi käyttää luotettavana oikeudellisen tulkinnan lähteenä.⁷³

Oheisessa kaaviossa on hahmoteltu erilaisia käyttötappauksia, joissa tulee esille kauppal-

KUKA VOI KÄYTTÄÄ NC-SISÄLTÖÄ MIHINKIN TARKOITUKSEEN?

	Yritys	Julkis- hallinnon organisaatio	Yleis- hyödyllinen organisaatio	Free- lancer	Yksityis- henkilö
Fyysisten kappaleiden myynti	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Maksullinen sisällön lisensointi	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Käyttö mainonnassa	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Käyttö ansiotarkoituksessa	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Käyttö työtehtävässä	–	–	–	Ei	–
Käyttö verkkosivustolla, jossa esitetään mainoksia verkkosivustojen kulujen kattamiseksi	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Käyttö verkkosivustolla, jossa alustan tarjoaja (ei palveluntarjoaja) esittää mainoksia	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Käyttö sisäisessä koulutuksessa ja viestinnässä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	–
Käyttö viihdykkeenä yksityisesti tai ystävien/perheen kesken	–	–	–	–	Kyllä
Käyttö asiakkaiden/yleisön viihdyttämiseksi/informoimiseksi	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Käyttö ilmaisilla kursseilla koulutuksessa	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Käyttö maksullisilla kursseilla koulutuksessa	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Käyttö yrityksen maksamassa tutkimuksessa	Ei	Ei	Ei	Ei	–
Käyttö julkisrahoitteisessa tutkimuksessa	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	–
Käyttö yrityksen sisäisessä tutkimuksessa	Ei	–	–	Ei	–

LYHENTEET:

Kyllä = NC-sisällön käyttö on sallittua

Ei = NC-sisällön käyttö ei ole sallittua

– = Ei sovellettavissa

lisen ja ei-kaupallisen käytön välinen ero. Tarkemmat määritelmät ja tekijän huomiot voit lukea alkuperäistekstistä.⁷⁴

NC-lisenssien hyötyjä ja haittoja

EiKaupallinen-lisenssin käyttämisellä on monia haittavaikutuksia. Moni lisenssinantaja valitsee sen tunteellisista syistä. Hyvin usein ei haluta, että joku toinen hyötyy taloudellisesti oman työn tuloksista.

Tällä tavoin lisenssinantaja kuitenkin menettää monia mahdollisia käyttäjiä ja käyttäjiä, jotka itse asiassa palvelisivat hänen tarkoitustaan, kuten laajan jakelun ja kiinnostuksen teosta kohtaan. Monet käyttäjät eivät voi tai uskalla (oikeudellisen epävarmuuden takia) hyödyntää teosta niihinkään tarkoituksiin, jotka hyödyttäisivät lisenssinantajaa. NC-elementti voi myös vaikuttaa käyttöön koulutuksessa ja tutkimuksessa, sillä NC-lisensoidun sisällön käyttämisestä maksullisilla kursseilla kiistellään. Sama pätee tieteelliseen käyttöön julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksissa tai jopa julkisesti rahoitetun tutkimuksen piirissä.

Yleisesti NC-lisenssin valitseminen kannattaa vain, jos on todennäköistä, että kaupalliset käyttäjät ovat valmiita maksamaan sisällön käyttämisestä. Lisäksi, NC-lisensseistä hyötyvät yleensä vain ammattimaiset julkaisijat, joilla on varaa toteuttaa monimutkaisia markkinointistrategioita ja joilla on resursseja jahdata lisenssin loukkaajia.

NC-lisenssit mahdollistavat erihintaiset, niin kutsutut kaksoislisensointiin perustuvat liiketoimintamallit. Vastaavasti kuin shareware- ja freeware-malleissa ohjelmistomaailmassa, NC-lisenssillä on mahdollista vapaasti jakaa lyhennettyjä versioita kirjoista, elokuvista tai levittää muita kevyt-

versioita ilmaiseksi huomion kiinnittämissä teokseen.⁸⁴ Täydellisiä versioita voi silti markkinoida kaupallisesti.

On olemassa toinenkin tapa, jolla voidaan estää yksilöimätön kaupallinen jatkokäyttö ilman NC-lisenssin haittavaikutuksia. Joidenkin mielestä CC SA on *parempi NC*.⁸⁵

SA-lisenssi ei koske pelkästään epäkaupallista käyttöä eikä se ole esteenä kaupalliselle käytölle. Kustantajat eivät kuitenkaan mielellään käytä SA-lisenssoitua sisältöä ilman lisäoikeuksia, koska se olisi mahdollista vain samalla CC BY-SA -lisenssillä. Tätä lisenssin copyleft-vaikutusta on kutsuttu myös *viraalivaikutukseksi*.⁸⁶

B) ND – EIMUUTOKSIA

Kahdessa Creative Commons -lisenssissä on rajoitus EiMuutoksia: CC BY-ND and CC BY-NC-ND. Tämä ei tarkoita sitä, ettei aineistoa voisi muuntaa tai muokata lainkaan. Se tarkoittaa, että oikeus on pidätetty ja kuka tahansa, joka haluaa julkaista muunnellun version, joutuu hankkimaan siihen erillisen lisenssin. Tavoite on suojella teoksen alkuperäisyyttä.

Jaksossa 2a.1.B korostetaan myös, että aineistoa voi tuottaa, mutta ei jakaa. Siksi ND-rajoitus pätee vain, kun muunneltua aineistoa jaetaan. Sen tuotanto ja yksityiskäyttö ovat edelleen sallittuja.⁸⁸

Mitä muuntelu tarkalleen ottaen on?

Oikeudellisen tekstin kohta 1a määrittelee muunnellun aineiston seuraavasti:⁸⁹

Muunneltu Aineisto tarkoittaa aineistoa, joka on Tekijänoikeuden ja Samankaltaisten Oikeuksien alaista ja joka on johdettu Lisensoidusta Aineistosta tai joka perustuu Lisensoituun Aineistoon ja jossa

*Lisensoitu Aineisto on käännetty, muutettu, sovitettu, muunneltu tai muulla tavoin muokattu tavalla, joka vaatii luvan Lisensinantajan hallitsemien Tekijänoikeuksien ja Samankaltaisten Oikeuksien nojalla. Kun Lisensoitu Aineisto on sävellysteos, esitys tai äänitys, tätä Julkista Lisenssiä käytettäessä ja tulkittaessa katsotaan, että Muunneltua Aineistoa syntyy aina kun Lisensoitua Aineistoa ajastetaan liikkuvaan kuvaan.*⁸⁷

Jakson 2a.4 mukaan pelkästään teknisiä muutoksia ei katsota muunteluksi. Formaatin muuttamista ei katsota muunteluksi, eikä myöskään analogisen teoksen digitoimista. Näissä tapauksissa teos säilyy muuttumattomana.

Lisenssissä mainitaan käyttötapauksia, joiden mukaan käännöksiä ja teoksen muuttamista toiseen teostyyppiin pidetään muunteluna, esimerkiksi romaanin filmatisointi. Musiikin lisääminen videon taustamusiikiksi on myös kiistatta muuntelua.

Lisenssi ohjaakin käyttäjää tulkitsemaan sovellettavaa lakia.⁹⁰ Missä laajuudessa lisenssinsaaajat saavat uudelleenjulkaista muunneltuja teoksia, vaihtelee oikeusjärjestelmittäin. Ennen kuin eurooppalaista tekijänoikeuslainsäädäntöä on harmonisoitu, ei muuntelulle ole myöskään EU:n laajuista määritelmää.

Teoksen sisäinen muuntelu

Teoksen sisäistä muuntelua, esimerkiksi lyhentämistä, laajentamista tai sisällön uudelleenjärjestelyä pidetään tekijänoikeuslainsäädännön mukaan yleisesti muunteluna. Tämä pätee siitä riippumatta omistaako muuntelija tekijänoikeuden muunneltuun versioon, koska muunneltu teos on itsessään tekijänoikeuden suojan alainen.

Muuntelu muuttamalla käyttöyhteyttä ja teoksen yhdistäminen muihin teoksiin – remiksaus, mashupit, kokoelmat ja teosyhdistelmät

ND-lisensoitujen kuvien ja tekstien yhdistäminen muuhun aineistoon voi olla muuntelua, mutta sitä se ei aina ole.

Useimmiten erottava tekijä on se, onko kyse kokoamisesta kokoelmaan vai liittämistä yhdistelmään. Näiden välinen erottelu on todennäköisesti useimman oikeusjärjestelmän määrittelyn perustana.

Seuraava periaate voisi toimia yleisohjeena: Aina kun olemassaolevaa aineistoa yhdistetään laajempaan teokseen, jolla on oma ominaispiirre, teoksia muunnellaan tekijänoikeuden tarkoittamassa ja CC ND -lisenssiehdon merkityksessä. Mitä enemmän teoksia käytetään sellaisenaan tai itsenäisenä, toisin sanoen niitä vain ryhmitellään, sitä epätodennäköisemmin yhdistelmää tai kokoelmaa pidetään muunteluna.

Seuraavan sivun taulukossa on eritelty esimerkkejä eri käyttötapauksista.

ND-lisenssien hyötyjä ja haittoja

ND-lisenssin valitsemisen kannattaa perustua harkintaan, sillä siihen sisältyy ennakoimattomia haittavaikutuksia.

Aluksi, on hyödytöntä vaatia noudattamaan ND-lisenssin ehtoja, mikäli rajoituksen loukkauksia ei voi valvoa. Lisäksi rajoitusten mukanaan tuoma oikeudellinen epävarmuus on otettava huomioon. Käyttäjät saattaisivat haluta käyttää sisältöä, mutta vaikeasti hahmotettava ND-rajoitus

Oikeudelliset epävarmuustekijät voivat saada käyttäjät luopumaan ND-lisensoidun aineiston käyttämisestä

MITKÄ KÄYTTÖTARKOITUKSET OVAT SALLITTUJA ND-LISENSSILLÄ?

Käyttötarkoitus	Sallittu ND-Lisenssillä?
Mashup-video	Ei
Kuva tai teksti sanoma- tai aikakauslehdessä	Kyllä
Musiikkiremix	Ei
Samplaus	Ei
Kuvan tai tekstin käyttö verkkosivustolla, blogissa tai sosiaalisessa mediassa	Kyllä
Kääntäminen	Ei
Musiikki elokuvassa tai videossa	Ei
Kuvaaminen	Ei
Kuva luettelossa	Kyllä
Tekstiosuus yhteisteoksessa	Kyllä
Kuvakollaasi	Riippuu tilanteesta (yleensä ei). ⁹²
Parodia	Riippuu sovellettavasta tekijänoikeudesta. ⁹³
"Ruoanlaittovideo", jossa on taustamusiikkia	Ei
Dokumentin ääniraitaan upottaminen	Ei

Taulukon tarkemmat selitykset ja perustelut löytyvät alkuperäistekstin yhteydestä.⁹¹

saa heidät luopumaan siitä. Lopulta, monia Avoimen sisällön hyötyjä ei voida saavuttaa ND-lisensoidulla sisällöllä, sillä aineiston yhdistämiseen tarvittaisiin aina erillinen lisenssisopimus.

Muokkausmahdollisuudesta on hyötyä on informatiivisen materiaalin hallinnassa. Muokkauksilla voi parantaa tai päivittää sen sisältämää tietoa tai jorjata virheitä. Wikipedia ei voisi toimia ND-lisenssillä. Oppimateriaaleja tulee voida muokata ja kääntää, jotta niistä voidaan hyötyä muualla maailmassa ja eri kohderyhmissä. Siksi **Avoimia oppimateriaaleja** (OER) ei saisi julkaista ND-lisenssillä.

Toisaalta teoksia, jotka ovat etupäässä esteettisiä (kuten musiikki tai elokuvat), ei

ole tarpeen parannella. Jos niitä haluaisi tarjota kulttuuriseen commonsiin, ND-lisenssi ei olisi oikea vaihtoehto. Creative Commons itse kieltäytyy myöntämästä ND-lisenssille merkintää Approved for Free Culture Works, koska ND-aineistoa ei voi remiksata eikä muuten muunnella. Aina kun ND-lisensoitua sisältöä yhdistellään muiden kanssa millään tavoin, siitä seuraa oikeudellista epävarmuutta.

Joissakin tapauksissa voi olla perusteltua tai jopa tarpeellista suojata teoksen koskemattomuus ND-lisenssillä. Tällainen voisi olla tarpeellista esimerkiksi vahvistetulle tiedolle, jota ei saisi eikä voisi muuttaa kukaan muu kuin vahvistuksen tuottanut organisaatio. Tällaisia ovat tekniset standardit ja muut normit, kuten oikeusnormit.

**AVOIMET
OPPIMATERIAALIT**
(Open Educational
Resources, OER) ovat
opetus- ja oppimateri-
aaleja, joita saa vapaasti
jakaa, muokata ja
hyödyntää avoimella
lisenssillä.

C) SA - JAASAMOIN

Kaksi CC-lisenssiä sisältää JaaSamoin -elementin. SA tarkoittaa, että muunneltu aineisto voidaan julkaista vain alkuperäisellä tai yhteensopivalla lisenssillä. CCPL4:n SA-lauseke (3b) ilmaisee:

Kohdassa 3(a) asetettujen ehtojen lisäksi myös seuraavat ehdot tulevat sovellettaviksi, mikäli Sinä Jaat Sinun tuottamaasi Muunneltua Aineistoa.

- 1. Muuntelijan Lisenssin, jota Sinä käytät, tulee olla samat Lisenssin Elementit sisältävä Creative Commons -lisenssi, joko tämä tai myöhempi versio, taikka jokin BY-SA Yhteensopiva Lisenssi.*
- 2. Sinun tulee sisällyttää käyttämäsi Muuntelijan Lisenssin teksti taikka Sinun käyttämäsi Muuntelijan Lisenssiin viittaava URI tai hyperlinkki. Sinä voit täyttää tämän edellytyksen millä tahansa kohtuullisella tavalla riippuen välineestä, keinoista ja yhteydestä, jossa Sinä Jaat Muunneltua Aineistoa.*
- 3. Sinä et saa tarjota etkä asettaa mitään sellaisia Muunneltua Aineistoa koskevia ylimääräisiä tai poikkeavia ehtoja, etkä kohdistaa Muunneltuun Aineistoon mitään sellaisia Tehokkaita Teknisiä Toimenpiteitä, jotka rajoittavat Sinun käyttämäsi Muuntelijan Lisenssin antamien oikeuksien käyttämistä.*

Tiivistetysti tämä tarkoittaa sitä, että muuntelija (joka julkaisee muokatun version aineistosta) joutuu käyttämään alkuperäisen lisenssinantajan valitsemaa lisenssiehtoja. Muuntelija ei saa rajoittaa käyttäjän vapauksia enää enempää tiukemmilla lisenssiehdoilla, teknisillä rajoituksilla tai millään muulla tavalla. Ajatus tarttuvasta vapaudesta on helppo selittää: Kaikilla teoksen

esitysmuodoilla on samat vapaudet.

Näin ajateltuna tämä sääntö vaikuttaa järkevältä: Lisenssit, joilla ei ole SA-sääntöä, antavat mahdollisuuden sisällön monopolisointiin. Suuryritys voisi ottaa CC BY -lisenssillä julkaistua aineistoa, muokata sitä ja markkinoida lopputulosta ei-vapaana, esimerkiksi kaupallisesti tai rojalteilla. SA-lausekkeet estävät tällaisen monopolisoinnin muokkauksiin kohdistuvalla viraali-vaikutuksella.

Milloin SA-ehtoa sovelletaan?

SA pätee muunnellun aineiston julkaisemiseen. Siten sääntö pätee vain jos a) aineistoa on muunneltu ja b) sitä jaetaan. SA ei velvoita ketään jakamaan muunneltua aineistoa. Päinvastoin, teoksen muuntelu ja pitäminen itsellä on täysin sallittua.⁹⁵

Mikä on muuntelijan lisenssi?

Muunnellun SA-aineiston lisensoimiselle eli muuntelijan lisenssiksi on kolme vaihtoehtoa:⁹⁶

1. Muunneltu aineisto jaetaan samalla CC SA -lisenssillä kuin alkuperäinen (esimerkiksi CC BY-SA 4.0 Kansainvälinen) tai millä tahansa sen myöhemmällä versiolla (esimerkiksi CC BY-SA 5.0 Kansainvälinen).
2. Muunneltu aineisto lisensoidaan CC-lisenssillä samoilla elementeillä kuin alkuperäinen. Tämä pätee erityisesti sovitettuihin versioihin. Muunneltu kuva, joka oli alunperin lisensoitu CC BY-SA 3.0 Ei sovitettu -lisenssillä voitaisiin jakaa CC BY-SA 3.0 Saksa -lisenssillä. Myös myöhempiä versioita samasta lisenssistä voitaisiin käyttää. CCPL4-versiossa tämä vaihtoehto voi jäädä pois käytöstä, koska uusia sovitettuja lisenssejä ei ole suunnitteilla.

3. Muunneltu aineisto lisensoidaan CC BY-SA:n kanssa *yhteensopivan* lisenssin kanssa. Tällä hetkellä tämä vaihtoehto ei ole käytössä. Yhteensopivilla lisensseillä tarkoitetaan Creative Commonsin hyväksymiä lisenssejä (Katso kohta 1c lausekkeen sisältämä linkki⁹⁷). Toistaiseksi yhtään lisenssiä ei ole hyväksytty.

Oikeudellisen tekstin kohdan 3b.3 mukaan muuntelija ei saa asettaa lisäsääntöjä tai muita rajoituksia jatkokäyttäjille. Jos muuntelija käyttäisi versiossaan alkuperäistä lisenssiä (esimerkiksi CC BY-SA 4.0), mutta rajoittaisi oikeuksia omissa yleisissä ehdoissaan tai lisäyksissä oikeudelliseen tekstiin, hän loukkaisi SA-lauseketta.⁹⁸

SA-aineiston yhdistäminen Avoimeen sisältöön eri lisensseillä – lisenssien yhteensopivuusongelma.

SA vaatii muuntelijan uudelleenlisensoimaan muunnellun aineistonsa samalla lisenssillä. Otetaan esimerkki, jossa muuntelija sekoittaisi BY-SA, BY-NC ja BY-NC-SA -videoleikkeitä mashup-videon: Koska mashupin komponentit ovat erottamattomia, uusi teos täytyy lisensoida yhdellä lisenssillä (esimerkiksi BY-SA). Tässä tapauksessa sekä BY-SA että BY-NC-SA -lisenssit määräävät: *Voit jakaa mashupin (muunnellun teoksen) vain näillä lisenssiehdoilla*. Se on tietenkin mahdollista. Muuntelija voi lisensoida teoksen vain joko BY-SA-lisenssillä tai BY-NC-SA-lisenssillä, sillä niiden ehdot ovat erilaisia ja ristiriidassa keskenään. BY-NC-SA estää kaupalliseen käyttöön, kun taas BY-SA sallii sen.

CC-SISÄLLÖN MAHDOLLISIA YHDISTELMIÄ¹⁰¹

	 PUBLIC DOMAIN	 PUBLIC DOMAIN	 CC BY	 CC BY SA	 CC BY NC	 CC BY ND	 CC BY NC SA	 CC BY NC ND
 PUBLIC DOMAIN	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 PUBLIC DOMAIN	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 CC BY	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 CC BY SA	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
 CC BY NC	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
 CC BY ND	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
 CC BY NC SA	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
 CC BY NC ND	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Lopputulosta kutsutaan lisenssien yhteensopimattomuusongelmaksi. Lisenssin yhteensopimattomuus on tilanne, jossa käyttäjä voi noudattaa vain osaa ristiriitaisista lisenssien velvoitteista. Toisin sanoen muuntelija rikkoo joko yhden tai toisen lisenssin ehtoja.

Lisenssien yhteensopimattomuus on avoimen kulttuurin iso ongelma. Avoimen kulttuurin keskeinen ajatus on koota vapaasti käytettävää sisältöä, jota voi yhdistellä helposti. Lisenssien yhteensopivuusongelmat sekä lisäävät oikeudellista epävarmuutta että estävät monenlaisen mahdollisen käytön.

Tätä kuvaa hyvin se, että suurin osa Creative Commons -lisensseistä on yhteensopimattomia toistensa kanssa, minkä johdosta sisältöä eriävillä lisensseillä ei voi yhdistellä.

Oheinen kaavio⁹⁹ osoittaa, että 64 mahdollisesta lisenssiyhdistelmästä 32 ei ole sallittuja remiksauksissa tai vastaavissa yhdistelmäteoksissa.¹⁰⁰

Kaaviosta näkee, että mitä rajoittavampi lisenssi on, sitä epätodennäköisemmin teosta voi yhdistellä laajempaan teokseen. Selitys on yksinkertainen. NC-aineistoa ei voi sisällyttää remiksaukseen, joka julkaistaan kaupallisen käytön sallivalla lisenssillä. Silloin myös NC-teos olisi kaupallisesti hyödynnettävissä, sillä se muodostaa osan teoksesta. SA-aineistoa voi puolestaan uudelleenjulkaista vain samalla lisenssillä. Siksi SA-sisältöä voi yhdistellä vain muun sisällön kanssa, jota on julkaistu lisenssillä, joka sallii uudelleenlisensoinnin millä tahansa lisenssillä. CC BY-SA ja CC BY -sisällön yhdistelmän voisi lisensoida CC BY-SA -lisenssillä, koska BY-lisenssiehto sallii sen.

Kommentti lisenssien yhteensopimattomuudesta yleensä ja SA-lisensseistä erityisesti

Huolimatta lisääntyvistä yrityksistä ratkaista yhteensopimattomuuden ongelmat tavalla tai toisella siinä ei ole juuri edetty. Yhteensopivuuden ongelman ratkaisemista voidaan pitää keskeisenä ehtona koko järjestelmän menestymiselle. Luova commons todellisessa merkityksessään voi palvella tarkoitustaan vain kun sisältöä voidaan (uudelleen-)käyttää luovasti. Yhteensopimattomat lisenssit ovat este tälle ydintehtävälle. Lisäksi ne ovat ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että olisi oikeudellisesti mahdollista käyttää erinomaisia teknisiä remiksauks- ja mashup-mahdollisuuksia.

Koska SA-lisenssit muiden rajoittavien lisenssien tavoin korostavat lisenssien yhteensopimattomuuden ongelmaa, niiden käyttöä pitäisi harkita perusteellisesti. Yleisellä tasolla JaaSamoin-periaate vakuuttaa: Avoimen sisällön tulee pysyä avoimena kaikissa muodoissaan ja iteraatioissaan.¹⁰² Liian sallivat lisenssit mahdollistavat Avoimen sisällön omimisen viemällä sitä pois kulttuurisesta commonsista.

Toisaalta sallivia lisenssejä on helpompi käsitellä. Voidaan jopa väittää, että ne tarjoavat vielä enemmän kannustimia sisällön käyttämiseen. Loppujen lopuksi lisenssinantajan on tasapainoitava eri tavoitteiden välillä: Onko tärkeämpää taata aineiston avoimuus (jolloin CC BY-SA olisi oikea lisenssi) vai kannustaa käyttämään aineistoa mahdollisimman paljon (jolloin CC BY olisi oikea valinta)?

HUOMIOT

Viittausten numerointi on säilytetty lyhennettäessä, jotta mahdollisuus verrata kieliversioita keskenään säilyisi. Siksi juoksevassa numeroinnissa on aukkoja.

1 Tietoa lisensseistä:
<https://creativecommons.org/licenses/?lang=fi>

2 Ellei erikseen mainita, kaikki viittaukset CC-lisensseihin viittaavat versioon 4 (CCPL4). CC BY -lisenssin oikeudellinen teksti: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.fi>
Eri lisenssiversioita käsitellään luvussa 3.1.

3 Yleensä käyttäjää pyydetään mainitsemaan tekijän oikea nimi. Jos lisensoidussa materiaalissa viitataan pseudonyymiin tai jos teos on anonyymisti julkaistu, käyttäjän on mainittava tekijä vastaavalla tavalla.

4 Tarkemmin SA-lausekkeesta luvussa 3.5 kohta c.

5 Muuntelijan lisenssi määritellään oikeudellisen tekstin kohdassa 1.b. Termi viittaa lisenssiin, jota tekijä käyttää jakaessaan muunnellun version teoksesta.

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.fi#s1b>

6 Katso myös luku 3.1, kohta b.

7 Katso: <http://ocw.mit.edu/index.htm>.

8 Lisenssiteksti katso: <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode.fi>

9 Katso esimerkiksi Kreutzer, 2011. Validity of the Creative Commons Zero 1.0 Universal Public Domain Dedication and its usability for bibliographic metadata from the perspective of German Copyright Law. <https://rd-alliance.org/sites/default/files/cc0-analysis-kreuzer.pdf>

10 Katso CC0 kohta 3, jonka mukaan ”Vahvistaja” (henkilö, joka käyttää CC0-lisenssiä teokselleen) ”antaa jokaiselle, johon tämä vaikuttaa, rojalтивapaan, peruuttamattoman ja rajoittamattoman lisenssin ...” Lyhyesti: Varavaihtoehtona toimiva lisenssi mahdollistaa kaikenlaisen käytön ilman mitään ehtoja.

11 Katso: Kreutzer, 2011. Validity of the Creative Commons Zero 1.0 Universal Public Domain Dedication and its usability for bibliographic metadata from the perspective of German Copyright Law; <https://rd-alliance.org/sites/default/files/cc0-analysis-kreuzer.pdf> s. 11 ja Europeana Public Domain Charter: pro.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=29552022-0c9f-4b19-b6f3-84aef2c3d1de&groupId=10602.

12 Europeana Public Domain Calculator: <http://outofcopyright.eu>

13 Yleiskatsaus ”What’s New in Version 4”:
creativecommons.org/version4. Yksityiskohtaisempi vertailu ja viitteet aikaisempiin CCPL4-luonnoksiin ja prosessiin: <http://wiki.creativecommons.org/4.0>

14 Lisätietoa katso: Maracke, 2010. Creative Commons International. The International License Project. JIPITEC, vol. 1, nro. 1, merk. 33-38; <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-1-2010/2417> ja Jaeger/Metzger, 2011. Open Source Software. 3. painos. Beck, München. merk. 381-382. (saksaksi)

15 Lisätietoa CC International-prosessista: Maracke, 2010. Creative Commons International. The International License Porting Project. JIPITEC, Vol. 1, 1. painos, ss. 4-18. <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-1-2010/2417>

16 Catharina Maracke, CC International -projektin entinen johtaja kirjoittaa ed. artikk elissa (alaviite 14, s. 6): ”Tämän sovitustöjprojektiin tavoite on luoda monikielisten lisenssien malli, joka on täytäntöönpanokelpoinen oikeusjärjestelmissä eri puolilla maailmaa.” (oma käännös).

17 Ei sovitettö CC-lisenssit eivät kohdistu mihinkään oikeusjärjestelmään kielellisesti eivätkä lainsäädännöllisesti, eikä niitä pitäisi sekoittaa (Yhdysvaltain kansallisiin) USCC-lisensseihin. CCPL3:n kohdan 8f mukaan Ei sovitettöjen lisenssien teksti perustuu kansainvälisiin tekijänoikeussopimuksiin, kuten Bernin yleissopimukseen kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, Rooman sopimukseen tai WIPO:n tekijänoikeussopimukseen. Katso: http://wiki.creativecommons.org/Version_3#Further_Internationalization

19 Katso: <https://creativecommons.org/faq/#what-if-cc-licenses-have-not-been-ported-to-my-jurisdiction>. Sen mukaan tavoitteena on kääntää kansainvälinen lisenssi useille kielille.

20 <https://creativecommons.fi/2014/11/creativecommons-4-0-lisenssit-kaannetty-ensimmäisina-maailmassa/>

26 Sääntöä ei ole helppo havaita. Se löytyy oikeudellisen tekstin kohdasta 2a.5.B, jossa lukee: ” Lisenssiantajan lisätarjous – Muunneltu Aineisto. Kaikki, jotka vastaanottavat Sinulta Muunneltua Aineistoa, saavat Lisenssiantajalta automaattisesti tarjouksen käyttää Muunneltuun Aineistoon kohdistuvia Lisenssoituja Oikeuksia Sinun käyttämäsi Muuntelijan Lisenssin ehtojen mukaisesti ”. Katso: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.fi#s2a5B>

27 Tämä pätee ainakin niin kauan kuin muuntelijan noudattaa lisenssin SA-ehtoa ja valitsee sallitun muuntelijan lisenssin. Jos muuntelija kuitenkin esimerkiksi valitsee BY-SA-NC-lisenssin muunnellulle teokselle, joka oli alun perin lisenssoitu BY-SA-lisenssillä, hän rikkoisi lisenssin velvoitteita. Sen vaikutuksesta hänen teosversionsa lisenssi olisi mitätön automaattisen raukeamislausekkeen takia, kunnes loukkaus korjataan. Katso: luku 3.4, kohta i.

28 Muuntelijat voivat ja heidän täytyy luonnollisesti lisenssoida teoksensa itse.

30 Katso ”julkisen” määritelmä seuraavaassa jaksossa.

32 Katso EUT:n tapaus C-135/10 - Società Consortile Fonografici (SCF) vs. Marco Del Corso, kappale 85: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=120443&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=298306#point85>. Tässä EUT katsoi mm. että hammaslääkärin asiakkaat eivät olleet ”yleisesti ketä tahansa henkilöitä”, vaan muodostivat varsin yksityisen, ei-avoimen ryhmän. Täten ”yksityiset ryhmät” ovat perheen ja ystävien lisäksi henkilöitä, joihin ei ole henkilökohtaisia siteitä.

33 EUT:n kannan mukaan hammaslääkärin potilaat eivät muodostaneet määrittelyn tarkoittamaa laajaa ryhmää. Katso ed. tapauksen kappale 84: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=120443&pageIndex=%200&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=298306#point84>

34 Hammaslääkärin tapauksessa EUT ei katsonut toisiaan seuraavien potilaiden muodostavan yleisöä. Katso: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=120443&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=298306#point87>

35 Tässä tapauksessa EUT katsoi, että hammaslääkärin tulot eivät lisäännä soittamalla radiomusiikkia vastaanotolla. Katso: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=120443&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=298306#point88>. Toisessa tapauksessa pääteltiin sitävastoin, että hotellinomistaja hyötyi taloudellisesti vieraiden vastaanottamista televisio-ohjelmista. Katso EUT:n tapaus C-306/05, Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) vs. Rafael Hoteles SA, kappale 44: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=66355&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=300896>

36 Jos joku esimerkiksi kuuntelee radiota puistossa, sen tarkoitus ei ole viihdyttää ohikulkijoita, joten se ei ole julkista käyttöä.

37 Katso: EUT, Tapaus C-466/12, Nils Svensson et al vs. Retriever Sverige AB, kappale 24: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=147847&doclang=FI#point24>

38 EUT katsoi myös tässä tapauksessa kappaleessa 29, että oli epäoleellista että ”se näytetään siltä sivustolta käsin, jossa kyseinen linkki on, vaikka tuo teos onkin todellisuudessa peräisin toiselta sivustolta.” Tästä voisi seurata, että sisällön upottaminen esimerkiksi YouTube-videoon ei tarkoita yleisölle saattamista tekijänoikeuslain mukaan ja ei siten vaatisi tekijänoikeuden omistajan lupaa.

41 Oikeudellisen tekstin kohta 3a.2 ilmaisee: ”Sinä voit täyttää kohdan 3(a)(1) mukaiset edellytykset millä tahansa kohtuullisella tavalla riippuen välineestä, keinoista ja yhteydestä, jossa Sinä Jaat Lisensioitua Aineistoa. Voi esimerkiksi olla kohtuullista täyttää vaatimukset tarjoamalla URI tai hyperlinkki resurssiin, josta vaaditut tiedot ilmenevät.” Katso tarkemmin Creative Commons UKK: <https://creativecommons.org/>

<faq/#can-i-insist-on-the-exact-placement-of-the-attribution-credit> ja <https://creativecommons.org/faq/#how-do-i-properly-attribute-material-offered-under-a-creative-commons-license>

42 Katso: <https://creativecommons.org/faq/#how-do-i-properly-attribute-material-offered-under-a-creative-commons-license>

43 Katso: https://wiki.creativecommons.org/wiki/Best_practices_for_attribution. Toinen hyvä lähde on CC Australian ohjeistus tekijämerkintöjen merkitsemiseen: <http://creativecommons.org.au/content/attributingccmaterials.pdf>

46 Katso: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:FI:HTML>.

48 Creative Commons -wikissä on lisätietoa lisenssin merkitsemisestä eri käyttötapauksissa: http://wiki.creativecommons.org/Marking_your_work_with_a_CC_license.

49 Tämä tarkoittaa toisaalta, että jos joku käyttäisi CC-lisensioitua tietokantaa oikeusjärjestelmässä, jossa ei säädettä tietokantaoikeuksista, lisenssin velvoitteet eivät sitoisi käyttäjää, sillä CC-lisenssit eivät luo velvoitteita, jotka eivät sisälly sovellettavaan lainsäädäntöön. Jos immateriaalioikeuksia ei ole myönnetty, CC-lisenssikään ei ole sovellettavissa. Katso lisenssin kohta 2a.2.

50 Lisätietoja katso: https://wiki.creativecommons.org/wiki/Data#If_my_use_of_a_database_is_restricted_by_sui_generis_database_rights.2C_how_do_i_comply_with_the_license.3F

51 Yleisesti, oikeudellisen tekstin kohta 2a.6 nimenomaisesti kieltää vihjaukset suhteesta lisenssinantajaan (”Ei ilmaise hyväksyntää”). Lausekkeessa lukee: ”Mikään seikka tässä Julkisessa Lisenssissä ei anna, eikä minkään seikan tässä Julkisessa Lisenssissä voida tulkita antavan, lupaa väittää tai antaa ymmärtää, että Sinulla tai Sinun Lisensoidun Aineiston käytölläsi olisi liityntä Lisenssinantajaan tai muuhun kohdan 3(a)(1)(A)(i) mukaisesti nimettävään tahoon tai että Lisenssinantaja tai muu yllä mainittu taho olisi sponsoroinut Sinun toimintaasi tai tukenut tai myöntänyt Sinun toiminnallesi muodollisen aseman.”

53 Oikeudellisen tekstin kohdassa 2b.1 lukee: ”Tällä Julkisella Lisenssillä ei lisensoida moraalisia oikeuksia kuten respektioikeutta, eikä myöskään henkilön oikeutta määrätä nimensä, kuvansa tai henkilönsä muun tunnistettavan osan kaupallisesta käytöstä (right of publicity), yksityisyyden suoja koskevia oikeuksia ja/tai muita sellaisia persoonallisuus oikeuksia; kuitenkin siinä laajuudessa kuin on mahdollista ja tarpeen Sinun Lisensioitujen Oikeuksien käytöllesi, muttei muilta osin, Lisenssinantaja luopuu tällaisista oikeuksistaan ja/tai sitoutuu siihen, että ei esitä tällaisiin oikeuksiin perustuvia väitteitä.” <https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-considerations/version4/>

54 Tämä sääntö ei päde kuitenkaan tavaramerkki- tai patenttioikeuksiin. Niitä käsitellään erillisessä lausekkeessa, joka on selitetty luvun 3.4 jasossa E.

55 Oikeusjärjestelmiä varten, jotka eivät salli moraalista oikeuksista luopumista, lausekkeessa on varavaihtoehto luopumisvakuuden muodossa, toisin sanoen lisenssinantaja ei luovu oikeuksista, mutta vakuuttaa luopuvansa lisenssiin liittyvistä vaatimuksista.

58 Sovellettavasta lainsäädännöstä riippuu, missä määrin käyttäjä on vastuussa ja mitä vaatimuksia siitä voisi heille koitua.

59 Tästä syystä monet EU:n jäsenvaltioihin sovitetut CCPL3-lisenssit sisälsivät vastuuvapauslausekkeen, jotta voitiin mukautua kansalliseen sääntelyyn.

60 Katso nk. tietoyhteiskuntadirektiivi 2001/29/EC, artikla. 6: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:0019:FI:PDF>

62 Katso selitys UKK:ssa: <https://creativecommons.org/faq/#how-can-i-lose-my-rights-under-a-creative-commons-license-if-that-happens-how-do-i-get-them-back>

65 Tätä korostaa se, ettei NC- tai ND-lisenssien yhteydessä esitetä "Approved for Free Culture Works"-merkintää (suom. "Myönnetty Vapaan kulttuurin teoksille")

66 Katso "NC-lisenssien hyötyjä ja haittoja" luvussa 3.5 jaksossa A.

69 Katso oikeudellisen tekstin kohta 1d: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode#s1d>

71 Katso blogipostaus ja sen sisältämät linkit aineistoon: https://wiki.creativecommons.org/wiki/%20Defining_Noncommercial

73 Kysely kertoo vain tietyn lisenssinantaja- ja lisenssinsaajaryhmän näkemysistä. Vain yhdysvaltalaisia tekijöitä ja käyttäjiä haastateltiin. Lisäksi kysymykset liittyivät ainoastaan verkkosisältöön. Valitettavasti se ei myöskään ota huomioon sovellettavaa lakia. Siten havainnot voivat paljastaa kiinnostavia seikkoja. Kaupallisen ja ei-kaupallisen välisen eron juridisen tulkitsemisessa sen merkitys on kuitenkin rajallinen.

74 https://meta.wikimedia.org/wiki/Open_Content_-_A_Practical_Guide_to_Using_Creative_Commons_Licences

84 Kannattaa mainita, että kaksoislisensoinnin strategia ei auta erottelemaan saman teoksen eri tasoisia kopioita. Toimintatapa on melko laajalle levinnyt liiketoimintamalli: Matalaresoluutioisia kuvia tai huonolaatuisia musiikkitalenteita jaetaan ilmaiseksi NC- tai muilla avoimen sisällön lisensseillä siinä tarkoituksessa ja luulossa, että korkealaatuisten versioiden oikeudet on pidätetty ja niitä voidaan hyödyntää kaupallisesti. Tämä strategia perustuu väärään oikeudelliseen oletukseen. Avoimen sisällön lisenssi pätee teokseen eikä sen kopioon. Teos on valokuva tekijänsä luovana saavutuksena. Tämä tarkoittaa, että jos matalaresoluutioista kuvaa jaetaan Avoimella sisältölisenssillä, lisenssi pätee myös saman teoksen

korkearesoluutioisiin kopioihin. Jos käyttäjä saa haltuunsa korkearesoluutioisen kopion, hän voi jakaa sen Avoimella sisältölisenssillä. Jotain liiketoimintamallin suoja saavutetaan tarjoamalla korkearesoluutioisia kopioita verkkosivustoilla, joihin on rajoitettu pääsy tai maksumuuri. Tämä ei kuitenkaan voi estää korkearesoluutioisen kopion hallussa pitäjää jakamasta niitä Avoimella sisältölisenssillä. Creative Commons tiedostaa tämän seikan, katso: <https://creativecommons.org/faq/#can-i-apply-a-cc-license-to-low-resolution-copies-of-a-licensed-work-and-reserve-more-rights-in-high-resolution-copies>

85 Katso tarkemmin: Klimpel. 2013. Free knowledge thanks to Creative Commons Licenses – Why a non-commercial clause often won't serve your needs, s.12; https://www.wikimedia.de/w/images/homepage/1/15/CC-NC_Leitfaden_2013_engl.pdf

86 Katso selitys esimerkiksi: http://en.wikipedia.org/wiki/Copyleft#Viral_licensing

87 Katso oikeudellisen tekstin kohta 1a: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>.

88 Käsitteen "jakaminen" merkitys on kuvattu luvussa 3.4, jakso B.

90 Katso myös UKK: "Se, mitä pidetään muunnelmana, riippuu sovellettavasta lainsäädännöstä, mutta kääntämistä kieleltä toiselle tai filmatisoinnin tekemistä romaanista pidetään yleisesti muunnelmana. Jotta muunnelma saisi tekijänoikeuden suojan, useimmat kansalliset lait vaativat sen tekijää tuomaan teokseen omaa ilmaisuaan. Ei ole kuitenkaan olemassa kansainvälistä omaperäisyyden standardia, ja määritelmä riippuu oikeusjärjestelmästä. Säädoikeudelliset juridiset järjestelmät (kuten Saksa ja Ranska ja Pohjoismaat) yleensä vaativat yleensä teoksen sisältävän muuntelijan persoonallisuuden jäljen. Tapaoikeudellisissa järjestelmissä (kuten Yhdysvallat ja Kanada) on usein matalampi vaatimustaso omaperäisyydelle, yleensä vaaditaan vain vähimmäistaso luovuutta ja 'itsenäistä näkökantaa'. Jotkin maat lähestyvät omaperäisyyttä täysin eri tavoin. Esimerkiksi Brasilian tekijänoikeus suojaa kaikkia teoksia, joita ei ole erikseen säädetty 'suojaamattomien' teosten listalle. Lisätietoja varten tutustu oman oikeusjärjestelmäsi tekijänoikeuslakiin." Katso: <https://creativecommons.org/faq/#what-is-an-adaptation>

91 https://meta.wikimedia.org/wiki/Open_Content_-_A_Practical_Guide_to_Using_Creative_Commons_Licences

92 Onko kollaasi sallittu ND-lisenssillä, riippuu käytetystä tekniikasta. Jos kuvat ainoastaan ryhmitellään yhteen, sitä ei todennäköisesti pidetä muunnelmana. Jos ne kuitenkin yhdistetään uudeksi teokseksi, jolla on oma esteettinen ilmaisunsa, teosta todennäköisesti pidetään muunnelmana.

92 Parodien von Werken erfordern zumeist eine Bearbeitung. Viele Rechtsordnungen sehen jedoch eine gesetzliche Ausnahme für Parodien vor. In diesem Fall würde die ND-Beschränkung nicht gelten.

93 Teosten parodiat usein vaativat muuntelua. Monessa oikeusjärjestelmässä kuitenkin säädetään parodialle poikkeuksia. Sellaisessa tapauksessa ND-rajoitus ei ole lainvoimainen.

95 Tähän väitteeseen liittyen katso jakso E.1.B.

96 Muuntelijan lisenssi määritellään oikeudellisen tekstin kohdassa 1b näin: "Muuntelijan Lisenssi tarkoittaa lisenssiä, jonka Sinä myönnät Sinun tekemiisi, Sinun Tekijänoikeuden ja Samankaltaisten Oikeuksiesi alaisiin Muunnellun Aineiston osiin tämän Julkisen Lisenssin ehtojen mukaisesti."

97 See: <http://creativecommons.org/compatiblelicenses>

98 Esimerkiksi muunneltu versio voitaisiin antaa saataville verkkosivustolla, joka velvoittaa yleisissä käyttöehdoissaan jokaisen käyttäjän raportoimaan jokaisesta käyttökerrasta tai pidättäytymään tietyistä uudelleenjakelun tavoista. Lisätietoa, katso: <https://creativecommons.org/faq/#what-if-i-have-received-cc-licensed-material-with-additional-restrictions>

99 Katso: https://wiki.creativecommons.org/images/5/5b/CC_License_Compatibility_Chart.png. Lisätietoa CC0-luopumasta, katso: <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>

100 Kaavion mukaiset yhdistelmät ovat sellaisia, jotka lasketaan muunnelmiksi CC-lisenssien mukaan: <https://creativecommons.org/faq/#can-i-combine-material-under-different-creative-commons-licenses-in-my-work>. Tällä oletuksella ND-aineistoa ei voi koskaan

yhdistellä, koska sitä ei voi muokata (toisin sanoen ei edes yhdistellä tekijänoikeudettomaan aineistoon). ND-teoksia voi kuitenkin yhdistellä lisensoituun aineistoon, jota ei pidetä muunnelmanä (katso tarkemmin luku 3.5 jaksi B). Yleisesti ottaen lisenssien yhteensopimattomuus tulee kysymykseen laajemmissa teoksissa (remiksauksissa, mashupeissa ym.). Pelkkiä kokoelmia tai koosteita ei pidetä muunnelmanä. Siten kaikki teokset voi lisensoida ristiriidatta, ellei teoksia ole koottu alustalle (kuten Wikipedia), jonka käytännön mukaisesti kaiken sisällön tulee olla samalla lisenssillä lisensoitua.

101 CC selittää kaaviota seuraavasti: "Tästä kaaviosta nähdään mitkä CC-lisenssit voidaan remiksata. Kaaviota luetaan niin, että vasemmasta sarakkeesta ja yläriviltä valitaan lisenssit. Jos niiden risteämiskohdassa on valintamerkki, teokset voidaan remiksata. Jos ruudussa on "X", teoksia ei voi remiksata, ellei niihin sovelleta jotain poikkeusta." <https://creativecommons.org/faq/#can-i-combine-material-under-different-creative-commons-licenses-in-my-work>

102 Itse asiassa SA-lisenssit voivat tehokkaasti suojata tietyn tyyppisiä projekteja, kuten Wikipedia-artikkeleita, omimiselta ja väärinkäytöltä. Wikipedian artikkelit on lisensoitu CC BY-SA-lisenssillä. Se takaa, että artikkelit pysyvät avoimina, myös sen jälkeen kun niitä on laajennettu, päivitetty tai parannettu. Wikipedian CC BY-SA-lisenssi vaikuttaa omiin lisenssivalintoihin. Yhteensopimattomilla lisensseillä lisensoitua aineistoa ei voi yhdistellä artikkeleihin, jotka tulevat Wikipediasta, maailman tämän hetken laajimmasta avoimen tiedon lähteestä.

4. KÄYTÄNNÖN OHJEITA: CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KÄYTTÄMINEN

Tämä kuva nukkapöytästä oli yksi Vuoden kuva 2012 -kilpailun finalisteista. Kilpailu järjestetään vuosittain Wikimedia Commonsissa, maailman suurimmassa avoimen sisällön media-arkistossa.

4.1 "OIKEAN" LISENSSIN VALITSEMINEN

Lisenssin valinta on tärkeä osa avoimen sisällön strategiaa. Kunkin lisenssin edut ja haitat kannattaa punnita perusteellisesti ennen aineiston lisensointia. Lisenssin-antajan omien tarpeiden tulisi ohjata lisenssin valintaa: Miksi haluan lisensoida työni Creative Commons -lisenssillä? Mitkä oikeudet haluan pitää ja miksi?

Päätökseen vaikuttavat monet motiivit. Usein lisenssin valinta kuitenkin perustuu intuitioon: *En halua kenenkään tekemän rahaa työlläni, joten käytän NC-lisenssiä. – Julkaisija ei saa saada rahaa säätiomme julkaisuilla ja tuottaa niillä voittoa. – En halua kenenkään peukaloivan omaa teostani, joten käytän ND-lisenssiä.* Näistä perusteluista kuulee jatkuvasti eri variaatioita. Vaikka ne ovat ymmärrettäviä, ne eivät kuitenkaan ole hyvä peruste rajoittavien lisenssien valinnalle.

NC-, ND- ja SA-lausekkeita käsittelevissä kappaleissa korostettiin käyttöoikeusrajoitukseen liittyvää riskiä oikeudellisesta epävarmuudesta. Se johtaa monimutkaisiin oikeudellisiin kysymyksiin ja estää käyttötapoja, jotka ovat lisenssinantajankin

intressissä ja/tai jopa lisenssin sallimia (esimerkiksi tapauksissa, joissa kiinnostuneet käyttäjät eivät uskalla käyttää teosta oikeudellisen epävarmuuden takia).¹

Tämä ei tarkoita, että kaikissa tapauksissa pitäisi päätyä käyttämään kaikkein sallivinta CC BY -lisenssiä. Rajoittavamman lisenssityypin valinnalle voi olla hyviä syitä. Koska näistä on yleensä kuitenkin myös haittaa lisenssinantajalle, on suositeltavaa huolellisesti punnita etuja ja haittoja. Tämä on erityisen tärkeätä, kun luodaan laajoja avoimen sisällön strategioita esimerkiksi yrityksissä tai julkisissa laitoksissa.

4.2 LISENSSIN MUODOSTAMINEN

CC-lisenssin lisääminen on yksinkertaista. Se kannattaa aloittaa vierailemalla Creative Commonsin verkkosivuilla, jossa on *lisenssivalitsin*.² CCPL4-lisenssiä valittaessa on vastattava kahteen kysymykseen, joilla voi määritellä tarvittavat lisenssi-elementit (ND, SA, NC). Tämän jälkeen lisenssivalitsin näyttää lisenssin, linkit sitä vastaavaan lisenssitekstiin ja lisenssin tiivistelmän (CC *Deed*). Lisäksi se luo automaattisesti HTML-koodin, jonka voi lisätä verkkosivulle.³

Share your work | Use & remix | What we do | Blog

Help us build a vibrant, collaborative global commons CC Donate Now

Eikö Creative Commons ole sinulle tuttu? [Huomioi nämä ennen lisensointia] [Kuinka lisenssit toimivat]
Tutustu Creative Commons -lisensseihin. [Mieluummin täysin vapaa (public domain)?]
 [Etsitkö aiempia lisenssiversioita tai -sovituksia?]

Lisenssin ominaisuudet

Tähän paneeliin tekemäsi muutokset päivittyvät sivun toisiin paneeleihin.

Salli teoksen muunnelmien jakaminen?

? Kyllä Ei Kyllä, vain samalla lisenssillä

Salli teoksen kaupallinen käyttö?

? Kyllä Ei

?

Valittu lisenssi

Nimeä 4.0 Kansainvälinen

Tämä on Vapaan Kulttuurin lisenssi!

Kerro, miten sinut tulisi mainita tekijänä!

Tämä osa on vapaaehtoinen, mutta täydentää lisenssimerkintää koneluettavalla metadatatalla.

?

Onko sinulla verkkosivu?

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) -lisenssillä.

Saat lisenssin sivullesi kopioimalla tämän koodin sinne!

```
31.png" /></a><br />Tämä teos on lisensoitu <a
rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/">Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen
-lisenssillä</a>.
```

Tavallinen kuvake Pieni kuvake

Opi jakamaan teoksesi eri yhteisöissä, joissa Creative Commons -lisenssejä käytetään.

VALITSE LISENSSI

Creative Commons -verkkosivuilla on helppo poimia lisenssi, joka sopii omiin tarpeisiin.

CC-lisenssit koostuvat kolmesta kerroksesta, jotka kuvataan kaaviossa Creative Commons -verkkosivustolla.⁵

KOLME KERROSTA⁶

CC-lisenssin kolme kerrosta

Päällikerros on *lakielellä* kirjoitettu *oikeudellinen teksti*, eli kokoteksti lisenssi-sopimuksesta. Tämä kerros on tärkein elementti oikeudellisesta näkökulmasta, vaikka useimmat ei-lakimiehet eivät koskaan lue sitä yksityiskohtaisesti. Keskimäinen kerros on *CC Deed* eli *tiivistelmä*, joka tunnetaan myös *ihmisluettavana versiona*. Tiivistelmä on lyhyt yhteenveto tärkeimmistä lisenssiehdoista. Se ei ole itse lisenssi sen oikeudellisessa merkityksessä. Se toimii vain kätevässä välineenä, jonka avulla lisenssin säännöt ovat helposti ymmärrettävissä. Kuten CC ilmaisee asian: *Ajattele Creative Commons-tiivistelmää käyttäjystävällisenä käyttöliittymänä sen sisältämää lakitekstiä, vaikka tiivistelmä itsessään ei ole lisenssi, ja sen sisältö ei ole osa itse lakitekstiä*. Alin kerros on

LISENSSITEKSTI⁷

OIKEUDELLINEN TEKSTI on Creative Commons -lisenssin oikeudellisesti tärkein kerros.

The screenshot shows the Creative Commons website interface. At the top, it says "Creative Commons" and "Nimeä 4.0 Kansainvälinen". Below this, there is a section titled "Creative Commonsin Julkisten Lisenssien käyttö". The text explains that Creative Commons provides licenses under certain conditions and that users should read the terms carefully. It also includes a section for "Huomioita yleisölle" (Notes for the public) and "Huomioita lisenssinantajille" (Notes for licensors). At the bottom, there is a section for "Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen Julkinen Lisenssi" and a note about the license text.

creative commons
Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0)

Tämä on helppolukuinen tiivistelmä lisenssistä (eikä korvaa sitä).
Vastuuvapauslauseke

Voit vapaasti:

- Jakaa** — kopioida aineistoa ja levittää sitä edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa
- Muunnella** — remiksata ja muokata aineistoa sekä luoda sen pohjalta uusia aineistoja missä tahansa tarkoituksessa, myös kaupallisesti.

Lisenssinantaja ei voi peruuttaa näitä oikeuksia niin kauan kuin noudatat lisenssin ehtoja.

Seuraavilla ehdoilla:

- Nimeä** — Sinun on mainittava lähde asianmukaisesti, tarjottava linkki lisenssiin sekä merkittävä, mikäli olet tehnyt muutoksia. Voit tehdä yllä olevan millä tahansa kohtuullisella tavalla, mutta et siten, että annat ymmärtää lisenssinantajan suosittavan sinua tai teoksen käyttäisi.
- Ei muita rajoituksia** — Et voi asettaa sellaisia oikeudellisia ehtoja tai teknisiä estoja, jotka estävät oikeudellisesti muita tekemästä mitään sellaista, minkä lisenssi sallii.

Huomautukset:

Sinun ei tarvitse noudattaa lisenssin ehtoja sellaisten aineiston osien osalta, jotka on asetettu vapaaseen yleiseen käyttöön (*public domain*), tai silloin, kun käyttösi on sallittua jonkin soveltuvan poikkeuksen tai rajoituksen nojalla.

Mitään takuita ei anneta. Lisenssi ei välttämättä anna sinulle kaikkia käyttösi edellyttämiä oikeuksia. Esimerkiksi henkilön oikeus määrätä nimensä, kuvansa tai henkilönsä muun tunnistettavan osan kaupallisesta käytöstä, yksityisyyden suoja koskevat oikeudet taikka moraaliset oikeudet voivat rajoittaa aineiston käyttöäsi.

Lue lisää CC-lisenssoinnista tai käytä tätä lisenssiä omassa materiaalissasi.

TIIVISTELMÄ auttaa käyttäjiä ymmärtämään lisenssin oikeudet ja velvollisuudet.

koneluettava versio lisenssistä. Se on koodinpätkä, joka sijoitetaan osaksi sivustoja. Sen avulla erityisesti hakukoneet voivat löytää avointa sisältöä. Lakitekstissä

keskeiset oikeudet ja velvollisuudet on tiivistetty koneluettavaan muotoon, *CC Rights Expression Language (CC REL)*.⁹

```
<a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"></a><br />Tämä teos on lisensoitu <a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/">Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä</a>.
```

HTML-KATKELMAN avulla hakukoneet löytävät vapaasti lisensoitua sisältöä Internetistä.

4.3 CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN LIITTÄMINEN ERILAISIIIN TEOKSIIN

Mikä on paras tapa liittää CC-lisenssi tiettyyn teokseen riippuu mediasta, jolla se on julkaistu. Peruseriaate on yksinkertainen: Lupa tulee kiinnittää tavalla, jolla kuka tahansa mahdollinen käyttäjä tunnistaa teoksen tai jopa kokonaisen julkaisun (esimerkiksi verkkosivuston tai kirjan) olevan lisensoitu tietyllä CC-lisenssillä. Käyttöoikeusmerkinnät ovat välttämättömiä käyttöoikeuksien myöntämiselle: Jos käyttäjä ei tiedä, että tiettyä teosta voidaan hyödyntää CC-lisenssillä, ja mikä tärkeintä, ei tiedä lisenssin ehtoja, ei oikeuksia myönnettäisi eikä lisenssisopimusta tehtäisi. CC ei täsmennä, miten lisenssinantajan pitäisi toimeenpanna lisenssi tietyissä tilanteissa. Huomaa, että tämä kysymys ei ole sama kuin kysymys siitä, kuinka kolmannen osapuolen sisältöä täytyy nimetä.¹⁰ Lisenssin sijoituspaikka riippuu käyttötapauksesta. Yksi yleinen nyrkkisääntö pätee: Käyttöoikeusmerkintöjen tulisi olla niin ilmeisiä kuin mahdollista. Mitä lähempänä se on lisensoitua teosta, sitä todennäköisemmin käyttäjä sen löytää.

Täydellinen tapa sijoittaa lisenssimerkinnät esimerkiksi verkkosivuilla käytettävään valokuvaan on sisällyttää se kuvatekstiin. Hankalin ratkaisu olisi sisällyttää lisenssimerkinnät keskitettyyn paikkaan, esimerkiksi alisivuille kuten *Tietoja* tai *Käyttöehtot* -sivuille. Useimmat käyttäjät eivät löydä siten piilotettua tietoa ja lisenssi ei täten olisi voimassa.

Seuraavissa kappaleissa esitetään joitakin suosituksia tyypillisille käyttötapauksille. Tarkempaa tietoa teosten merkitsemisestä CC-lisensseillä eri yhteyksissä löytyy Creative Commons -wikistä.¹¹

Lisenssin liittäminen verkkosisältöön

Verkkosivustojen tarjoajat käyttävät avointa sisältöä eri tavoin. Joissakin tapauksissa kaikki sisältö verkkosivuilla on lisensoitu samalla lisenssillä. Tässä tapauksessa voisi olla suositeltavaa toteuttaa yleinen käyttöoikeusmerkintä, esimerkiksi kunkin sivun alatunnisteseen. Tällaisen yleisilmoituksen sanamuoto ei ole merkityksellinen. CC itse käyttää tätä ilmoitusta: *Ellei toisin mainita, tämän sivuston sisältö on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.*

Hyperlinkki johtaa käyttäjän CCPL4 BY -lisenssin CC Deed -sivulle. Sieltä kuka tahansa voi löytää toisen hyperlinkin koko lisenssin tekstiin. Lisäksi on suositeltavaa esittää erityinen lisenssilogo huomion kiinnittämiseksi lisenssimerkintään. Täydellinen merkintä esimerkiksi CC-sivustolla näyttää tältä:

KÄYTTÖOIKEUSMERKINNÄT¹²

Voi olla tarpeen soveltaa erilaisia ilmoi-

tuksia eri aineistoihin. Jos CC-lisensoitu valokuva on julkaistu sivustolla, jonka kolmas osapuoli on lisensoinut eri CC-lisenssillä, tämä ero pitäisi tehdä näkyväksi. Valokuvan lisenssimerkinnän tulisi olla niin lähellä kuvaa kuin mahdollista, jotta käyttäjä ei oleta sivuston lisenssin pätevän valokuvaan. Itse asiassa olisi aiheellista sisällyttää lisenssinmerkintä valokuvan kuvatekstiin yhdessä tekijätietojen kanssa.¹³

Tämä olisi sopiva toimintatapa myös silloin, kun sivuston tuottaja julkaisee avointa sisältöä vain satunnaisesti (sen sijaan että lisensoisi kaiken sisällön sivustolla samalla avoimella lisenssillä).

Lisenssimerkinnät digitaalisissa tiedostoissa tai kirjoissa

Jos kirjassa tai pdf-dokumentissa on satunnaisia avoimen sisällön teoksia (esimerkiksi satunnaisia valokuvia, tekstiä tai kaavioita), sopisi siihen edellämäinittu menettely. Ihanteellisesti nämä ilmoitukset (toisin sanoen lisenssi tai tekijätiedot, jos kyseessä on kolmannen osapuolen aineistoa) tulisi sijoittaa suoraan kyseessä olevan aineiston yhteyteen, esimerkiksi alaviitteeseen tai kuvatekstiin. Lisäksi lisenssin voi upottaa pdf-tiedostoon Extensible Metadata Platformin (XMP) avulla.¹⁴

Vaihtoehtoisesti voi olla mahdollista keskittää merkinnät liitteeseen, jonka täytyy tällöin olla mahdollisimman kuvaileva.¹⁵ Jos tällaiseen ratkaisuun päädyttäisiin, aineiston ja keskitetyn lisenssimerkinnän välillä tulisi olla molemminpuolinen yhteys.¹⁶ Sen lisäksi lisenssimerkintöjen tulisi sisältää vähintään viitteen lisenssitekstiin,¹⁷ esimerkiksi hyperlinkin CC-sivustolle. Vaihtoehtoisesti lisenssi-

tekstin voi myös sisällyttää tiedostoon tai kirjaan.¹⁸ Jos koko julkaisu on julkaistu samalla lisenssillä, keskitetty lisenssimerkintä olisi paras ratkaisu. Kirjassa lisenssimerkinnän voi painaa esimerkiksi kansilehdelle tai muuhun näkyvään paikkaan. Huomaathan, että mitä piilotetumpi merkintä on, sitä vähemmän todennäköistä mahdollisen käyttäjän on sitä löytää, vastoin lisenssinantajan toiveita.

Lisenssimerkinnät videoissa, musiikissa, radiossa tai TV-ohjelmissa

Riittävien lisenssimerkintöjen antaminen julkaisuihin voi olla hankalaa. Mihin merkinnät tulisi laittaa radiolähetyksessä? Minne laittaa merkinnät videossa? Jos sama media julkaistaan myös verkossa, helppo ratkaisu on laittaa merkinnät verkkolähteeseen. Jos näin ei voi tehdä, merkinnät on laitettava itse teokseen. Koska esimerkiksi video- ja radiolähetykset poikkeavat toisistaan, ei tähän voi antaa yleisohjetta. Kuitenkin, koska alkuperäisen tekijän ei tarvitse noudattaa lisenssivaatimuksia,¹⁹ mahdollisia ratkaisuja on monia.²⁰ Kuten sanottu, mitä näkyvämmiin ja tarkemmin tiedot on ilmaistu, sitä todennäköisemmin käyttäjät huomaavat ne.

4.4 KUINKA AVOINTA SISÄLTÖÄ LÖYTÄÄ VERKOSTA

Hakukoneet ovat keskeisiä avoimen sisällön löytämiseksi verkossa. Google tarjoaa erityisen avoimen sisällön hakutoiminnon, joka löytyy tarkasta hausta.

Tarkan haun käyttöoikeusvalinnalla voidaan suodattaa hakutulokset käyttöoikeuksien perusteella. Hakutuloksia voi suodattaa useiden vaihtoehtojen mukaan.

Näitä ovat muun muassa sisältö, jota saa käyttää uudelleen ja muokata tai sisältö, jota saa käyttää uudelleen ei-kaupallisesti jne. Googlen kuvahaussa on sama ominaisuus.

Usein käyttäjät etsivät tietynlaista sisältöä. Tällaisessa tapauksessa sisältöalustoilta etsiminen saattaa olla tarkoituksenmukaisempaa kuin yleisten hakukoneiden käyttäminen. Kuville, videolle ja jopa musiikille löytyy palveluita, joissa avoimen sisällön hakeminen on mahdollista.

GOOGLE: TARKKA HAKU ²¹

Google Kirjautu sisään

Tarkka haku

Etsi sivuja... Voit tehdä tämän hakukentässä.

kaikilla näillä sanoilla:

juuri tällä sanalla tai ilmauksella:

millä tahansa näistä sanoista:

ei millään näistä sanoista:

numeroilla alkaen numerosta: päättyen numeroon:

Kirjoita tärkeitä sanat kolmivärisen rottaterrieri

Kirjoita tarkat sanat lainausmerkkien sisään: "Marin kieli"

Kirjoita OR kaikkien haluamiesi sanojen välille: kieliloppi OR syntaksi

Lisää minusmerkki niiden sanojen eteen, jolla et halua hakea: -nainen, -"elin"

Merkitse kaksi pistettä numeroiden väliin ja lisää mittayksikkö: 10..35 kg, 300\$..500\$, 2010..2011

Tarkenna sitten hakua...

kieli: Hae sivuja valitsemattasi kielellä.

alue: Hae sivuja, jotka on julkaistu tietyllä alueella.

vimeisin päivitys: Hae sivuja, jotka on päivitetty määrittämällesi aikavälillä.

sivusto tai verkkotunnus: Hae yhdestä sivustosta (kuten wikipedia.org) tai rajoita tulokset verkkotunnuksiin kuten .edu, .org tai .gov.

termien sijainti: Hae termiä koko sivulta, sivun otsikosta tai verkko-osoitteesta tai linkeistä.

SafeSearch: Kerro palvelulle SafeSearch, haluatko suodattaa avoimesti seksuaalisen sisällön.

tiedostotyyppi: Hae sivuja haluamassasi muodossa.

käyttöoikeudet: Hae sivuja, joita voit käyttää vapaasti.

Tarkennettu haku

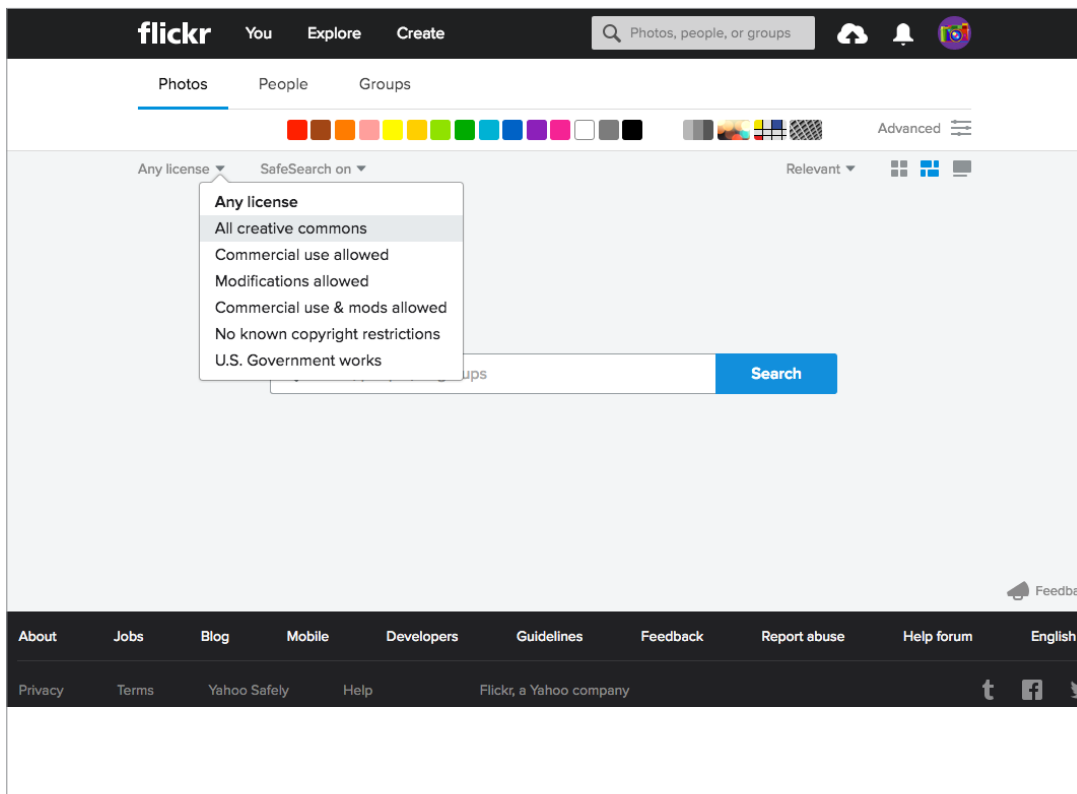
Voit myös...

Etsi sivuja, jotka ovat URL-osoitteen kaltaisia tai linkittävät siihen
Hae sivuja, joilla olet käynyt
Käytä operaattoreita hakukentässä
Muokkaa hakuasetuksiasi

A) AVOIMIEN KUVIEN ETSIMINEN

Flickr on maailman suurin valokuvaus-yhteisö. Alustalle on ladattu miljoonia kuvia, joista osa on CC-lisensioituja. Niiden löytämiseksi laajennettu haku tarjoaa vastaavat asetukset:

FLICKR: LAAJENNETTU HAKU ²²

Toinen suuri kuva-arkisto on Wikimedia Commons. Lähes kaikki siellä julkaistut valokuvat on julkaistu avoimin lisenssein tai ne ovat tekijänoikeudettomia.

WIKIMEDIA COMMONS 23

Etusivu
Tervetuloa
Osallistujaportaali
Kahvihuone
Ohje

Valitse kieli
suomi
Valitse

Osallistu
Tallenna tiedosto
Tuoreet muutokset
Viimeisimmät tiedostot
Satunnainen tiedosto
Yhteystietoja

Tulosta tai vie
Luo Kirja
Lataa PDF-tiedoston
Tulostettava versio

Muissa projekteissa
MediaWiki
Meta-Wiki
Wikispecies

Työkälut
Tänne viittaavat sivut
Linkittyneiden sivujen muutokset
Toimintoesivut
Kieliinki
Sivun tiedot
Wikidata-kohde
Vilittedot
Aliasivut

Wikipediassa
Lisää linkkejä

Etusivu **Keskustelu**

[Lue](#)
[Näytä wikiteksti](#)
[Näytä historia](#)

Tervetuloa Wikimedia Commonsiin,

35 122 076 tiedoston tietokantaan, jota **jokainen voi laajentaa.**

Päivän kuva 5. joulukuuta 2016

Neo-byzantine dome in Christian IX's Chapel in Roskilde Cathedral, Roskilde, Denmark. Built by architect Andreas Ciemmenssen, born on August 7, 1852, died December 5, 1928. (Käännä suomeksi)

[Tilaa RSS-syöte](#) · [Tilaa sähköpostitse](#) · [Edelliset päivän kuvat](#)

Tervetuloa osallistumaan!

Tervetuloa Wikimedia Commonsin suomenkielisille sivuille. Aluksi sinun kannattaa luoda käyttäjätunnus itsellesi. Sen jälkeen voit vaihtaa käyttöliittymän kielen suomeksi. Koska Commonsissa ollaan tarkkoja tekijänoikeuksien suhteen ja koska täällä hyväksytään vain vapaata aineistoa, lue ohjeet huolellisesti.

Jos haluat auttaa hankkeessa, lue usein kysytyt kysymykset, jossa on pikaohjeet esimerkiksi tiedostojen tallentamiseen ja muuhun osallistumiseen tai kysy Kahvihuoneesta apua. Voit myös tulla IRCiin: [irc.freenode.net](#), [#commons.wikimedia](#). Commonsissa on myös monia suomea osaavia käyttäjiä, joita voit kysyä apua tarvittaessa.

Etusivua ja muutamaa muuta sivua lukuun ottamatta sisältö on toistaiseksi englanniksi.

Osallistu töilläsi

Jos olet napsinut hyviä valokuvia, älä epäröi tallentaa niitä Commonsiin. Mikäli osaat tehdä kaavioita ja animaatioita, katso tältä sivulta, mille on eniten tarvetta.

Auta taidollasi

Sinun ei kuitenkaan välttämättä tarvitse itse tallentaa tiedostoja. Paljon muitakin tehtävää löytyy:

- Seuraa uusia tiedostoja ja merkitse mahdolliset tekijänoikeusrikkomukset tai tiedostot, joissa on muu ongelma.
- Käännä esimerkiksi ohjeita ja käytäntöjä suomeksi.
- Parantele kuvia.
- Auta tunnistamattomien esineiden tunnistamisessa.
- Jaa lakiasioiden tuntemustasi tekijänoikeuskysymyksissä ja tiedostojen poistopyynnöissä.

Ahkeroi järjestyksen puolesta

Voit auttaa myös, mikäli jaksat nähdä vaivaa järjestyksen luomisessa. Töitä riittää!

- Aina nähdessäsi riittämättömin lisenssi- ja/tai lähdetiedon varustetun tiedoston, lisää sivulle {{subst:nsd}}.
- Lisää luokittelemattomille sivuille luokkia.
- Etsi vapaata multimediaa, jota voisi käyttää Commonsissa.
- Ehdota tai äänestä Suositeltuja kuvia (vaatii rekisteröitymisen).

Ota valokuvia ja lataa ne Commonsiin vastataksesi kuukausittaiseen haasteeseen. Inspiroidu ja kokeile uusia aiheita, joita ovat olleet esimerkiksi kuva samasta paikasta sata vuotta myöhemmin. [Lue lisää...](#)

Tämän kuukauden haasteeseen!

Mikä Wikimedia Commons on?

Wikimedia Commonsin tarkoitus on ainutlaatuinen. Sen tarkoituksena on luoda tiedostokanta vapaille kuville, animaatioille, musiikille sekä kirjoitetuille ja ääneen luetuille teksteille. Kuka tahansa voi tallentaa tiedostoja Commonsiin ja muiden Commonsin tiedostot voi liittää suoraan muiden Wikimedia-säätiön wikien sivuille ilman uudelleentallentamista paikalliselle sivustolle. Commonsia ylläpitää Wikimedia-säätiö, ja se aloitti toimintansa 7. syyskuuta 2004. Tervetuloa osallistumaan!

Kuka tahansa voi käyttää kaikkia Wikimedia Commonsissa olevia tiedostoja vapaasti, myös kaupalliseen käyttöön. Lisätietoja...

Wikimedia Commonsissa säilytetään jotakin käyttöoikeudeltaan rajoitettuja tiedostoja, joiden tekijänoikeuden haltijana on Wikimedia-säätiö. Näiden logojen tai logon sisältävien kuvien käyttö vaatii kirjallisen luvan säätiöltä.

Suosittelut kuvat

Jos haluat ensin selaila mitä tarjottavaa sivustolla on, aloita vaikkapa **Suosittelusta kuvista**, johon Commonsin käyttäjät ovat valinneet arvostamia kuvia. Voit myös tutustua **taidokkaisiin valokuvaajimme** ja **taidokkaisiin piirtäjiimme**.

Sisältö

Päälluokittain

Aiheittain

Pääaiheet: Uskonto · Tapahtumat · Luonto · Esineitä · Ihmisiä · Paikat · Teknologia

Yhteiskunta ja kulttuuri: Taide · Liput · Vaakunat · Ruoat · Pellit · Historia · Kielet · Musiikki · Poliittikka · Urheilu

Tieteet: Astronomia · Kemia · Matematiikka · Lääketiede · Fysiikka

Tyypeittäin

Kuvat: Valokuvat · Maalaukset · Piirustukset · Kaaviot · Kartat

Äänet: Musiikki · Ääntäminen · Puheet

Tekijöittäin

Taidemaalarit · Valokuvaajat · Kuvanveistäjät · Arkkitehdit · Säveltäjät

Lisenssittäin

Tekijänoikeuden mukaan: Ei tekijänoikeutta · GFDL · Creative Commons -lisenssit

Lähteittäin

Kuvalähteet: Tietosanakirjat · Lehdet

Muilla kielillä:

Afrikaans · Alemannisch · Ænglisc · العربية · aragonés · asturianu · asap · Boarisch · беларуская · беларуская (тарашкевіца) · বাংলা · Bahasa Banjar · Bahasa Indonesia · Bahasa Melayu · Basa Sunda · বাংলা · bosanski · brezhoneg · български · català · Ming-dǝng-ngü · گۆنئی تارخدی · čeština · Cymraeg · dansk · Deutsch · eesti · Ελληνικά · English · español · Esperanto · estremeñu · euskara · فارسی · føroyskt · français · Frysk · Gaeilge · galego · ગુજરાતી · 客家話/Hok-khek-ngü · עברית · हिन्दी · hrvatski · hornjoserboce · Հայերեն · interlingua · ଓଡ଼ିଆ · Ирон · isiNkanga · italiano · ീമല · Kapampangan · ಕನ್ನಡ · қазақша · ಕನ್ನಡ · ಕನ್ನಡ · 한국어 · Kurdî · Latina · Lëtzebuergesch · lietuvių · latviešu · magyar · Malagasy · македонски · македонски · मराठी · Malti · Mirandês · မြန်မာ · Nederlands · Nedersaksies · 日本語 · Nahuatl · Napulitano · नेपाली · norsk bokmål · norsk nynorsk · occitan · Picard · Plattdöitsch · polski · پښتو · português · Runa Simi · română · русский · संस्कृत · sicilianu · Scots · Soomaaliga · Seeltersk · shqip · සිංහල · Simple English · slovenčina · slovenščina · српски / srpski · srpskohrvatski / српскохрватски · suomi · svenska · sílúnski · Tagalog · தமிழ் · ไทย · Tiếng Việt · Türkçe · українська · اردو · vèneto · Volapük · Winaray · יידיש · Yorùbá · 粵語 · Zazaki · 中文 · 中文 (简体) · 中文 (繁體) · Bân-lâm-gú ·

Sisarhankkeet

[Meta-Wiki](#) – Hankkeiden kehittäminen

[Wikikirjasto](#) – Tietokirjat

[Wikispecies](#) – Lajiluettelo

[Wikipedia](#) – Vapaa tietosanakirja

[Wikilainasto](#) – Tekstiarkisto

[Wikiuutiset](#) – Vapaa uutispalvelu

[Wikisanakirja](#) – Sanakirja

[Wikistatit](#) – Kokoelma siteerauksia

[Wikiopisto](#) – Oppimisympäristö

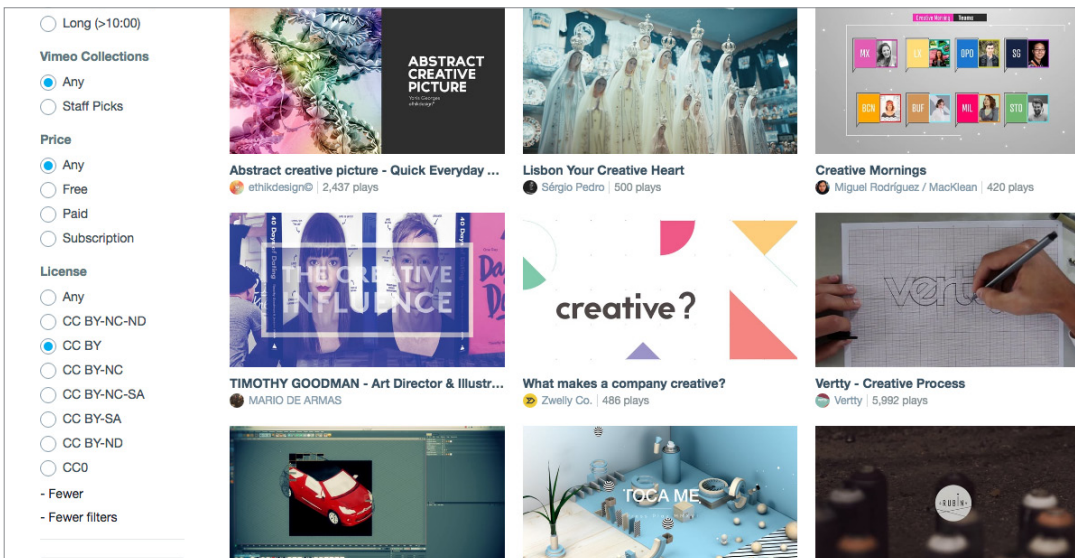
60

4. KÄYTÄNNÖN OHJEITA: CREATIVE COMMONS -LISENSSIEN KÄYTTÄMINEN

B) AVOIMEN SISÄLLÖN VIDEOIDEN HAKEMINEN

Vimeo-alusta on erityisesti suuntautunut avoimen sisällön tarjoamiseen. Se antaa oman sisältönsä tekijöille mahdollisuuden lisensoida teoksensa CC-lisenssillä ennen sisällön lataamista palveluun. Lisäksi, jos joku etsii tiettyä sisältöä, Vimeoissa on linkki *advanced filters* jonka asetuksella voi etsiä vain CC-lisenssoitua sisältöä.

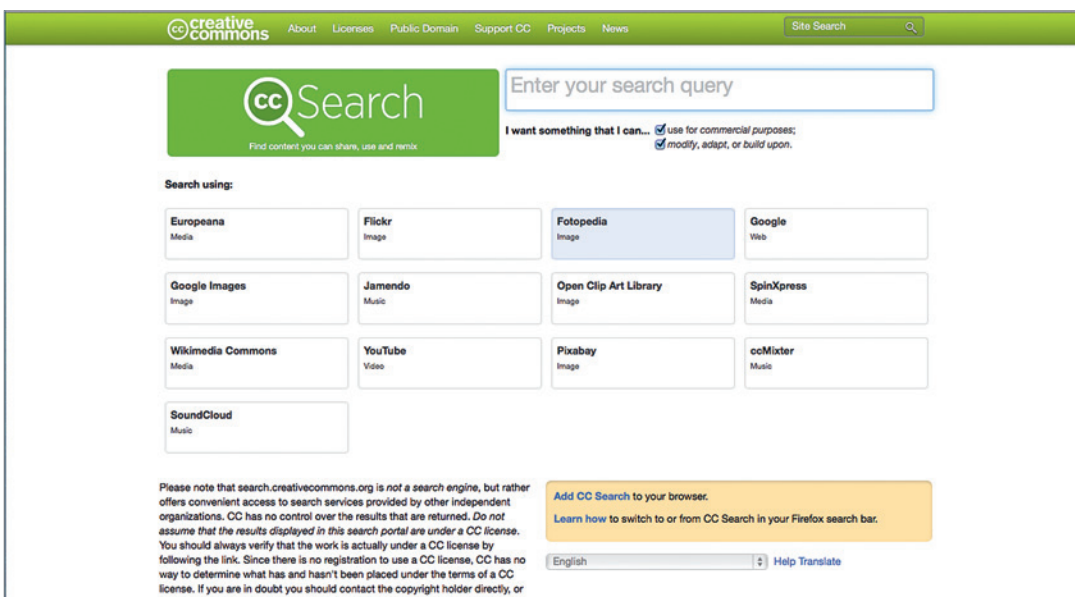
VIMEON HAKU 24

C) AVOIMEN SISÄLLÖN HAKEMINEN CREATIVE COMMONSIN METAHAKU-TOIMINNOLLA

Creative Commons -sivustolla on erityinen hakutoiminto monenlaiselle avoimelle sisällölle. Sen avulla käyttäjä voi hakea useilta eri alustoilta, kuten YouTubeista, Jamendosta (musiikkia), SoundCloudista (musiikkia) tai Europeanasta (monenlaisia teoksia).

CREATIVE COMMONS -HAKU 25

5. LOPUKSI

Avoimen sisällön lisensseillä on suuret mahdollisuudet tehdä tekijänoikeuksien alaisen sisällön laillisesta jakamisesta helposti toteutettavaa ja läpinäkyvää. Mahdollisista ongelmakohtista täytyy kuitenkin olla tietoinen. Tämä pätee sekä tekijänoikeuksien haltijaan että käyttäjään.

Jokaisen käyttäjän kuuluu olla tietoinen velvollisuuksistaan ja vastuistaan, ei vain noudattaakseen lakia, mutta myös kunnioit- taakseen luovan työnsä avoimesti jakavien

oikeuksia. Toisaalta niiden, jotka haluavat jakaa sisältöään avoimella lisenssillä, tulisi tehdä valistuneita päätöksiä valitsemistaan lisensseistä. Taipumus käyttää rajoittavia lisenssejä, kuten EiKaupallinen-lisenssiä, on ongelmallinen koko avoimen sisällön liikkeelle ja voi vaarantaa sisällön jakamisen, mikä todennäköisesti horjuttaa oikeudenhaltijan alkuperäisiä tavoitteita. Siksi on erittäin tärkeää miettiä tarkasti, mikä lisenssi parhaiten vastaa omia erityisiä tarpeita.

HUOMIOITA

1 Katso huomiot kappaleessa 3.5, jaksot A, B, ja C.

2 Avaa lisenssivalitsin klikkaamalla linkkiä Tietoa lisensseistä > Valitse lisenssi Creative Commonsin suomenkielisillä sivuilla <http://www.creativecommons.fi>. Suora linkki valitsimeen on <http://creativecommons.fi/valitse/>.

3 Online-julkaisuissa on erittäin suositeltavaa kopioida ja liittää metatagit osaksi sivuston lähdekoodia. Hyvä metatieto on välttämätöntä erityisesti hakukoneille, jotta ne osaavat tulkita lisenssitiedot oikein ja siten luoda oikeat hakutulokset.

4 Lähde: Creative Commons, <https://creativecommons.org/choose/?lang=fi>.

5 Katso: <http://creativecommons.org/licenses/?lang=fi>.

6 Lähde: Creative Commons, <https://creativecommons.org/licenses/?lang=fi>.

7 Lähde: Creative Commons, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode/fi>.

8 Lähde: Creative Commons, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/fi>.

9 Lisätietoa lisenssin upottamisesta tiedostoihin: <http://wiki.creativecommons.org/XMP>.

10 Lisensoinnin toimeenpaneminen on lisenssinantajan tehtävä. Lisenssinantaja ei ole lisenssoija, eli häntä eivät sido ne lisenssiehdot, joita hän käyttää teokseensa. Teokseen sisältyvien muiden teosten tekijöiden nimeämisen periaate pätee kuitenkin.

11 Katso: http://wiki.creativecommons.org/Marking_your_work_with_a_CC_license.

12 Lähde: Creative Commons, <https://creativecommons.fi/>.

13 Vaatimuksista kolmannen osapuolen tekijätietojen ilmoittamiseksi katso kappale 3.1, jakso A.

14 Katso: <http://wiki.creativecommons.org/XMP>.

15 Kappaleen nimi voisi olla esimerkiksi "Kolmannen osapuolen aineiston lisenssimerkinnät."

16 Tiedoksi pitäisi antaa vähintään sivunumero ja lisämäärytyksiä, jos samalla sivulla on useampia teoksia.

17 Merkinnästä tulisi ilmetä lisenssi ja sen versio. Katso esimerkki Creative Commons -sivuston. Katso esimerkki "Lisenssin liittäminen verkkosisältöön" Creative Commons -sivustolta kappaleessa 4.3

18 Tällainen ratkaisu tuskin soveltuu julkaisuihin, jotka sisältävät kolmansien osapuolien eri lisenssein lisensoitua aineistoa.

19 Lisätietoa perustelusta alaviitteessä 13.

20 Tutustu CC-julkaisuihin kunnollisten tekijämerkintöjen antamisesta: <http://wiki.creativecommons.org/Marking/Users> tai <http://creativecommons.org.au/content/attributingccmaterials.pdf>.

21 Lähde: Google, https://www.google.fi/advanced_search.

22 Lähde: Flickr, <https://www.flickr.com/search/advanced/>.

23 Lähde: Wikimedia Commons, <http://commons.wikimedia.org>.

24 Lähde: Vimeo, <https://vimeo.com>.

25 Lähde: Creative Commons, <http://search.creativecommons.org>.

5. PIKAOPAS WIKIMEDIAN AINEISTOJEN HYÖDYNTÄMISEEN

Kuva on yksi vuoden 2012 ehdokkaista
Vuoden kuva -kilpailussa Wikimedia Commonsissa.

5.1 WIKIPEDIA

WIKIPEDIAAN KIRJOITTAMINEN ¹

Wikipedia on maailman suurin sanakirja, jota kuka tahansa voi kirjoittaa.

Wikipedian yhteiskirjoitetun tekstin tekijänoikeus kuuluu jokaiselle artikkelin kirjoittajalle.

WIKIPEDIA

Wikipedian artikkelit on lisensoitu Creative Commons CC BY-SA 3.0 -lisenssillä² ja poikkeuksia lukuun ottamatta ne on kaksoislisenssoitu myös GNU Free Documentation (GFDL)

-lisenssillä. Merkintä poikkeavasta lisensoinnista löytyy joko artikkelin alalaidassa olevasta ilmoituksesta, sivun muokkaushistoriasta tai artikkelin keskustelusivulla olevan tiedon perusteella.

Wikipediaan voi myös tuoda ja siellä muokata muualla kirjoitetun artikkelin, jos sen tekijänoikeudet ovat yhteensopivat Wikipedian CC BY-SA-lisenssin kanssa. Tuodun artikkelin lisenssin ei kuitenkaan tarvitse olla yhteensopiva GFDL-lisenssin kanssa.

Wikipediaan ei voi tallentaa tekstiä, joka on tekijänoikeudella suojattu ja jota ei ole lisensoitu avoimilla lisensseillä. Pieniä katkelmia on mahdollista käyttää sitaateina asiayhteydessä.

WIKIPEDIA-ARTIKKELIN KÄYTTÄMINEN

CC BY-SA -lisenssin mukaan kuka tahansa saa jakaa eli kopioida aineistoa ja levittää sitä edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa ja muunnella eli remiksata ja muokata aineistoa sekä luoda sen pohjalta uusia aineistoja missä tahansa tarkoituksessa, myös kaupallisesti.

Wikipedian artikkelia voi kopioida, muokata ja levittää vain mikäli edelleen jaettava versio julkistetaan samanlaisilla lisenssiehdoilla ja Wikipedian artikkelin tekijät nimetään asianmukaisesti.

Lisenssimerkintä

Uudelleenkäytettäessä muokkaamattomaan tai muokattuun kopioon on liitettävä lisenssimerkintä, jonka mukaan teos on lisensoitu CC BY-SA -lisenssillä sekä joko hyperlinkki tai URL lisenssitekstiin.

Nimeä

Wikipedia-artikkelin tekijöiden nimeäminen voidaan toteuttaa eri tavoin:

1. Hyperlinkki tai URL artikkelin sivulle tai sen vakaaseen kopioon jossain toisessa palvelussa, joka on yhteensopiva artikkelin lisensoinnin kanssa.
2. Listaamalla artikkelin kirjoittajat.

JaaSamoin

Jos tekstiä muokataan tai siihen tehdään lisäyksiä, myös ne on lisensoitava CC BY-SA 3.0, vastaavalla tai uudemmalla lisenssillä.

Ilmoita muutoksista

Muokattaessa tai lisäyksiä tehdessä niistä on ilmoitettava kohtuullisella tavalla.

Peruuttamaton

CC-lisenssillä myönnettyä käyttöoikeutta ei voi peruuttaa, kunhan lisenssin ehtoja noudatetaan.

5.2 WIKIMEDIA COMMONS

WIKIMEDIA COMMONSIIN TALLENTAMINEN³

Wikimedia Commons on media-arkisto, jossa on n. 40 miljoonaa kuva-, ääni-, grafiikka- ja videotiedostoa. Sinne on talletettu Wikimedia-projekteissa käytetyt tiedostot. Yhä useampi muistiorganisaatio luovuttaa säilyttämäänsä kuviaan sinne vapaasti käytettäväksi ja valokuvaajat tarjoavat kuviaan avoimesti ja veloittamatta käyttöön.

Wikimedia Commonsiin voi tallettaa tiedostoja, jotka ovat tekijänoikeuksiltaan vapaita tai ne on lisensoitu Vapaan Kulttuurin lisenssillä.

Tekijänoikeudeltaan vapaita teoksia ovat teokset, joiden tekijänoikeuden suoja-aika on päättynyt tai suojaa ei ole koskaan syntynyt. Tekijänoikeuksista voi myös tarkoituksella luopua. Suuressa osassa maailmaa käytetään termiä *Public Domain* tekijänoikeuksista vapaan tilan kuvaamiseen.

Tekijänoikeuden suojan voi saada vain teos, joka ylittää teoskynnyksen. Valokuva saa suojan vain, jos se on teos. Muu valokuva lasketaan tallenteeksi, jolle annetaan lähioikeuden suoja.

Tekijällä on teokseensa **taloudellisia ja moraalisia oikeuksia**. Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu yksinoikeus tehdä kopioita teoksesta. Moraalisista oikeuksista keskeinen on oikeus tulla mainituksi teoksen tekijänä.

Suoja-aika teoksilla on Suomessa ja suuressa osassa maailmaa 70 vuotta tekijän kuolemasta. Lähioikeuden suoja on voimassa 50 vuotta tallenteen valmistamisesta. Suoja-ajan jälkeen tekijänoikeudet lakkaavat, myös moraaliset oikeudet.

Tekijänoikeudettomia ovat Suomen tekijänoikeuslainsäädännön mukaan useat viranomaisasiakirjat, kuten lait ja päätökset. Niihin sisältyvät itsenäiset teokset tai tekeleet, kuten kuvat, kartat, kaaviot tai tietokannat, on suojattu kukin vaatimallaan tavalla.

Lisensioimalla tekijä luovuttaa toiselle osapuolelle oikeuksia teokseensa. Moraalisia oikeuksia ei voi antaa pois Suomen lainsäädännön mukaan.⁴

Vapaan Kulttuurin lisenssi⁵ on sellainen, joka ei aseta teoksen uudelleenkäytölle muita ehtoja kuin tekijän mainitsemisen ja samanlaisen lisenssin käyttämisen, jos aineistoa on käytetty uuden teoksen pohjana. Creative Commons -lisensseistä näitä ovat CC BY-SA ja CC BY. Lisenssiehdot NC (EiKaupallinen) ja ND (EiMuutoksia) rajoittavat uudelleenkäyttöä niin, että niitä ei lasketa Vapaan Kulttuurin lisenssiksi. Niillä lisensoituja teoksia ei myöskään voi tallettaa Wikimedia Commonsiin.

Tekijänoikeuksista voi luopua käyttämällä Creative Commons Nolla (CC0) -luopumaa. Näin merkitty teos on täysin vapaasti hyödynnettävissä ilman velvoitteita.⁶

Monikansallisuuden haasteet

Wikimedia Commons on kansainvälinen projekti. Sinne talletettavan tiedoston tulee olla tekijänoikeudeton tai sillä on oltava voimassa oleva vapaa lisenssi sekä Yhdysvalloissa että maassa, jossa se alunperin julkaistiin. Yhdysvaltain ulkomaisia teoksia koskevat säädökset poikkeavat eurooppalaisesta, joten on suositeltavaa tutkia poikkeuksia tallettaessaan kuvia 1900-luvun teoksista.⁷

Yhdysvaltain tekijänoikeuskäytännön mukaisesti maalauksesta tai muusta kuvapinnasta otettu valokuva ei saa lähioikeuden suojaa. Wikimedia Commons noudattaa omassa linjauksessaan tätä periaatetta ja ottaa vastaan tekijänoikeuksiltaan vapaista teoksista otettuja valokuvia, joita alkuperämaassa voi suojata valokuvakopion lähioikeus.

Eurooppalaisen käytännön mukaan museolla tai arkistolla voi olla tekijänoikeus jo tekijänoikeuksiltaan vapaasta teoksesta otettuun valokuvaan. Valokuva voidaan kuitenkin lisensoida avoimesti. Tällöin teoskuvalle ilmaistaan kaksi eri tekijänoikeustilaa. Ensimmäinen koskee valokuvan esittämää teosta ja toinen valokuvaa.⁸

Yhdysvaltalaisen **fair use -periaatteen** mukaisesti julkaistua aineistoa ei voi tallettaa Wikimedia Commonsiin. Sinne ei voi tallettaa tiedostoja myöskään suomalaisen **sitaatiooikeuden** perusteella.⁹

Sitaatiooikeudella voi julkaista kuvia teoksista, mikäli kuva esitetään Wikipediassa sitä koskevassa artikkelissa. Tällöin kuva on talletettava suomenkieliseen Wikipediaan, ei Wikimedia Commonsiin.¹⁰

Maisemanvapauden mukaisesti tekijänoikeudella suojatuista rakennuksista on lupa julkaista kuvia vapaasti. Julkiselle paikalle pysyvästi sijoitetusta taideteoksesta otettua kuvaa ei voi maisemanvapauden perusteella tallettaa Wikimedia Commonsiin, koska sen kaupallinen käyttö on kiellettyä. Jos teos ei ole kuvan pääaihe, sen voi tallentaa vapaasti. Kuvaan voi myös soveltaa sitaatiooikeuden mukaista tallettamista suomenkieliseen Wikipediaan teosta käsittelevän artikkelin yhteyteen.¹¹

WIKIMEDIA COMMONSIN TIEDOSTOJEN KÄYTTÄMINEN

Mediatiedostoa käytettäessä lisenssin ehdot täytetään vastaavalla tavalla kuin tekstiä käytettäessä:

1. Mainitse tekijän nimi
2. Mainitse lisenssi
3. Linkitä lisenssin tiivistelmään
4. Linkitä alkuperäisteokseen
5. Lisensoi samalla lisenssillä, kun käytät aineistoa oman teoksesi osana

Tekijätietojen merkitseminen

Mainitse tekijän nimi sopivalla tavalla. Lisenssitiedot sisällytetään ensisijaisesti aineiston välittömään läheisyyteen, kuten kuvatekstiin. On kuitenkin mahdollista esittää ne julkaisussa keskitetysti, kuten kansilehdellä, verkkosivuston alareunassa tai vastaavasti.

On suositeltavaa lisätä tieto lisenssistä digitaalisesti, jolloin se on hakukoneiden löydettävissä. Voit käyttää Creative Commons -sivuston tuottamaa html-koodia verkkosivulla tai lisätä tiedon digitaalisen julkaisun metatietoihin.

Kun tekijänoikeussuoja päättyy, myös velvollisuus mainita tekijä lakkaa. On kuitenkin hyvien tapojen mukaista aina mainita teoksen tekijä, vaikka laki ei siihen velvoittaisi.

Muista myös mainita valokuvan oikeudet omistavan organisaation nimi. Aineistoa säilyttävällä organisaatiolla ei ole tekijänoikeuksia ja siten sen mainitseminen ei ole pakollista. Tämä koskee myös esimerkiksi Wikipediaa ja Wikimedia Commonsia. Mainitseminen on kuitenkin kohteliasta ja auttaa organisaatiota sen tehtävässä säilyttää ja avata aineistoja.

5.3 WIKIDATA

Wikidata on vapaa ja avoin linkitetyn tiedon tietokanta, jota voivat lukea sekä ihmiset että koneet. Sen miljoonat aiheet on alkujaan koottu Wikipedioista, ja sitä kasvatetaan jatkuvasti kolmansien osapuolien tietokannoista saatavilla tiedoilla.

Wikidatan kohteista kukin edustaa asioita, kuten ihmistä, paikkaa, taideteosta, käsitettä tai muun tyyppistä entiteettiä. Kukin kohde sisältää esityksiä (avain–arvo-pareja). Kukin esitys puolestaan koostuu ominaisuuksista kuten syntymäaika, ja siihen sopivasta arvosta.

Mitä tietoja Wikidataan voi tallettaa?¹²

Wikidata keskittyy yleisen tason tietoihin maailmasta ja linkittää aihetta käsitteleviin muihin resursseihin. Lähteiden täytyy olla **luotettavia** ja **julkisesti saatavilla**.

Wikidataan on viety esimerkiksi kulttuuriorganisaatioiden teostietokantojen tietoja. Sieltä löytyy myös ihmiskunnan geenikartoitus tai kansallisia ja kansainvälisiä toimialakohtaisia sanastoja ja rekistereitä, joita vapaaehtois-yhteisö lisää Wikidataan kaiken aikaa.

Tietojen yhdistämistä ja viemistä varten on kehitetty työkaluja esimerkiksi olemassa-olevien kohteiden tunnistamiseksi.

Miksi datan lisääminen Wikidataan kannattaa?

Tieto on laajasti näkyvillä. Sitä käyttää esimerkiksi Wikipedia, jolla on yli 15

miljardia sivulatausta kuukaudessa.

Se parantaa saatavilla olevaa avointa tietoa.

Eri toimijat voivat yhdessä tuottaa kattavaa tietoa eri aiheista kaikilla Wikimedian projektien kielillä, joita on yli 300.

Se lisää liikennettä myös tiedon lähteelle. Jokaiseen Wikidataan kirjattuun tietoon sisältyy linkki tiedon lähteeseen.

Tekijänoikeus Wikidatassa

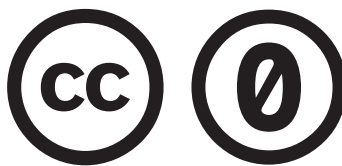
Wikidatan tiedot on julkaistu täydellisesti käyttämällä Creative Commons CC0-luopumaa. Sinne talletettavien tietojen tulee olla vastaavasti CC0-luopumalla julkaistuja. Yksittäisiä luettelointitunnuksia tai faktoja ei voi kuitenkaan suojata tekijänoikeudella. Vapaaehtoisten on mahdollista kopioida niitä yksitellen tai pienissä erissä.

Datan hyödyntäminen¹³

Dataa voi esittää omilla applikaatioissa monilla eri kielillä. Niitä voidaan käyttää myös esimerkiksi visualisointeihin.

Tekijänoikeudet eivät velvoita ilmoittamaan Wikidatan tietojen alkuperää, mutta lähteistysperiaatteen ansiosta tiedot linkittyvät aina alkulähteilleen.

Wikidatan mainitseminen lähteenä ei ole myöskään lisenssin mukaan välttämätöntä. On kuitenkin hyödyllistä viitata myös Wikidataan, jotta projekti kasvaisi ja kehittyisi.

Wikidata on vapaa ja avoin tietokanta, jota kuka tahansa voi lukea ja muokata, niin koneet kuin ihmiset.

Vapaa

Wikidatassa tieto julkaistaan Creative Commons Public Domain Dedication 1.0 -luopumalla. Tietoja voi kopioida, muokata, jakaa ja käyttää, lupaa kysymättä, myös kaupallisiin tarkoituksiin.

Yhteistyössä

Kuka tahansa voi muokata Wikidataa. Vapaaehtoisyyhteisö huolehtii Wikidatasta, päättää mitä tietoa sinne talletetaan ja miten sitä ylläpidetään.

Monikielinen

Wikidata on olemassa yli 300 kielellä muokkaamista, käyttöä, selaamista ja uudelleenkäyttöä varten.

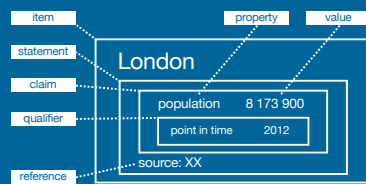
Toissijainen

Wikidata tallentaa tietoja maailmasta ja lähteitä näille väitteille. Tämän ansiosta data on tarkistettavissa. Viitteet auktoriteettitietokantoihin sitovat niiden tietoja toisiinsa.

Rakenteinen

Wikidata is linkitettyä avointa tietoa. Se laajentaa RDF:n ilmaisua lähteillä ja tarkenteilla.

Wikimedian projektit

Wikidata on suunniteltu tukemaan Wikipedioita, keskittämään niiden kielilinkkien ja tietolaatikoiden tiedot. Käännöstyökalut Wikipedioiden välillä käyttävät Wikidataa. Wikisanakirja lisätään pian Wikidataan ja Wikimedia Commonsin kuvien tiedot järjestetään Wikidatan tapaan rakenteisesti.

Avoin

Kuka tahansa voi hyödyntää Wikidatan koneluettavaa tietoa ja hyödyntää standardin mukaisia kyselyjä, työkaluja ja APEja. Wikidata-yhteisö työskentelee yhdessä muisti. ja tutkimusyhteisöjen kanssa lisäten aineistoa ja linkittäen parhaaseen mahdolliseen sisältöön.

Kuka sitä käyttää?

Yle on alkanut käyttämään Wikidataa asiasanoituksessa ja Kansallisgalleria on julkaisut teosten metatietoja.

Lisätietoja

Wikidata on Wikimedia-säätiön projekti, jota hallinnoi Wikimedia Deutschland. Wikimedia Suomi on työskennellyt yhdessä suomalaisten organisaatioiden kanssa opastaen Wikidatan hyödyntämiseen.
www.wikidata.org

5.4 MUUT WIKIMEDIA-SÄÄTIÖN PROJEKTIT

Lisensointi muissa Wikimedia-projekteissa noudattaa pääasiassa yhteisiä Wikimedia-säätiön käyttöehtoja.

Wikisanakirja (Wiktionary) on monikielinen vapaasti muokattava sanakirja, jonka suomenkielisessä laitoksessa on yli 300 000 artikkelia. Wikisanakirjan tietoja ollaan viemässä Wikidataan. Sen artikkelit lisensoidaan CC BY-SA -lisenssillä.¹⁴

Wikiaineisto (Wikisource) on arkisto teksteille, jotka eivät ole tekijänoikeuksien suojaamia tai ne on avoimesti lisensoitu. Suomenkielisessä Wikiaineistossa on n. 10 000 tekstiä. Erikielisissä Wikisource-projekteissa myös litteroidaan ja oikoluetaan skannattuja tekstejä.¹⁵

Wikimatkat (Wikivoyage) aloitti suomeksi syksyllä 2016. Projektin tavoitteena on luoda vapaa, ajantasainen ja luotettava maailmanlaajuinen matkaopas.¹⁶

Wikikirjasto (Wikibooks) on yhteistyöympäristö, jonne tuotetaan avoimia oppi- ja ohjekirjoja ja jossa levitetään opiskelutekstejä.¹⁷

Wikiopisto (Wikiversity) on oppimisympäristö, jonne voi tuottaa kursseja, opinto- ja lukupiirejä, verkkokonferensseja, projekteja tai vaikka itseopiskelukursseja.¹⁸

Wikispecies on koonnut lajitietoa omaan wikiin.¹⁹

Wikisitaatit (Wikiquote) kerää lentäviä lauseita monikielisessä projektissa.²⁰

Wikiuutiset (Wikinews) esittää vapaaehtoisten tuottamia uutistekstejä.²¹

Näiden lisäksi ylläpidetään Wikimedia-säätiön ja Wikimedia-liikkeen toimintaan liittyviä wikejä.

LÄHTEET JA VIITTEET

1 Wikipediaan kirjoittamisesta ja tekstin hyödyntämisestä tietoa löytyy seuraavista osoitteista:

• Suomenkielisen Wikipedian ohje tekijänoikeudesta <https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Tekijänoikeudet>

• Wikimedia-säätiön yleiset käyttöehdot https://meta.wikimedia.org/wiki/Terms_of_use/fi

2 Wikimedia-säätiö on siirtymässä Creative Commons CC BY-SA 4.0-lisenssin käyttöön https://meta.wikimedia.org/wiki/Terms_of_use/Creative_Commons_4.0/fi

3 Wikimedia Commonsin lisensointiohje <https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Licensing>

4 Tekijänoikeuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

5 Creative Commons: Vapaan Kulttuurin lisensseistö <https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/freeworks/?lang=fi>

6 Katso luku 3.2.

7 https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Non-U.S._copyrights

8 Koottuja ohjeita suomeksi <https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:GLAM/Lisensointiohje>

9 https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Fair_use

10 Sitaattioikeus https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Tiedostojen_käytösäännöt#Sitaattioikeus

11 Maisemanvapaus

12 https://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:Data_donation/fi

13 https://www.wikidata.org/wiki/Special:MyLanguage/Wikidata:Data_access

14 <https://fi.wiktionary.org/wiki/Wikisanakirja:Etusivu>

15 <https://fi.wikisource.org/wiki/Etusivu>

16 <https://fi.wikivoyage.org/wiki/Etusivu>

17 <https://fi.wikibooks.org/wiki/Wikikirjasto:Etusivu>

18 <https://fi.wikiversity.org/wiki/Wikiopisto:Etusivu>

19 <https://species.wikimedia.org/wiki/Etusivu>

20 <https://fi.wikiquote.org/wiki/Etusivu>

21 <https://fi.wikinews.org/wiki/Wikiuutiset:Etusivu>

6. AIHEHAKEMISTO

Ensimmäinen kulttuurihackathon Coding Da Vinci järjestettiin vuonna 2014. Se kokosi ohjelmoijia, suunnittelijoita ja kulttuurin harrastajia pohtimaan kulttuuridatan uudelleenkäyttöä. Tämä kuva kuoriaisesta oli osa datasettiä, jonka tarjosi Museum für Naturkunde Berlin.

AIHEHAKEMISTO

A

Attribution, BY (Nimeä) 28–31, 34–35, 44–45, 52, 66
Avoimen lähdekoodin ohjelmistot (Open Source) 12, 14–15
Avoimen sisällön etsiminen verkossa 58–61
Avoimet oppimateriaalit (OER) 42

C

CC BY 29–31, 43, 45, 52, 67
CC BY-NC 20, 29–30
CC BY-NC-ND 29, 31, 40
CC BY-NC-SA 29–30
CC BY-ND 29–30, 40
CC BY-SA 19, 23, 29–30, 40, 43–45, 66–67, 71
CCO 31, 67, 69
Commons (digitaalinen, kulttuurinen) 8, 12, 14–15, 23, 41, 45
Copyleft-periaate 13, 23, 40
Creative Commons 12, 28
Creative-Commons -lisenssimerkinnät 18, 56–57, 66

D

Deed (tiivistelmä) 52, 54–55, 57, 68

E

Ei sovitetut (Yleiset) lisenssit 32–33
EiKaupallinen (NonCommercial, NC) 20, 21, 28–31, 38–40, 43–44, 52, 67
EiMuutoksia (NoDerivatives, ND) 20, 28–31, 38, 40–42
Eurooppalaiset tekijänoikeuskäytännöt 21, 34, 36, 37, 41, 67–68

F

FOSS (Free and Open Source Software) 12, 14–15

H

Hajautettu lisenssijärjestelmä 19, 21
Hakukoneet 32, 55, 58, 68
Henkilön suoja 36–37

J

Jakaminen 12–13, 16–18, 22–23, 30–31, 33, 36, 40–41, 43–44, 62, 66, 70
Joitain oikeuksia pidätetään 9
Julkinen 8, 13, 15–16, 31, 34, 37, 68–69

K

Kaikki oikeudet pidätetään 9, 13–15
Kaupallinen vs. ei-kaupallinen 22–23, 28–31, 38–40, 43–44, 58, 62
Keskitetty lisensointijärjestelmä 19–21
Käyttäjän velvollisuudet 12, 15, 18, 28, 30–31, 33–36, 38, 55, 62, 68
Käännökset 32–33
Kääntäminen 13, 23, 40–42, 70

L

Lisenssien yhteensopimattomuus 23, 43–45
Lisenssiketju 19–20
Lisenssimerkintä 18, 56–57, 66
Lisenssin muodostaminen 52
Lisenssin päätyminen 31–33, 37–38, 67–68
Lisenssirikkomus 23, 38, 40–44
Lisenssisopimus 9, 14, 17–22, 35, 38, 41, 54, 56
Lisenssiteksti (Oikeudellinen teksti) 14–15, 18, 35, 52, 54, 57, 66
Lisenssivalinta 28–29, 39, 44, 52
Luopumisvakuus 31

M

Mashup 14, 23, 41–42, 44–45
Moraaliset oikeudet 21, 36, 37, 67
Muuntelu 16, 30–31, 33, 40–41, 43–44

N

Nimeä (Attribution, BY) 28–31, 34, 35, 44–45, 52, 66
NoDerivatives, ND (EiMuutoksia) 20, 28–31, 38, 40–42
NonCommercial, NC (EiKaupallinen) 20–21, 28–31, 38–40, 43–44, 52, 67

O

OER (Avoimet oppimateriaalit) 42
Oikeudellinen teksti (Lisenssiteksti) 14–15, 18, 35, 52, 54, 57, 66
Oikeudenhaltija 8–9, 13–17, 19, 22, 31, 38, 62
Oikeuksia ei pidätetä (No rights reserved) 31
Open Source (Avoimen lähdekoodin ohjelmistot) 12, 14–15

P

Paikkariippumaton 16
Patentit 9, 36
Perinteinen tekijänoikeusmalli 9, 13
Public Domain -merkintä 31–32
Public Domain -työkalu 31–32
Public Domain (tekijänoikeudettomuus) 9, 12, 23, 28, 31–32, 38, 60, 67

R

Remix 8, 13–14, 23, 30, 41, 44, 45, 66
Rojaltit 9, 17, 43

S

ShareAlike, SA (JaaSamoin, Tarttuva) 13, 23, 28, 30–31, 33, 42, 45, 66
Sovitetut lisenssit 30, 32–33, 37, 43

T

Tarttuva (ShareAlike, SA, JaaSamoin) 13, 23, 28, 30–31, 33, 42, 45, 66
Tavaramerkki 9, 36
Tekijänoikeudet 12–19, 22–23, 31–41
Tekijänoikeudettomuus (Public Domain) 9, 12, 23, 28, 31–32, 38, 60, 67
Tekijänoikeusrikkomus 17, 18, 23, 38, 44
Tekniset suojausmenetelmät 15, 17, 30, 37
Tietokantaoikeudet 35–36, 67
Tiivistelmä (The Deed) 52, 54–55, 57, 68

V

Vapaa ja avoin ohjelmisto (FOSS) 12, 14, 40
Vastuu 21, 30, 35, 37–38
Yhdistelmätekstet 23, 30, 41–45
Yhteisresurssit, yhteismaa, Commons 8, 12, 14–15, 23, 41, 45
Yksityiskäyttö 8, 15, 34, 37, 39–40
Yksityisyyden suoja 36–37

W

Wikipedia, Wikimedia 19–22, 30, 35, 38, 41, 60, 66–71

